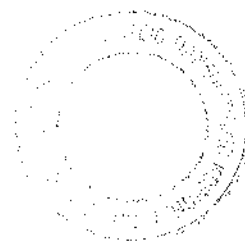

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ, ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

«ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ ΣΤΟ
ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ»
(ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ)

ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΛΑΧΑΝΙΩΤΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Επιβλέπουσα: ΑΛ. ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ, Αν. Καθηγήτρια
Μέλη: ΑΛ. ΧΑΛΚΙΑ, Λέκτορας
Ν. ΣΑΡΡΗΣ, Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ 2003

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
----------------------	----------

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ - ΘΕΩΡΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	6
2) ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ.....	15
3) ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ – ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	21
4) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.....	26
5) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

1) ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.....	32
2) Η ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ.....	35
3) ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ.....	37

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

1) ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ.....	48
2) ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ.....	51
3) ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	56
4) ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

1) ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	65
Α) ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΥΡΟ.....	65
Β) ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΥΡΟ.....	68
Γ) ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	72
Δ) ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ.....	75
Ε) ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	77
ΣΤ) ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΑΝΔΡΙΚΟ ΦΥΛΟ.....	79
Ζ) ΑΠΟΔΟΧΗ ΕΑΥΤΟΥ.....	81
Η) ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ.....	83

Θ) ΑΙΣΘΗΣΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	84
----------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

1) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	87
2) ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ.....	93

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	99
---------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	101
-------------------	-----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την αναπαράσταση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στο σύγχρονο κινηματογράφο. Σκοπός της είναι να αναδείξει τους κυρίαρχους λόγους γύρω από την παρουσίαση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας από ένα τόσο σημαντικό και ισχυρό μέσο όπως είναι ο κινηματογράφος. Η εργασία αποτελείται από δύο κύρια μέρη. Ένα θεωρητικό που αναφέρεται σε θεωρίες και εικόνες που σχετίζονται με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία και που εμφανίζονται στη σύγχρονη επιστημονική και εν γένει βιβλιογραφία και ένα πρακτικό στο οποίο παρουσιάζεται η ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων. Το πρακτικό μέρος βασίζεται στην ανάλυση τριών κινηματογραφικών ταινιών και χρησιμοποιείται η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου. Απώτερος σκοπός της έρευνας είναι να αναδειχθεί η γενικότερη οπτική μέσα από την οποία αντιμετωπίζεται η γυναικεία ομοφυλοφιλία στη σημερινή κοινωνία και θεωρούμε ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από ένα δημοφιλές μέσο που απευθύνεται σε ένα πολύ μεγάλο αριθμό του πληθυσμού. Οι δύο βασικότερες παράμετροι της έρευνας είναι η γυναικεία ομοφυλοφιλία και ο κινηματογράφος και περιστρέφεται γύρω από το κεντρικό ερώτημα: Πως παρουσιάζονται οι ομοφυλόφιλες γυναίκες στον σύγχρονο κινηματογράφο:

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Γυναικεία ομοφυλοφιλία, ετεροφυλοφιλία, κινηματογράφος, στερεότυπα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μία από τις βασικότερες προϋποθέσεις για την εκπόνηση μιας έρευνας είναι η σωστή επιλογή του θέματος. Πρέπει να βρίσκεται μέσα στο πεδίο ενδιαφερόντων του ερευνητή, αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να προσφέρει νέα στοιχεία στην επιστημονική έρευνα. Με βάση αυτά τα δεδομένα επιλέξαμε το παρόν θέμα. Πιστεύουμε ότι το θέμα της ομοφυλοφιλίας δεν είναι ιδιαίτερα δουλεμένο στον ελληνικό χώρο και καθώς θα το αναλύσουμε σε σχέση με τον σύγχρονο κινηματογράφο, ευελπιστούμε να παρουσιάσουμε ορισμένα καινούρια στοιχεία.

Ο σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσουμε το πώς αναπαρίστανται οι ομοφυλόφιλες γυναίκες στον σύγχρονο κινηματογράφο. Αν παρουσιάζονται με βάση κάποια στερεότυπα ή αν εμφανίζονται από διαφορετικές οπτικές γωνίες και όχι κάτω από ένα ενιαίο πρίσμα. Η ομοφυλοφιλία αποτελεί ένα καθ' όλα σύγχρονο και ταυτόχρονα αμφιλεγόμενο θέμα στη σημερινή κοινωνία. Γι' αυτό το λόγο θεωρούμε ότι θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δούμε τον τρόπο που την αντιμετωπίζει ένα τόσο σημαντικό μέσο όπως ο κινηματογράφος. Όπως όλα τα μέσα που απευθύνονται σε ένα τόσο μεγάλο μέρος του πληθυσμού, έτσι και ο κινηματογράφος έχει τη δυνατότητα να διαμορφώνει γνώμες και αντιλήψεις. Η ισχύς του έγκειται τόσο στην τεράστια θεότητα που απολαμβάνει, όσο και στην παγκόσμια εμβέλεια που έχει. Ο τρόπος που αναπαρίσταται η γυναικεία ομοφυλοφιλία στον κινηματογράφο πιστεύουμε ότι θα μας δώσει τη δυνατότητα να διαμορφώσουμε μια γενική εικόνα για τον τρόπο που και η ίδια η κοινωνία αντιμετωπίζει το συγκεκριμένο θέμα.

Η μέθοδος που θα ακολουθήσουμε για να διερευνήσουμε το θέμα μας είναι αυτή της ανάλυσης περιεχομένου. Συγκεκριμένα θα αναλύσουμε τρεις ταινίες από το σύγχρονο κινηματογράφο. Οι τρεις ταινίες προέρχονται από διαφορετικές χώρες έτσι

ώστε να έχουμε ποικιλία στοιχείων και δεδομένων. ^{Σωστό} Η έρευνα αποτελείται από δύο κύρια μέρη: το θεωρητικό και το πρακτικό. Στο θεωρητικό θα γίνει επισκόπηση της βιβλιογραφίας και στο πρακτικό θα παρουσιάσουμε τις υποθέσεις εργασίας μας και την ανάλυση των τριών ταινιών. Τέλος θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματά μας.

Συγκεκριμένα σε κάθε κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα εξής:

- Στο πρώτο ^{A'} κεφάλαιο θα γίνει επισκόπηση της βιβλιογραφίας αναφορικά με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Θα παρουσιαστεί μια ιστορική ανασκόπηση της πορείας της γυναικείας ομοφυλοφιλίας ανά τους αιώνες, οι εικόνες και οι θεωρίες γύρω από τη γυναικεία ομοφυλοφιλία, ο τρόπος διαμόρφωσης ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας και η συνύπαρξη με το κοινωνικό περιβάλλον, η σημασία της ταυτότητας στη λεσβιακή κουλτούρα και τέλος η κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική πραγματικότητα.
- Στο δεύτερο ^{B'} κεφάλαιο θα γίνει επισκόπηση της βιβλιογραφίας σε σχέση με την τέχνη του κινηματογράφου και την εικόνα γενικά. Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στη σχέση τέχνης και επιστήμης, στην εικόνα και τα στοιχεία που την αποτελούν και στον τρόπο που έχει χειριστεί ο κινηματογράφος το θέμα της ομοφυλοφιλίας μέχρι σήμερα.
- Στο τρίτο ^{Γ'} κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τη θεωρία που σχετίζεται με το πρακτικό μέρος. Θα παρατεθούν οι υποθέσεις ^(α) εργασίας, η μέθοδος ^(β) επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων, η παρουσίαση ^(γ) των επιλεγμένων ταινιών και τέλος η περιγραφή ^(δ) των κατηγοριών που προκύπτουν.
- Στο τέταρτο ^{Δ'} κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η ανάλυση των δεδομένων και συγκεκριμένα των κατηγοριών και τέλος

- Στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα της ανάλυσης καθώς και συνολικές διαπιστώσεις σε σχέση με τις τρεις ταινίες που επεξεργαστήκαμε.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΠΕΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΘΕΩΡΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με τη φύση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας εν γένει. Θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε κάποιες βασικές της παραμέτρους και βασικά στοιχεία που συνθέτουν αυτό που ονομάζεται γυναικεία ομοφυλοφιλία και να δημιουργήσουμε μια εικόνα της γυναίκας λεσβίας και των τρόπων με τους οποίους αυτή ορίζει τον εαυτό της και κινείται μέσα στο χωροχρόνο της κοινωνικής και ιστορικής πραγματικότητας.

Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν σχετικές θεωρίες και μελέτες που αφορούν την ιστορία και την εξέλιξη της γυναικείας ομοφυλοφιλίας. Τον τρόπο που δομείται και αναπτύσσεται ο ατομικός και κοινωνικός εαυτός και η κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται στην κοινότητα και η διαντίδραση ανάμεσα στον ομοφυλόφιλο και ετεροφυλόφιλο κόσμο.

Η επισκόπηση της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας αναφορικά με το θέμα της γυναικείας ομοφυλοφιλίας κατέδειξε ότι είναι ένα θέμα που αν και φαινομενικά μοιάζει να είναι παραγκωνισμένο σε επιστημονικό επίπεδο, εντούτοις οι πληθώρα συγγραφικών πονημάτων καθώς και τα χιλιάδες άρθρα που υπάρχουν στο Διαδίκτυο μαρτυρούν το ακριβώς αντίθετο.. Αυτό που προκύπτει ως γενική αίσθηση, είναι ότι πέρα από την αναμφισβήτητη επιστημονική και ηθική εγκυρότητα των περισσότερων συγγραφέων, ακόμα και τα άρθρα που δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο, απευθύνονται στο ευρύ κοινό, με σκοπό την ενημέρωσή του και την καλύτερη κατανόηση του ομοφυλόφιλου κόσμου και της ιστορίας του. Δυστυχώς όμως, δε μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο και για την ελληνική βιβλιογραφία η οποία είναι ανύπαρκτη όσον αφορά το παρελθόν και το παρόν της ελληνικής λεσβιακής κοινότητας. Οι μόνες αναφορές που μπορεί κανείς να βρει είναι από το Διαδίκτυο και

αυτές πάλι είναι πολύ περιορισμένες και απέχουν πολύ από αυτό που αποκαλούμε επιστημονικό λόγο.

Στο παρόν κεφάλαιο λοιπόν θα βασιστούμε κατά κύριο λόγο στη διεθνή βιβλιογραφία και θα κάνουμε μια πολύ μικρή αναφορά στον ελλαδικό χώρο από τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν από το Διαδίκτυο.

1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Όπως ξεκάθαρα προκύπτει από την βιβλιογραφία, οι αναφορές στη γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι πολύ περιορισμένες κατά την διάρκεια των αιώνων. Αυτό δεν συμβαίνει επειδή η ομοφυλοφιλική αυτή συμπεριφορά δεν ήταν γνωστή σε πρωθύστερες ιστορικές περιόδους, αλλά γιατί συνηγορούσαν πολλοί κοινωνικοί και θρησκευτικοί παράγοντες που εναντιώνονταν σε τέτοιες συμπεριφορές και θεωρούσαν σοφότερη την αποσιώπησή τους.

Σύμφωνα με τους Chauncey, Duberman και Vicinus (1989), για περίπου έναν αιώνα η έρευνα γύρω από την ιστορία της ομοφυλοφιλίας, ερχόταν αντιμέτωπη με την εχθρότητα των κυβερνήσεων και των ακαδημαϊκών. Οι επαγγελματίες ιστορικοί δίσταζαν να καταπιαστούν με αυτό το θέμα, φοβούμενοι αρνητικές συνέπειες για την καριέρα τους. Η έκρηξη όμως του ομοφυλοφιλικού κινήματος στα μέσα του 20^{ου} αιώνα και η θεατότητα που πήρε το όλο θέμα, «απελευθέρωσαν» πολλούς ιστορικούς οι οποίοι καταπιάστηκαν πλέον απρόσκοπτα με την μελέτη και την καταγραφή της ομοφυλόφιλης ιστορίας. Το νεότευκτο πεδίο της ομοφυλόφιλης ιστορίας επηρεάστηκε σοβαρά από την ανθρωπολογία και την κοινωνιολογία. Αντιμέτωπος δε

πολλά προβλήματα που αφορούσαν κυρίως την συλλογή πληροφοριών για περιόδους που δεν είχε καταγραφεί κάποιο ιστορικό ντοκουμέντο. Κατέφυγαν λοιπόν, συνεχίζουν οι παραπάνω συγγραφείς, στην προφορική μετάδοση της ιστορίας και στην αποκρυπτογράφηση επιστολών και ημερολογίων. Ένα από τα προβλήματα που αντιμετώπισαν επιπλέον, ήταν η ερμηνεία των κειμένων αυτών και η τοποθέτησή τους μέσα στο σωστό ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, καθώς επίσης και η αποσαφήνιση όρων που σε άλλες εποχές μπορεί να είχαν άλλο νόημα και άλλη βαρύτητα.

Ειδικότερα οι μελετητές που ενδιαφερόντουσαν για το λεσβιακό παρελθόν, αντιμετώπισαν το πρακτικό πρόβλημα της απουσίας δεδομένων σχετικών με γυναικείες ομοφυλοφιλικές δραστηριότητες, καθώς επίσης και την διστακτικότητα πολλών να ορίσουν το λεσβιασμό με σεξουαλικούς όρους. Για το λόγω αυτό αναπτύχθηκε ανάμεσα στους ερευνητές της γυναικείας ομοφυλοφιλίας μια έντονη πολεμική σχετικά με το τι ορίζεται ως λεσβιακή συμπεριφορά. Από τη μία υπήρξαν αυτοί που υποστήριζαν ότι [για να θεωρηθεί μία γυναίκα λεσβία θα πρέπει να έχει ενεργή σεξουαλική σχέση με μια άλλη γυναίκα και από την άλλη μεριά πολλοί συγγραφείς όπως οι A. Rich, W. Cook, L. Faderman έδιναν έμφαση στην συναισθηματική πτυχή του γυναικείου έρωτα.] Κατά συνέπεια, οι μετρήσεις που γίνονταν στο παρελθόν δε μπορούν σε καμία περίπτωση να είναι ακριβής, καθώς κατά καιρούς διαφέρει το αντικείμενο μέτρησης.

Ας δούμε όμως την κατάσταση που επικρατούσε πιο αναλυτικά σε σημαντικές ιστορικές περιόδους.

Δε θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε την αναφορά μας αυτή στο παρελθόν χωρίς να αναφερθούμε στην μεγάλη ποιήτρια του 7^{ου} και 6^{ου} π.χ. αιώνα, την Σαπφώ από τη Λέσβο. Από αυτήν άλλωστε «βαφτίστηκε» ο έρωτας ανάμεσα σε γυναίκες,

καθώς σύμφωνα με τους μελετητές της περιόδου εκείνης, η ποιήτρια φημολογείται ότι ανέπτυξε ερωτικές σχέσεις με τις μαθήτριάς της. Λέμε φημολογείται διότι στα περισσότερα συγγράμματα σχετικά με την Σαπφώ δεν αναφέρεται ρητά και ξεκάθαρα μια τέτοια συμπεριφορά. Τουλάχιστον, δεν ονοματίζεται ως τέτοια και παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα συγκυριών και όχι ως συνειδητή επιλογή της ποιήτριας.«...μια που τον πιο πολύ καιρό από τις αριστοκρατικές οικογένειες οι άντρες έμειναν στην ξενιτιά ως πολιτικοί εξόριστοι, ήταν επόμενο, οι γυναίκες τους, να το ρίξουν στην ομοφυλοφιλία.....Στη Λέσβο λοιπόν, μια που τα χρόνια περνούσαν, οι αρχόντισσες του νησιού ζούσαν αποτραβηγμένες και για αυτό μαζεύονταν πότε στο ένα και πότε στο άλλο αρχοντικό και εκεί έλεγαν τον πόνο και τον καημό τους...Πολλές φορές όπως είναι φυσικό από λόγο σε λόγο και από ιστορία σε ιστορία, να άρχιζαν οι ερωτοκουβέντες...Ο ομοφυλόφιλος ερωτισμός ήταν, κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες που ζούσαν, η μόνη διέξοδος...» (Κορδάτος,1997,σ.97)

Είναι χαρακτηριστική η προσπάθεια των μελετητών να προστατέψουν την Σαπφώ από το «στίγμα» της ομοφυλοφιλίας και να καταδείξουν με κάθε τρόπο τις ιδιαίτερες συνθήκες που αυτή αναπτύχθηκε. Στο βιβλίο του/« ΣΑΠΦΩ, η λεσβία», ο Arthur Weigall, σκιαγραφεί με λεπτομέρεια την προσωπικότητα της μεγάλης ποιήτριας και το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της Μυτιλήνης του 7^{ου} και 6^{ου} αιώνα στο οποίο αυτή έζησε. Σε πολλά σημεία αναφέρεται στους έρωτές της με τις μαθήτριάς της και αναφέρει χαρακτηριστικά: « Η Σαπφώ μιλά συνέχεια για τις νεαρές εκείνες κοπέλες που συνωστίζονταν μαζικά στο σπίτι της.....ευχαριστιόταν απλώς να βλέπει τα νεαρά αυτά κορίτσια, τις μικρότερές της, τριγύρω της, να χρησιμοποιούν ελεύθερα το σπίτι και τον υπέροχο κήπο της, να ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε βιασύνη για το ποια θα την εξυπηρετούσε πρώτη....» (Weigall, 2001, σ.166) Αλλά και η [Λιλή Ζωγράφου στο βιβλίο «Από τη Μήδεια στη Σταχτοπούτα»] σημειώνει:

«...έτσι λοιπόν το είδος έρωτα στο οποίο επιδιόταν η Σαπφώ δεν είναι τόσο σύνδρομο ομοφυλοφιλίας όσο η μόνη δυνατότητα που είχε μια ετεροφυλόφιλη γυναίκα σε εκείνη τη φάση της ελληνικής ιστορίας να βρει έναν ισότιμο σύντροφο.» (Ζωγράφου, 1998, σ.118)

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πολλά παραδείγματα ακόμα που καταδεικνύουν την ασάφεια με την οποία περιστοιχίζεται το όνομα της Σαπφώς, αλλά θα ξέφευγε κατά πολύ από τους σκοπούς της παρούσας εργασίας. Αυτό που θέλουμε να γίνει κατανοητό είναι το γεγονός ότι, η εμφάνιση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας τον 7^ο αιώνα, προκαλεί ακόμα στις μέρες μας αμηχανία και επισύρει την ανάγκη συγκάλυψής της. Και αυτό ήταν μόνο η αρχή.

Στις προβιομηχανικές κοινωνίες και συγκεκριμένα στον Μεσαίωνα, η ομοφυλοφιλία θεωρείται ρητά και κατηγορηματικά ως αμαρτία. Το παράδοξο όμως που ισχύει την περίοδο αυτή είναι ότι η γυναικεία ομοφυλοφιλία δείχνει να βρίσκεται στο περιθώριο σε σχέση με την αντρική και για αυτό απουσιάζει από σχετικές νομοθεσίες και θρησκευτικούς κώδικες. Αυτό δεν συμβαίνει γιατί οι γυναίκες θεωρούνται λιγότερο σεξουαλικά όντα. Αντιθέτως όπως σημειώνει η J. Brown (1986, σ. 67), οι γυναίκες θεωρούνταν το λάγνο φύλο και κατά συνέπεια κάθε ροπή προς την αμαρτία και τη σάρκα δεν προκαλούσε έκπληξη. Η ιστορική σιωπή, μας λέει, αναφορικά με τη γυναικεία ομοφυλοφιλική συμπεριφορά είναι απόδειξη κοινωνικής λογοκρισίας. «...Η γυναικεία ομοφυλοφιλία θεωρήθηκε η «σιωπηλή αμαρτία», περισσότερο και από την αντρική. Ήταν δε τόσο αποκρουστική, τόσο ενάντια στη θεϊκή θέληση και τη φύση, που ήταν σπάνιο να γραφτεί κάτι σχετικά με αυτή ή ακόμα και να αναφερθεί...» (Brown, 1986, σ.75, που αναφέρεται στις Magee & Miller, 1987, σ. xxiv). Τονίζει δε ότι σε μια μακρά περίοδο 15 αιώνων και περισσότερο, οι αναφορές που εμφανίζονται γραπτώς δεν ξεπερνούν μια δωδεκάδα.

Οι λόγοι για τους οποίους υπάρχει αυτή η επιτηδευμένη άρνηση για την παραδοχή του λεσβιακού έρωτα, η Brown, πιστεύει ότι βρίσκονται στην καθαρά πατριαρχική κοινωνία και στην παντελή έλλειψη εκτίμησης για κάθε τι που θεωρείται γυναικείο, ακόμα κι αν αυτό είναι σεξουαλική έκφραση. Με λίγα λόγια, οι γυναίκες θεωρούνται τόσο ανάξιες λόγου την εποχή του Μεσαίωνα, που οι πράξεις τους, ακόμα και αν ερχόντουσαν ολοκληρωτικά αντιμέτωπες με τα ήθη τις εποχής, δεν περιείχαν καμία βαρύτητα. Κατά συνέπεια, οι ερωτικές σχέσεις ανάμεσα σε γυναίκες θεωρούνται, είτε ως «προθέρμανση» για τον πραγματικό έρωτα με έναν άντρα, είτε ως μια προσπάθεια των «κατώτερων» γυναικών να μιμηθούν τους άντρες. (Brown, 1986)

Παρ όλα αυτά, αν και ουσιαστικά ο γυναικείος ομοφυλόφιλος έρωτας παραγνωρίζεται, στην περίπτωση που γίνει αντιληπτός δε θα μπορούσε να μείνει ατιμώρητος. Υπάρχουν ποινές που επιβάλλονται σε τέτοια περίπτωση και που κυμαίνονται από έναν «απλό» ξυλοδαρμό και το κόψιμο ενός μέλους του σώματος, μέχρι τη θανατική ποινή. Οι τιμωρίες εξαρτώνται από το τι προσλαμβάνει ως έκνομη και ανήθικη συμπεριφορά ο εκάστοτε νομοθέτης. Έτσι σε κάποιες περιπτώσεις, η χρήση πρόσθετων αντικειμένων ανάμεσα σε γυναίκες, τιμωρείται με θανατική ποινή, ενώ η μη χρήση, με ξυλοδαρμό. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις πάλι, τιμωρείται με θανατική ποινή μια γυναίκα που συμπεριφέρεται ως άντρας. Σε γενικές γραμμές πάντως, υπάρχει μια έντονη σύγχυση και ασάφεια αναφορικά με το τι είναι και τι όχι ποινικά κολάσιμο, γεγονός που αποδεικνύει τη γενικότερη άγνοια που επικρατούσε την εποχή του Μεσαίωνα γύρω από τη γυναικεία ομοφυλοφιλία.

Η μικρή θεατότητα της γυναικείας ομοφυλοφιλίας διατηρείται και κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα, την περίοδο της Αναγέννησης και το 17^ο αιώνα του Μπαρόκ. Επίσης, η ομοφυλοφιλία ήταν καταδικαστέα τόσο από το θρησκευτικό όσο και από

το κοσμικό κράτος, αλλά και την περίοδο αυτή οι ποινές διαφέρουν ανάλογα με την περιοχή, την κοινωνική τάξη και το φύλο. Οι καταδίκες των γυναικών είναι συντριπτικά λιγότερες από αυτές των αντίστοιχων ανδρών ομοφυλόφιλων. Το ίδιο και οι αναφορές που έχουμε σχετικά με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Οι λόγοι για τους οποίους συνέβαινε αυτό είναι κατά τον Saslow (Saslow, 1989, σ.95) οι εξής: κατ' αρχάς οι μορφωμένες γυναίκες ήταν ελάχιστες και καμία γυναίκα δεν ήταν διατεθειμένη να περιγράψει τέτοιου περιεχομένου ερωτικές σχέσεις από πρώτο χέρι. Επίσης, η παραμονή των γυναικών στο σπίτι και ο αποκλεισμός τους από τη δημόσια σφαίρα δεν τους έδινε την ευκαιρία να ενημερώσουν τον κοινωνικό περίγυρο σχετικά με τέτοιες συμπεριφορές και τέλος, όπως αναφέρει και η Brown παραπάνω, η γυναικεία παρέκκλιση, όπως και οι περισσότερες πτυχές της γυναικείας συμπεριφοράς, ήταν εντελώς ανούσιες για την αντρική εξουσία.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα κάνει την εμφάνισή του ένα νέο φαινόμενο. Αυτό της γυναίκας που ντόνεται και συμπεριφέρεται ως άντρας. Οι γυναίκες αυτές στην ουσία μεταμορφώνονταν σε άντρες, αποκρύπτοντας εντελώς το αληθινό τους φύλο στην κοινωνική τους ζωή. Το φαινόμενο αυτό ξεκίνησε ως ανάγκη πολλών γυναικών να απολαμβάνουν τα ίδια προνόμια που η κοινωνία προσέφερε στους άντρες, είτε αυτό σήμαινε κοινωνική αναγνώριση, εργασία, χρήματα, είτε απλά περισσότερη ελευθερία έκφρασης. Δε μπορούμε βέβαια να αποκαλέσουμε αυτές τις γυναίκες λεσβίες, καθώς θα παραγνωρίζαμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γεννήθηκε μια τέτοια συμπεριφορά. Είναι όμως γεγονός ότι πολλές από αυτές ανέπτυσαν ερωτικές σχέσεις με άλλες γυναίκες, όπως αναφέρεται στην μελέτη «She even chewed tobacco», που διεξήχθη από την οργάνωση « San Francisco Lesbian and Gay History Project».

Στο τέλος του ίδιου αιώνα έχουμε την εμφάνισή και μιας δεύτερης νέας «συνθήειας». Πολλές γυναίκες, κυρίως των μεσαίων τάξεων, που έχουν αποκτήσει την ανεξαρτησία τους, είτε μέσω κάποιας κληρονομιάς και επομένως έχοντας οικονομική ανεξαρτησία, είτε αποκτώντας πρόσβαση στην εκπαίδευση, δημιουργούν μεταξύ τους σχέσεις. Οι σχέσεις αυτές ονομάστηκαν « Boston Marriages », επειδή ήταν πολύ συνηθισμένες στην Βοστώνη των Η.Π.Α. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ο ακτιβιστικός τους χαρακτήρας και οι προσπάθειες που έκαναν οι γυναίκες αυτές για να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής για όλες τις γυναίκες. Με τις ενέργειες αυτές αναπτύσσεται και ο όρος «Νέα Γυναίκα», που εννοεί τη γυναίκα με κοινωνική ευαισθησία που μπαίνει με πάθος στους κοινωνικούς αγώνες και μάχεται για τα δικαιώματά της. Οι παραπάνω σχέσεις όπως και εκείνες των «ανδροπρεπών» γυναικών δεν καταχωρήθηκαν στην ιστορία ως ομοφυλοφιλικές. (Magee-Miller, 1997, σ. xxvii)

Στον 20^ο αιώνα, στις πρώτες δεκαετίες του 1900, έχουμε την εμφάνιση της «Νέας Γυναίκας» δεύτερης γενιάς. Έχοντας ως κληρονομιά τις προσπάθειες των αντίστοιχων γυναικών στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, συνεχίζουν να διεκδικούν και να αγωνίζονται για την καλύτερη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία. Καθώς αυξανόταν η πολιτική δράση αυτών των γυναικών άρχισαν να ακούγονται πολλά παράπονα για πράξεις λεσβιασμού στα κολέγια και τους χώρους που συγκεντρώνονταν. (Rosenberg, 1985, σ. 272) Οι αγωνίστριες αυτές κατηγορήθηκαν για υφέρποντα λεσβιασμό και τα νεαρά κορίτσια εξαναγκάζονταν να παντρευτούν νωρίς για να μην πέσουν στα «δίχτυα» τους! Την περίοδο εκείνη αναφέρονται για πρώτη φορά και οι όροι « Αντρολεσβία», «Σεξουαλική Διαστροφή», «Ενδιάμεσο Φύλο». Όροι καθαρά κατασκευασμένοι από την ανδρική εξουσιοκρατία, που όπως αναφέρει η Rosenberg (Rosenberg, 1985, σ. 272), νιώθει να απειλούνται τα

1900

κεκτημένα της. «...αυτοί οι νέοι άντρες.....μετέφεραν στο σεξουαλικό πεδίο τον βιολογικό τους ντετερμινισμό και τον κοινωνικό τους συντηρητισμό. Στήριξαν τις διαφορές των φύλων, στις γενετικές διαφορές. Τα γεννητικά όργανα, ήταν βιολογικά παρατηρήσιμα, αμετάβλητα...και πάνω από όλα “φυσικά”. Το να αμφισβητεί κανείς το φύλο είναι σαν να αμφισβητεί τη γενετική διαφορά, να έρχεται σε πόλεμο με τη φύση. Η γυναίκα που[αμφισβητεί] το ρόλο του άντρα...προκαλεί χάος και παρακμή.» (Rosenberg, 1985, σ. 275). Ο Νέος Άντρας όμως σε αντίθεση με τη Νέα Γυναίκα πέτυχε το στόχο του και η Νέα Γυναίκα έμεινε στα χρόνια του Μεσοπολέμου με πολύ λίγες δυνάμεις για να αντιπαρατεθεί στην ανδρική εξουσία. Ο Νέος Άνδρας δεν ήταν διατεθειμένος να μοιραστεί τη εξουσία και η Νέα Γυναίκα έμεινε αποκλεισμένη από τη δημόσια σφαίρα. (Rosenberg, 1985, σ. 280)

Φτάνοντας λοιπόν στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, οι ομοφυλόφιλες γυναίκες, κοιτάζοντας στο παρελθόν βλέπουν 20 αιώνες σιωπής, απόρριψης, άγνοιας και ασαφών περιγραφών γύρω από τις σχέσεις τους. Αντιμετωπίζουν την αδυναμία των μελετητών και των βιογράφων να δώσουν όνομα στις σχέσεις που αναπτύσσονταν ανάμεσα στις γυναίκες. Να μην μπορούν να ορίσουν τι είναι και τι δεν είναι λεσβιακή συμπεριφορά και κυρίως να προσπαθούν να τη συγκαλύψουν ακόμα και εκεί που αυτή είναι προφανής. Είναι αλήθεια ότι δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν όλες οι σχέσεις γιατί τα πράγματα δεν είναι πάντα άσπρο ή μαύρο. Δεν μπορούμε να ονομάσουμε λεσβίες γυναίκες του παρελθόντος, γιατί η εδραίωση του όρου έγινε πολύ αργότερα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. (Rupp, 1980, σ.408) όμως είναι γεγονός ότι υπήρχε παθιασμένος έρωτας μεταξύ γυναικών, ο οποίος δεν είχε ονοματιστεί μέχρι τότε. «... πρέπει να διαχωρίσουμε τις γυναίκες που αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως λεσβίες και αποτελούν μέρος της λεγόμενης λεσβιακής κουλτούρας, όπου αυτή υφίσταται, από αυτές που ανήκουν σε μια

ευρύτερη κατηγορία γυναικών που συνδέονται με γυναίκες και που δεν αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως λεσβίες. [γνωρίζουμε ότι η ταυτότητα και η σεξουαλική συμπεριφορά δεν ταυτίζονται.] Υπάρχουν λεσβίες που δεν είχαν ποτέ σεξουαλική σχέση με άλλη γυναίκα και υπάρχουν γυναίκες που είχαν σεξουαλικές εμπειρίες με άτομα του ίδιου φύλου και δε θεωρούν ότι είναι λεσβίες... αλλά η σεξουαλική συμπεριφορά- κάτι για το οποίο σπάνια έχουμε ιστορικές αποδείξεις- είναι μόνος ένας από τους πολλούς παράγοντες που ορίζουν μια σχέση.... Η Blanche Cook είπε όλα όσα χρειάζονται: Οι γενετήσιες αποδείξεις που χρειάζονται για να αποδειχτεί ότι μια σχέση είναι λεσβιακή, δεν αναζητήθηκαν ποτέ για να αποδειχτεί μια ετεροφυλοφιλική σχέση... » (Rupp, 1980,σ.408-409)

Τελειώνοντας αυτή την σύντομη ιστορική επισκόπηση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας, πρέπει να επισημάνουμε για άλλη μια φορά τις δυσκολίες που συνάντησαν οι μελετητές της από την έλλειψη σαφών εννοιολογικών προσδιορισμών και την αδυναμία που είχαν να σχηματίσουν ένα ενιαίο σύστημα κατηγοριοποίησης εξαιτίας των διαφορετικών κοινωνικών και ηθικών κανόνων που ίσχυαν την κάθε εποχή, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η συγκρότηση μιας ξεκάθαρης εικόνας για την ύπαρξη και την εξέλιξη της γυναικείας ομοφυλοφιλίας. Είναι αναμφισβήτητο ωστόσο η συμβολή της ομοφυλόφιλης ιστορίας, όπως κι αν αυτή στοιχειοθετήθηκε, στην διαμόρφωση της ταυτότητας της σύγχρονης ομοφυλόφιλης γυναίκας. Η ομοφυλόφιλη ιστοριογραφία αποτέλεσε εφελτήριο φιλοσοφικών αναζητήσεων σχετικά με τον ορισμό και την σύσταση της ατομικής και της συλλογικής ταυτότητας.

Η ομοφυλόφιλη ιστορία αγνοήθηκε, παραγνωρίστηκε και παραγκωνίστηκε από την καθημερινότητα. Για το λόγο αυτό η επιθυμία των ομοφυλόφιλων γυναικών και αντρών να μάθουν το παρελθόν τους είναι πολύ δυνατή. Παλεύοντας να κάνουν αισθητή την παρουσία στη δημόσια σφαίρα στο παρόν, αναζητούν να εδραιώσουν

την ιστορική παρουσία τους. Με το να γνωρίζουν ποιοι υπήρξαν μπορούν να δηλώσουν πιο ξεκάθαρα και το ποιοι είναι.

Σύμφωνα με τους Chancey, Duberman & Vignus, (1989, σ. 13), οι μελετητές της γυναικείας ιστορίας αναγνωρίζουν τρία στάδια στην συγγραφή της γυναικείας ιστορίας: την συμπλήρωση των κενών που άφησαν οι παραδοσιακοί ιστορικοί, την ανάπτυξη θεωριών σχετικά με τις γυναικείες ιστορικές εμπειρίες και την αναθεώρηση των θεωρητικών πλαισίων και σχημάτων που κυβερνούν τον τρόπο που κατανοούμε τη γυναικεία ιστορία εν συνόλω. Η ομοφυλόφιλη ιστορία εξελίσσεται συνεχώς και τα κενά σιγά-σιγά συμπληρώνονται. Αλλά η σημασία της ιστορίας της ομοφυλοφιλίας, σημειώνουν οι παραπάνω συγγραφείς, δεν περιορίζεται στο να συμπληρώνει τα κενά του παρελθόντος. Έγκειται στο ότι κατάφερε να δείξει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο, ότι η ατομική σεξουαλική συμπεριφορά δεν είναι απλά μια προσωπική υπόθεση, αλλά διαμορφώνεται και διαμορφώνει το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον.

2) ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε στην έκφανση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας ανά τους αιώνες. Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούμε στο πως αντιμετωπίζεται αυτή από σημαντικούς θεσμούς της κοινωνίας, όπως η θρησκεία, η νομοθεσία, η επιστήμη.

Η θρησκεία υπήρξε πάντοτε ένας από τους πιο καταλυτικούς θεσμούς στην διαμόρφωση της κοινωνικής αντίληψης. Για χρόνια συνεξουσιαστής με την κοσμική εξουσία ή και μοναδικός εξουσιαστής πολλές φορές όπως στον Μεσαίωνα, έπαιξε

σπουδαίο ρόλο στην διαμόρφωση των αντιλήψεων για όλα τα θέματα που άπτονταν των ενδιαφερόντων της και που στην ουσία περιείκλυαν όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής. Κάθε τι που θεωρούσε η θρησκεία ως απειλή αυτόματα μετατρεπόταν σε αμαρτία και ριχνόταν στο ανάθεμα.

Η γυναικεία ομοφυλοφιλία δε θα μπορούσε να ξεφύγει από το «πανόπτικον» της θρησκείας, αν και πρέπει να τονίσουμε ότι η αναφορά της σε σχέση με την ανδρική ομοφυλοφιλία υπολείπεται κατά πολύ. Έτσι όπως μας αναφέρει η Wolf (Wolf, 1987, σ. 26) στην Καινή Διαθήκη υπάρχει μόνο μία αναφορά που περιγράφει την «πρόστυχη στοργή» ανάμεσα σε γυναίκες ως κάτι ενάντια στη φύση. Η αλήθεια είναι όμως ότι ο Εβραιοχριστιανισμός καταδίκασε την ομοφυλοφιλία εν γένει, επειδή ήταν εντελώς έξω από τα πλαίσια του γάμου και της αναπαραγωγής. Ιστορικά οι λεσβίες ζούσαν όχι τόσο εκτός νόμου, κοσμικού και θρησκευτικού, όσο «κάτω» από αυτόν. Αυτό εξηγείται όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη ενότητα από την πολύ χαμηλή θέση της γυναίκας στην κοινωνία η οποία την αγνοούσε διαρκώς. Πάντως σε κάθε περίπτωση η γυναικεία ομοφυλοφιλία θεωρείται αφύσικη και αμαρτωλή. (Ponse, 1979,σ.31) Ο έρωτας ανάμεσα σε γυναίκες δεν προσέλκυε την προσοχή του ιουδαϊκού νόμου, ενώ ο αντίστοιχος ανδρικός έρωτας ήταν ασυζητητί καταδικαστέος. Παρόλο όμως που η γυναικεία ομοφυλοφιλία δεν αναφέρεται ιδιαίτερα στην Παλαιά Διαθήκη στην Καινή Διαθήκη έχουμε αναφορές σε αυτήν από τον Απόστολο Παύλο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο, όπου την καταδικάζουν ως ακόμα πιο αμαρτωλή πράξη και από την ανδρική καθώς όπως λένε οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη ευθύνη και θα έπρεπε να αισθάνονται περισσότερη ντροπή. (Ponse, 1979,σ. 32)

Τις τελευταίες δεκαετίες πάντως ένα μικρό μέρος της Εκκλησίας έχει αρχίσει να ασκεί αυτοκριτική στην στάση της προς την ομοφυλοφιλία και να αναγνωρίζει ότι έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια ενός έντονου κλίματος

ομοφυλοφοβίας και στην συνεχώς αυξανόμενη καταπίεση των ομοφυλοφίλων. (Ponse,1979, σ.33) Με το να συνδέει την σεξουαλικότητα αποκλειστικά με την αναπαραγωγή και την έγγαμη ζωή και να θεωρεί κατά συνέπεια τους ομοφυλόφιλους αμαρτωλούς, η Εκκλησία έχει εξωθήσει πολλούς πιστούς ομοφυλόφιλους έξω από τους κόλπους της. Πολλές γυναίκες για τις οποίες η θρησκεία έπαιζε σημαντικό ρόλο στη ζωή τους, αναγκάστηκαν να διακόψουν τη σχέση τους με τη θρησκεία. Πολλές από αυτές τις γυναίκες αναφέρουν ότι το γεγονός ότι είναι λεσβίες τους προξενεί μεγάλο πόνο σε σχέση με τη θρησκεία τους καθώς πιστεύουν ότι έτσι τους αρνείται η σωτηρία της ψυχής τους. Μερικές από αυτές που παρακολουθούν κάποιες λειτουργίες αναγκάζονται να το κάνουν κρυφά και να υπομένουν πολλές φορές την καταδίκη της ομοφυλοφιλίας κατά τη διάρκεια των κηρυγμάτων. (Wolf, 1987, σ.27)

Η σχέση της ομοφυλοφιλίας με τον νόμο δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από τη στάση της Εκκλησίας μιας και για μεγάλες ιστορικές περιόδους, κυρίως κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η Εκκλησία ήταν η ίδια νομοθέτης. Έτσι τα «αισθήματα» της εκκλησίας για την ομοφυλοφιλία μετουσιώθηκαν σε κοσμικούς νόμους, όπου οι ομοφυλοφιλικές πράξεις θεωρούνταν τόσο προσβλητικές ώστε δεν αναφερόταν καν η λέξη ομοφυλοφιλία αλλά αναφερόταν ως « ..η αμαρτία αυτή που δεν αρμόζει να αναφέρεται ανάμεσα σε Χριστιανούς» (Ponse, 1979, σ.34)

Έπρεπε να περάσει πολύς καιρός μέχρι την Γαλλική Επανάσταση και το νέο φιλελεύθερο αέρα που έφερε στη σκέψη των ανθρώπων για να υπάρξει κάποια αναδιαμόρφωση των νόμων για την ομοφυλοφιλία. Ο ποινικός κώδικας την περίοδο αυτή ποινικοποιούσε κυρίως τις πράξεις αυτές που προξενούσαν κακό, ενώ την ομοφυλοφιλία την άφηνε στην κρίση και τη βούληση του υποκειμένου.(Ponse, 1979, σ.35) Το πνεύμα του Διαφωτισμού συμπυκνώθηκε στον Ναπολεόντειο Κώδικα το

1810, που επηρεάστηκε από τις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που κατέκλυσαν την Ευρώπη την περίοδο εκείνη. Οι νόμοι κατά της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς ανάμεσα σε ενήλικες αποσύρθηκαν από τον ποινικό κώδικα. (Wolf, 1987, σ.28) Ο παραπάνω κώδικας επηρέασε την νομοθεσία σε όλη την κεντρική Ευρώπη, η οποία έγινε πιο ελαστική και πιο «φιλική» στην ομοφυλοφιλία.

Στο σήμερα και ειδικότερα στην Αμερική μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχει μια κοινή νομοθεσία σε όλες τις πολιτείες αναφορικά με την ομοφυλοφιλία, πάντως οι πολιτείες που αποποινικοποιούν πλήρως την ομοφυλοφιλία είναι ολοένα και περισσότερες. Παλαιότερα, όπως αναφέρει η Wolf (Wolf, 1987, σ.28) σε κάθε πολιτεία διέφεραν οι πράξεις που ήταν ποινικά κολάσιμες και τιμωρούνταν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Σε κανένα νόμο όμως δεν αναφερόταν και δεν αναφέρεται η γυναικεία ομοφυλοφιλία. Το μόνο θέμα για το οποίο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες τιμωρούνται αυστηρά από τα δικαστήρια είναι το θέμα της μητρότητας και ειδικότερα για το ζήτημα της επιμέλειας. Παρά το γεγονός όμως, ότι οι λεσβίες δε συλλαμβάνονται συχνά και δε βρίσκονται σε καθημερινή τριβή με τον νόμο, η συμπεριφορά της κοινωνίας ακόμα και στην υποψία ομοφυλοφιλίας έχει πολύ σημαντικές συνέπειες για τις λεσβίες, οι οποίες διαπομπεύονται κοινωνικά και πολύ συχνά απομακρύνονται από το κοινωνικό και επαγγελματικό τους περιβάλλον. Αυτό συμβαίνει γιατί η σχέση ανάμεσα στην κοινή γνώμη και σε ισχυρούς κοινωνικούς θεσμούς όπως είναι η θρησκεία και η νομοθεσία είναι σύνθετη και πολύπλοκη. Η θρησκεία και ο νόμος συνδέονται με την εξουσία και την οικονομία και αυτή με τη σειρά της επηρεάζεται και επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις και στάσεις. Οι θεσμοί διαμορφώνουν τις αντιλήψεις και η κοινωνία τους στηρίζει. Η εικόνα που διαμορφώνει η Εκκλησία και η νομοθεσία για τη γυναικεία ομοφυλοφιλία

ανταναικλάται στη στάση που τηρεί η κοινωνία εν γένει ενάντια στις ομοφυλόφιλες γυναίκες.

Η ελληνική πραγματικότητα καταδεικνύει το παραπάνω από το γεγονός ότι η νομική και κοινωνική θέση των λεσβιών στην Ελλάδα δεν προστατεύεται από κανένα νόμο. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία δεν ποινικοποιείται σε καμία περίπτωση, ενώ το άρθρο 347 που υπάγεται στο 19^ο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, τιμωρεί αποκλειστικά και μόνο ορισμένες πράξεις ομοφυλοφιλικών πρακτικών που τελέσθηκαν από άντρες.

Ένας άλλος τομέας, εξίσου σημαντικός διαμορφωτής των κοινωνικών στάσεων και αντιλήψεων είναι και αυτός της επιστήμης, ο οποίος καταπιάστηκε με τη σειρά του με το θέμα της ομοφυλοφιλίας. Οι τομείς της επιστήμης που αρχικά ασχολήθηκαν με την ομοφυλοφιλία ήταν η ιατρική και συγκεκριμένα η ψυχιατρική και η ψυχολογία. Οι πρώτες θεωρίες που αναπτύχθηκαν στηρίζονταν κυρίως σε μελέτες και παρατηρήσεις που έγιναν πάνω σε ασθενείς ομοφυλόφιλους με συνέπεια η ύπαρξη παθολογίας να θεωρείται δεδομένη. Οι περισσότερες θεωρούν την γυναικεία ομοφυλοφιλία ως γενετική ανωμαλία. Ο Krafft-Ebing όπως μας αναφέρει η Ponse (Ponse, 1979, σ.40) ορίζει την ομοφυλοφιλία ως «παντελής απουσία σεξουαλικών αισθημάτων για το αντίθετο φύλο». Παρά όμως τις προσπάθειές του να αποδείξει ότι ο λεσβιασμός είναι αποτέλεσμα γονιδίων και ότι οι γυναίκες γεννιούνται έτσι, δεν κατάφερε να δώσει πειστικές εξηγήσεις. Αλλά και γενικότερα η τάση της ψυχιατρικής στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν να θεωρείται η ομοφυλοφιλία ως παθολογία και ως αρρώστια. Οι ψυχίατροι αναφέρονται σε αυτήν ως έναν σημαντικό παράγοντα που απειλεί την κοινωνική ισορροπία και τονίζουν διαφορετικά σημεία κατά τη σεξουαλική ανάπτυξη της γυναίκας τα οποία δεν

αναπτύχθηκαν «σωστά» και την οδήγησαν να γίνει λεσβία. Σε γενικές γραμμές αναπτύχθηκαν πολλές θεωρίες (η ανάλυσή τους ξεφεύγει από τους σκοπούς της παρούσας μελέτης) που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο ενοχοποιούσαν τις ομοφυλόφιλες γυναίκες και ενίσχυναν την αρνητική αντιμετώπισή τους από την κοινωνία και την καλλιέργεια έντονης ομοφυλοφοβίας. Ο Marmor (Marmor, 1975, σ.1517) υποστηρίζει ότι « ο χαρακτηρισμός του ομοφυλόφιλου από την ψυχιατρική ...ως παθολογική περίπτωση, είναι κατά κύριο λόγο μια αντανάκλαση της απόρριψής του από την κοινωνία...και οι ψυχίατροι λειτουργούν ως εφαρμοστές του κοινωνικού ελέγχου στιγματίζοντας την ομοφυλοφιλία...» Οι απόψεις του Marmor για την ομοφυλοφιλία και τον λεσβιασμό συγκεκριμένα, αντανakλούν τις απόψεις της σύγχρονης ψυχιατρικής, που βρίσκεται σε άμεση αντίθεση με την παλαιά και που προξένησε μεγάλο διχασμό κατά τη δεκαετία του 70'. Η διαμάχη αυτή οδήγησε την Αμερικάνικη Ψυχιατρική Ένωση να αποσύρει την ομοφυλοφιλία από τη λίστα της με τις παθολογικές διαταραχές, το 1973.

Η αλλαγές στην στάση της ψυχιατρικής υποστηρίχθηκαν από τις μελέτες που άρχισαν να γίνονται πάνω σε ομοφυλόφιλους μη ασθενείς και κυρίως από τις περίφημες έρευνες του Kinsey και των συνεργατών του πάνω στη γυναικεία και την ανδρική σεξουαλικότητα. (Kinsey, 1948-1953) Οι έρευνες αυτές έθεσαν το θέμα της ομοφυλοφιλίας σε νέα βάση. Σύμφωνα με τα νέα ευρήματα, η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά δεν περιορίζεται σε μια μικρή ομάδα ασθενών, αλλά αποτελεί μέρος της σεξουαλικής εμπειρίας πολλών ανθρώπων. Με απλά λόγια, ο Kinsey παρουσίασε την ομοφυλοφιλία ως μια καθημερινή επιλογή της σεξουαλικής ζωής. (Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στην Adrienne Rich και σε έναν όρο που εισήγαγε για τη γυναικεία ομοφυλοφιλία, το «λεσβιακό συνεχές». Αναφέρεται στο «συνεχές» της ομοφυλοφιλίας θέλοντας να τονίσει ότι η λεσβιακή ύπαρξη δεν αρχίζει και τελειώνει

μέσα στα στενά πλαίσια μιας ερωτικής σχέσης, αλλά αντιθέτως εκτείνεται πολύ πέρα από αυτό. Περιλαμβάνει πολλές εμπειρίες που βιώνει μια γυναίκα στη διάρκεια της ζωής της, είτε αυτή είναι ομοφυλόφιλη είτε όχι, όπως συναισθηματική υποστήριξη, αγώνες ενάντια στην καταπίεση και την πατριαρχία, ψυχικό δέσιμο. Όλα αυτά αποτελούν για την Rich, διάφορες πτυχές ενός λεσβιακού «συνεχές» στο οποίο συνειδητά ή ασυνειδητά μπεινοβγαίνουν όλες οι γυναίκες. Η λεσβιακή ύπαρξη συνδυάζει τόσο το σπάσιμο ενός ταμπού, όσο και την απόρριψη ενός υποχρεωτικού τρόπου ζωής γεγονός που αφορά το σύνολο των γυναικών. Rich, 1982. σ. 239-240)

Η Ponse αναφέρει ότι κατά τη δεκαετία το 60' υπήρξε μεγάλη παραγωγή μελετών πάνω σε λεσβίες μη ασθενείς και τα αποτελέσματά τους αντέκρουαν τόσο το ψυχιατρικό στερεότυπο των πρώτων δεκαετιών, της νευρωτικής, ανώριμης και ασταθούς λεσβίας, όσο και την άποψη ότι οι λεσβίες φοβούνται και έχουν αρνητική στάση απέναντι στο γυναικείο ρόλο. (Ponse, 1979, σ.47)

Συμπερασματικά πάντως, μπορούμε να αναφέρουμε ότι στο σύνολό τους, με κάποιες εξαιρέσεις φυσικά, οι έρευνες γύρω από την ομοφυλοφιλία διακρίνονται από τάσεις ομαδοποίησης και γενίκευσης και ταυτόχρονα επικεντρώνονται στην πιο δύσκολη και συνάμα ανούσια ρητορική, αυτή της αιτιολογίας.

3) ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ- ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Όπως διαπιστώνουμε από τις προηγούμενες ενότητες, αλλά και όπως βιώνουμε στην καθημερινότητά μας, η ομοφυλοφιλία είναι εν γένει ένα έντονα

στιγματισμένο φαινόμενο στην κοινωνία μας. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για την γυναικεία ομοφυλοφιλία που όπως θα δούμε παρακάτω βρίσκεται κάτω από ένα συνεχές καθεστώς συγκάλυψης. Ο λεσβιακός κόσμος υπάρχει κάτω από ένα πλέγμα μυστικότητας, δημιουργώντας τη δική του υποκοουλτούρα, δυστυχώς όχι με δική του επιλογή. Ο «εξαναγκασμός» για μυστικοπάθεια δρα καταλυτικά στη διαμόρφωση της ατομικής ταυτότητας της κάθε ομοφυλόφιλης γυναίκας και συνθέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι σχέσεις των λεσβιών με την ευρύτερη κοινωνία.

Η ανάγκη για μυστικότητα προκύπτει αφενός από το φόβο του στιγματισμού και των επικείμενων συνεπειών του και αφετέρου από το φόβο της ετεροφυλοφιλικής εχθρότητας απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Κατά συνέπεια μια λεσβία προσέχει πάντα που θα αποκαλυφθεί και προτιμά να γνωρίζει αν αυτοί με τους οποίους συναναστρέφεται είναι ομοφυλόφιλοι ή όχι.

Η Ponse αναφέρει ότι στις κοινωνικές μας σχέσεις ισχύει αυτό που ονομάζει ως «ετεροφυλοφιλική υπόθεση». Αυτό σημαίνει ότι a priori τα υποκείμενα στις συναναστροφές τους θεωρούν ότι αυτοί με τους οποίους συνδιαλέγονται είναι ετεροφυλόφιλοι. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει ως ενδεχόμενο η περίπτωση ενός ομοφυλόφιλου υποκειμένου. Η υπόθεση αυτή από τη μία πλευρά εξυπηρετεί πολλές λεσβίες που θέλουν να διατηρήσουν το μυστικό τους, από την άλλη πλευρά όμως εγείρει πολλές αντιδράσεις από λεσβίες ακτιβίστριες οι οποίες το βλέπουν ως μια *de facto* άρνηση οποιασδήποτε άλλης μορφής σεξουαλικότητας πέραν της ετεροφυλοφιλικής. (Ponse, 1979, σ.58)

Για να αντιπαρέλθει η ομοφυλόφιλη γυναίκα την «ετεροφυλοφιλική υπόθεση» μπορεί να επιλέξει αν θα γνωστοποιήσει στον περίγυρό της την ταυτότητά της και αν ναι σε ποιους ακριβώς. Η διαδικασία κοινοποίησης της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας περιγράφεται με την αγγλική φράση «out of the closet». Η φράση αυτή σημαίνει

κυριολεκτικά «βγαίνω από την ντουλάπα» και μεταφορικά αναφέρεται στους ομοφυλόφιλους οι οποίοι αποκαλύπτουν την σεξουαλική τους ταυτότητα και είναι ανοιχτοί και πρόθυμοι να την υπερασπιστούν. Κάποιος μπορεί να είναι εντελώς «out of the closet», να το ανακοινώνει δηλαδή σε όλους ανεξαιρέτως, ενώ άλλοι μπορεί να επιλέγουν σε ποιους θα το πουν και πότε. Το γεγονός του «coming out», της αποκάλυψης δηλαδή της ομοφυλοφιλίας δεν εναπόκειται πάντοτε στις διαθέσεις του ίδιου του υποκειμένου. Όπως αναφέρει η Sedgwick (Sedgwick, 1990, σ. 46 που αναφέρεται στο The Lesbian and Gay studies reader, 1993,) πολλοί ομοφυλόφιλοι που γενικά είναι ανοιχτοί ως προς την σεξουαλικότητά τους, αναγκάζονται να διατηρούν την ταυτότητά τους κρυφή σε ορισμένα άτομα του κύκλου τους που έχουν σημαντική θέση σε κάποιους τομείς της ζωής τους, εξαιτίας των διαφορετικών και ταυτόχρονα απροσδόκητων «απαιτήσεων» που έχει ο καθένας σχετικά με το θέμα αυτό. Έτσι, μια ομοφυλόφιλη γυναίκα θα πρέπει να έχει συνεχώς στο μυαλό της διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης στο κάθε άτομο καθώς εγείρονται διαφορετικά προβλήματα. Πρέπει να έχει στο νου τους ότι θα προκύψουν άλλοι φραγμοί, άλλοι προβληματισμοί. Κατά συνέπεια, αναφέρει η Sedgwick, η μη αποκάλυψη της ταυτότητας, το «in the closet» δηλαδή, είναι ουσιαστικό στοιχείο της συμπεριφοράς των ομοφυλόφιλων, ανεξάρτητα από τη δύναμη και την αποφασιστικότητα που επιδεικνύουν και ανεξάρτητα από το αν έχουν την υποστήριξη του άμεσου περιβάλλοντός τους.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει μια ομοφυλόφιλη γυναίκα, αλλά και ένας ομοφυλόφιλος άντρας φυσικά, είναι η αποφυγή του στιγματισμού. Για να το καταφέρει αυτό θα πρέπει να εφαρμόσει κάποιες «στρατηγικές», που άλλες φορές είναι πράγματι στρατηγικές με την έννοια ότι προγραμματίζονται και άλλες φορές είναι αυθόρμητη συμπεριφορά για την αποφυγή

οποιαδήποτε προβλημάτων. Αυτό που ουσιαστικά κάνει μια ομοφυλόφιλη γυναίκα είναι να παρουσιάζεται στο περιβάλλον της ως ετεροφυλόφιλη. Αυτό γίνεται με διάφορους τρόπους όπως μας αναφέρει η Ponse (Ponse, 1979, σ.60-67) αλλά και η Wolf (Wolf, 1987, σ.33-38). Ο συνηθέστερος τρόπος όπως αναφέρει είναι η κάλυψη από τους άντρες και κυρίως από άνδρες που είναι και οι ίδιοι ομοφυλόφιλοι. Άλλος τρόπος είναι με την εξωλεκτική συμπεριφορά τους και ειδικά με την εξωτερική τους εμφάνιση. Οι λεσβίες, λέει η Ponse, γνωρίζουν το στερεότυπο της ανδροπρεπούς λεσβίας που υπάρχει στον ετεροφυλόφιλο κόσμο και κατά συνέπεια όταν θέλουν να μείνει κρυφό το μυστικό τους, ενισχύουν το ντύσιμό τους και την εξωτερική τους εμφάνιση γενικότερα, με αρκετά «θηλυκά» στοιχεία. Επίσης, μια άλλη επιλογή είναι η απόλυτη συναναστροφή με ομοφυλόφιλα άτομα. Αυτή η επιλογή όμως, περιορίζει κατά πολύ τον κύκλο των λεσβιών, της αποκλείει από το να συναναστραφούν ετεροφυλόφιλα άτομα που θεωρούν αξιόλογα και κυρίως τους προκαλεί έντονα σημάδια διχασμού. Αυτό συμβαίνει γιατί ουσιαστικά αναγκάζονται να ζουν μια διπλή ζωή στην οποία ο ιδιωτικός χώρος προχωράει παράλληλα με το δημόσιο.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα σε σχέση με τη διπλή ζωή προκύπτει στον εργασιακό χώρο. Εδώ μια γυναίκα ομοφυλόφιλη έχει να αντιμετωπίσει ούτως ή άλλως τυχόν διακρίσεις που θα προκύψουν από το φύλο της, που η πιθανότητα να αποκαλύψει τη σεξουαλική της ταυτότητα χωρίς επιπτώσεις είναι για μια λεσβία αδύνατη. Επειδή όμως με τους συναδέλφους κάποιος περνάει πολλές ώρες και πιθανότατα αναπτύσσει και κοινωνικές σχέσεις μαζί τους, η διατήρηση μιας κρυφής ταυτότητας είναι πολύ δύσκολη και αποτελεί δίκικο μαχαίρι.

Η απόφαση της αποκάλυψης ή μη του μυστικού, παίρνει άλλες διαστάσεις όταν το υποκείμενο έχει να αντιμετωπίσει το οικογενειακό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή οι ισορροπίες και τα συναισθήματα είναι πολύ διαφορετικά. Η

απόρριψη από το συγκεκριμένο περιβάλλον δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή χωρίς παράπλευρες συναισθηματικές απώλειες. Η Wolf αναφέρει χαρακτηριστικά: « πολλές λεσβίες λένε ότι το δυσκολότερο είναι να ανακοινώσουν το μυστικό τους στους γονείς τους. Πολλές γυναίκες είναι ενσωματωμένες στη λεσβιακή κοινότητα του τόπου τους, έχουν μακροχρόνιες σχέσεις, έχουν αποκαλύψει την ταυτότητά τους στους γύρω τους και παρ' όλα αυτά, δεν μπορούν να το αποκαλύψουν στους γονείς τους.» (Wolf, 1987, σ.31) Η εξήγηση σύμφωνα με τη Wolf είναι, ότι οι πολλοί ομοφυλόφιλοι πιστεύουν πως οι γονείς τους ασπάζονται τις αξίες παλαιότερων γενεών και δε μπορούν να κατανοήσουν την ταυτότητα του παιδιού τους όπως διαμορφώνεται στη σημερινή εποχή. Οι γονείς δεν κατανοούν την ανάπτυξη της σεξουαλικότητας ως μια κοινωνική διαδικασία και πολύ συχνά νομίζουν ότι οι ίδιοι είναι «υπαίτιοι» που η κόρη τους «έπαθε κάτι τέτοιο». Για να αποφύγουν λοιπόν την αντιπαράθεση και τα πολλά άλλα προβλήματα που τυχόν θα προκύψουν από μια εξομολόγηση, πολλές λεσβίες δεν αποκαλύπτονται στους γονείς τους και είτε προσφεύγουν όπως προαναφέραμε σε «στρατηγικές» παραπλάνησης, είτε τους αφήνουν να καταλάβουν ότι αυτοί μπορούν, χωρίς να επιβεβαιώνουν ή να διαψεύδουν.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η λεσβία που είναι «in the closet» σχηματίζει την κοινωνική της ταυτότητα μέσα στο πλαίσιο της λεσβιακής «υποκοουλτούρας». Με το να επιλέγει να κρύψει την αληθινή σεξουαλική της ταυτότητα, με όποιον τρόπο κι αν προσπαθεί να το επιτύχει αυτό, αποστερεί από τον εαυτό της τη συναλλαγή με πολλούς κοινωνικούς φορείς. Από την άλλη όμως, η αποκάλυψη μιας τέτοιας επιλογής σε ετεροφυλόφιλο κοινό, εμπεριέχει τον κίνδυνο του στιγματισμού και της απόρριψης. Πρέπει επομένως να υπολογίσει το στίγμα που

συνοδεύει μια λεσβιακή ταυτότητα στην ευρύτερη κοινωνία και να σκεφτεί το ρίσκο από την αποκάλυψή της έξω από την λεσβιακή κοινότητα.

Η σχέση του ομοφυλόφιλου εαυτού με τον ετεροφυλόφιλο κόσμο διακατέχεται από μυστικοπάθεια. Η μυστικοπάθεια αυτή απομονώνει την ομοφυλόφιλη υποκοουλτούρα από τον ετεροφυλόφιλο κόσμο και παρέχει στην ομοφυλόφιλη γυναίκα καταφύγιο και προστασία.

Ο στιγματισμός του ομοφυλόφιλου κόσμου εξασφαλίζει τη συνέχιση της μυστικοπάθειας από την πλευρά των ομοφυλοφίλων. Η μυστικοπάθεια συνεισφέρει στην διαμόρφωση της λεσβιακής ταυτότητας με πολλούς τρόπους και δένει το υποκείμενο με τον εαυτό του. Η αποκάλυψη όμως και το άνοιγμα στον ευρύτερο ετεροφυλοφιλικό κόσμο μπορεί μαζί με την ανασφάλεια που προξενεί στο υποκείμενο, να ενδυναμώσει το σύνολο και όλη την λεσβιακή κοινότητα εν γένει. Και αυτό θα πρέπει να συμβεί αν θέλουμε να σταματήσουμε να μιλάμε για λεσβιακή υποκοουλτούρα και να αρχίσουμε να μιλάμε για μια κοινωνία στην οποία θα καταργηθεί το ^{sex} δίπολο ομοφυλόφιλος/ετεροφυλόφιλος και θα επικρατεί η έννοια της πανσεξουαλικότητας. Η απόσταση όμως μέχρι κάτι τέτοιο να γίνει πραγματικότητα, καθιστά την πρόταση αυτή χιμαιρική και αυτοαναιρούμενη.

4) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΛΕΣΒΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Μέσα στη λεσβιακή κοινότητα., αλλά και τη γενικότερη ομοφυλοφιλική, διαμορφώνεται μια συγκεκριμένη ορολογία η οποία εκφράζει σε λεκτικό επίπεδο

τους διάφορους ρόλους που αναπτύσσονται και διαχωρίζει την κοινότητα από την ευρύτερη κοινωνία. Οι όροι που χρησιμοποιούνται δεν είναι ανεξάρτητοι από την εικόνα που έχει ο γενικότερος πληθυσμός, αντιθέτως πολλές φορές είναι αποτέλεσμα του συγχρωτισμού των δύο κόσμων.

Θα αναφερθούμε συνοπτικά στους βασικότερους όρους, ούτως ώστε να γίνουν κατανοητοί κάποιοι ρόλοι που εμφανίζονται στη λεσβιακή κουλτούρα, αλλά κυρίως για να γίνει πιο κατανοητή η ανάλυση που θα ακολουθήσει στο δεύτερο μέρος της παρούσας μελέτης.

Καταρχάς λοιπόν, έχουμε τον κύριο όρο που είναι η λεσβία. Πέρα από την ιστορική παράδοση του όρου (από την ποιήτρια Σαπφώ που κατάγονταν από τη Λέσβο και που φέρεται ότι είχε ερωτικές σχέσεις με τις μαθήτριάς της), υπάρχει και η πολιτική χρήση του όρου. Με τη λέξη λεσβία, υπονοείται μια ολόκληρη στάση ζωής και όχι μόνο η σεξουαλική επιλογή μιας γυναίκας. Περιλαμβάνει τη στάση της απέναντι σε ένα ολόκληρο σύστημα, την πατριαρχία, καθώς και τη γενικότερη συμπεριφορά της στις σχέσεις της με το κοινωνικό περιβάλλον. Επίσης, ο χαρακτηρισμός μιας γυναίκας ως λεσβία αυτόματα την τοποθετεί μέσα σε μία κοινότητα η οποία μπορεί να της προσφέρει στήριξη και να ενισχύσει την ατομική και κοινωνική της ταυτότητα. Την καθιστά δηλαδή αυτόματα μέλος μιας ομάδας. (αυτό ισχύει για τις γυναίκες που αυτοχαρακτηρίζονται ως λεσβίες και επιθυμούν οι ίδιες την ένταξή τους στη λεσβιακή κοινότητα. Η αποδοχή του όρου λεσβία ως αυτοπροσδιοριστικού αποτελεί μια άτυπη προϋπόθεση προκειμένου μια γυναίκα να γίνει δεκτή στους κόλπους της αντίστοιχης κοινωνικής ομάδας) (Ponse, 1978, σ.112)

Ο όρος ομοφυλόφιλος τώρα, θεωρείται πιο ιατρικός και για αυτό δε χρησιμοποιείται ιδιαίτερα από τις γυναίκες. Χρησιμοποιείται σε έναν πιο επίσημο και επιστημονικό λόγο. Αντίθετα ο διεθνής όρος gay, θεωρείται ιδιαίτερα προσφιλής

στις νεαρές κοπέλες. Είναι πολύ πιο γενικός όρος και περιλαμβάνει τόσο τους άντρες, όσο και τις γυναίκες ομοφυλόφιλες. Προτιμάται από τη νέα γενιά κυρίως γιατί είναι αποφορτισμένος από την αρνητική χροιά των ομοφυλόφιλων και θεωρείται και πιο επιεικής αλλά και πιο σύγχρονος. Επίσης, πολλές λεσβίες τον χρησιμοποιούν γιατί θέλουν να διαφοροποιηθούν από αυτό που πιστεύουν ότι συνοδεύει τον όρο λεσβία.

Δύο όροι που χρησιμοποιούνται συχνά και που παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητας του εαυτού είναι ο όρος «butch» που αναφέρεται στην ανδροπρεπή λεσβία και ο όρος «femme» που αναφέρεται στην θηλυπρεπή λεσβία. Οι όροι αυτοί είναι δηλωτικοί των «ρόλων» που πιστεύεται ότι ενσαρκώνουν οι λεσβίες. Μπορεί να αναφέρονται μόνο στην εξωτερική εμφάνιση, μπορεί όμως και να αναφέρονται στους ρόλους που παίρνει η κάθε γυναίκα μέσα στη σχέση. Πολλοί ισχυρίζονται ότι αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνταν κυρίως στο παρελθόν και δεν έχουν τον ίδιο αντίκτυπο πια. Σε κάθε περίπτωση καταδεικνύουν την πιθανή ύπαρξη τέτοιων διαχωρισμών.

Οι παραπάνω είναι οι βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται στην παγκόσμια λεσβιακή αργκό. Φυσικά υπάρχουν και αρκετοί άλλοι οι οποίοι δεν εξυπηρετούν σε τίποτα το να αναφερθούν στην παρούσα μελέτη. Στο δεύτερο μέρος θα χρησιμοποιηθούν συχνά στην προσπάθεια να αναλυθούν βασικά patterns που ακολουθούνται στην παρουσίαση των ομοφυλόφιλων γυναικών.

5) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο πληροφορίες που συλλέξαμε σχετικά με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία στην Ελλάδα προήλθαν από το Διαδύκτιο και αυτό γιατί δε βρήκαμε κάποιο βιβλίο στην

ελληνική βιβλιογραφία που να αναφέρεται στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα της ομοφυλόφιλης γυναίκας. Μόνο το Διαδύκτιο διαθέτει κάποιες ελάχιστες ιστοσελίδες, (2 για την ακρίβεια) οι οποίες αναφέρονται αποκλειστικά στις ελληνίδες λεσβίες και από αυτές μόνο η μία διαθέτει υλικό που να μπορεί να κατατοπίσει κάποιον για το γίνεσθαι της ελληνικής λεσβιακής κοινότητας.

Στην ιστοσελίδα λοιπόν των ελληνίδων λεσβιών που ονομάζεται Greek Lesbians Community (www.msngroups/GreekLesbiansCommunity/.com) αναφέρεται κυρίως η πορεία και δράση των οργανώσεων που αφορούν την γυναικεία ομοφυλοφιλία. Αναφέρουν λοιπόν οι συντάκτες της σελίδας, ότι αν και κατά την ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα υπήρξε μεγάλη συμμετοχή από λεσβίες, εντούτοις τα λεσβιακά θέματα ήταν ή στο περιθώριο ή εντελώς περιθωριακά και ενώ οι λεσβίες στήριζαν τα γενικά αιτήματα των φεμινιστριών, δε γινόταν και το αντίστροφο. Αντιθέτως οι αυτόνομες λεσβιακές ομάδες που αναπτύχθηκαν μέσα στους κόλπους του φεμινιστικού κινήματος, αντιμετωπίστηκαν με ομοφοβικές αντιδράσεις από το σύνολο του φεμινιστικού κινήματος και στη συνέχεια αντιμετώπισαν πολλά προβλήματα βιωσιμότητας, από έλλειψη πόρων, αλλά κυρίως από το κλίμα ομοφοβίας που εμπόδιζε το «coming out» της ομάδας. Παράλληλα, δεν απέδωσαν οι προσπάθειες για τη δημιουργία ενός κοινού μετώπου με τους άντρες ομοφυλόφιλους καθώς υπάρχει τεράστιο ιδεολογικό χάσμα, (σύμφωνα πάντα με τις συντάκτριες του site) ενώ καθίσταται δυσχερής και αναποτελεσματική και η συνεργασία με λεσβιακές οργανώσεις του εξωτερικού καθώς οι ακτιβιστικές δραστηριότητες των αντίστοιχων ελληνικών υπολείπονται κατά πολύ.

Το γεγονός ότι υπάρχει πολύ χαμηλό επίπεδο συνειδητοποίησης της φεμινιστικής-λεσβιακής ταυτότητας, σε συνδυασμό με την κυριαρχία της πυρηνικής οικογένειας και των χριστιανικών ηθών στην ελληνική κοινωνία, δημιουργεί πολλές

επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των ελληνίδων λεσβιών. Σε μεγάλο βαθμό αναγκάζονται να κρύβουν την επιλογή τους και να ανοίγονται σε ένα πολύ στενό κύκλο ανθρώπων. Η σιωπή αυτή συνιστά έντονη μορφή διάκρισης και δημιουργεί στις λεσβίες χαμηλή αυτοεικόνα.

Όταν οι ελληνίδες λεσβίες ανακαλύπτουν την ταυτότητά τους, είτε ενσωματώνονται σε παρέες λεσβιών, είτε μένουν εντελώς απομονωμένες και καταπιέζουν το συναίσθημα αυτό. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο λεσβιασμός στην ελληνική κοινωνία βιώνεται ως σεξουαλική-προσωπική επιλογή και δεν έχει μεταφερθεί στη συνείδηση των λεσβιών ως συλλογική διεργασία. Σημειώνεται δε, ότι σε όλα αυτά υπάρχει η λογική των δύο ταχυτήτων, αυτή των αστικών κέντρων και αυτή της επαρχίας. Η ανωνυμία των μεγάλων πόλεων δρα καταλυτικά στην έκφραση της ομοφυλόφιλης επιθυμίας.

Στην ιστοσελίδα αυτή αναφέρεται επίσης ότι η πρώτη ελληνική λεσβιακή ομάδα δημιουργήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 70' από γυναίκες με έντονη φεμινιστική κουλτούρα και κατάφερε να προσελκύσει στους κόλπους ένα μεγάλο αριθμό γυναικών. Η ομάδα αυτή ανέπτυξε έντονη κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα και αγωνίσθηκε για την ενημέρωση και απενοχοποίηση των ελληνίδων λεσβιών. Δυστυχώς όμως ούτε αυτή η ομάδα, αλλά ούτε και κάποιες άλλες που άρχισαν να δραστηριοποιούνται παράλληλα κατάφεραν να επιβιώσουν. Σύμφωνα με τους συντάκτες της ιστοσελίδας, αυτό οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους. Καταρχάς, στο γεγονός ότι η γυναικεία ομοφυλοφιλία σε αντίθεση με την ανδρική δεν είναι αναγνωρίσιμη εξαιτίας του ότι η γυναικεία σεξουαλικότητα είναι στενά συνδεδεμένη με τη γονιμότητα. Επομένως, ο λεσβιασμός θα πρέπει να παραμείνει αθέατος και σιωπηλός επειδή από κοινωνικής πλευράς δεν είναι αναγνωρίσιμος. Και κατά δεύτερον, είναι η απουσία ενός ισχυρού φεμινιστικού κινήματος.

Δύο άλλα σημεία που εντοπίζουν, είναι η πλήρης έλλειψη νομικών πλαισίων που θα προστατεύει τις προσωπικές επιλογές του ανώνυμου και επώνυμου πολίτη και η ύπαρξη νόμων που μπορούν ανά πάσα στιγμή αν τεθούν σε εφαρμογή και να χρησιμοποιηθούν σαν μέσο διασυρμού και εκβιασμού.

Πάντως, δεν παραλείπουν να σημειώσουν με κάποια υπεραισιοδοξία παρατηρούμε, ότι ο απόηχος των κοινωνικών αλλαγών που συντελούνται σε όλη την Ευρώπη φτάνει σιγά-σιγά μέχρι την Ελλάδα και θεωρούν ότι είναι ζήτημα χρόνου το πότε θα αρχίσουν να θίγονται βασικά ζητήματα, όπως το δικαίωμα στην έκφραση και την διαφορετικότητα, ο γάμος, οι ίσες κοινωνικές παροχές κλπ. ώστε να μπορέσει να υπάρξει στην Ελλάδα ένα ισχυρό λεσβιακό κίνημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στην τέχνη του κινηματογράφου ως μέσο έκφρασης και ως εργαλείο κοινωνικής ανάλυσης. Θα συνδέσουμε τον κινηματογράφο με το θέμα το οποίο επιθυμούμε να διερευνήσουμε, την αναπαράσταση δηλαδή της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στο σύγχρονο κινηματογράφο, κάνοντας μια επισκόπηση των παρελθόντων δεκαετιών. Θα παρουσιάσουμε συνοπτικά τα κυρίαρχα στοιχεία που επικρατούσαν στην προβολή της γυναικείας ομοφυλοφιλίας από τον κόσμο της έβδομης τέχνης και θα αναφερθούμε σε ορισμένα σημαντικά σημεία που θα φωτίσουν τη σχέση κινηματογράφου- γυναικείας ομοφυλοφιλίας όπως αυτή έχει διαμορφωθεί.

1) ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έχοντας κάποιος ως εργαλείο ανάλυσης την κινηματογραφική εικόνα, πέρα από τους κανόνες που τη διέπουν και τον τρόπο που πρέπει να τους χρησιμοποιήσει για να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα, πρέπει να έχει κυρίως υπόψη του ότι ο κινηματογράφος είναι πάνω από όλα μια μορφή τέχνης και όπως κάθε μορφή τέχνης έχει μια συγκεκριμένη αμφίδρομη σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα.

Η τέχνη βρίσκεται σε άμεση αλληλεπίδραση με την επιστήμη και τη φιλοσοφία, με την ηθική και τη θρησκεία, με την ιδεολογία και την πολιτική. Αντλεί τις θεματικές της από όλους τους παραπάνω τομείς, ταυτόχρονα όμως επηρεάζει και αυτή από τη μεριά της τη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι τέχνη και επιστήμη είναι δυο έννοιες αμοιβαία αποκλειόμενες. Ότι η τέχνη εκφράζει τις προσωπικές ανησυχίες του καλλιτέχνη και βασίζεται κυρίως στο συναίσθημα αποκλείοντας τη λογική και τον ρεαλισμό. Κατά συνέπεια υποστηρίζουν, δεν μπορούμε να δεχτούμε ότι η τέχνη μπορεί να αποτελέσει μέτρο ανάλυσης της κοινωνικής πραγματικότητας καθώς είναι ένα τελείως αυτόνομο και ξένο από τις άλλες μορφές κοινωνικής συνείδησης φαινόμενο.

Σύμφωνα με τον Ζορμπαλά όμως (1984, σ.74) όλα αυτά έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την πραγματικότητα γιατί και η επιστήμη περιλαμβάνει συναισθήματα, καθώς κινείται από τη θέληση της γνώσης για την κοινωνία και τον άνθρωπο, ένα πεδίο δηλαδή που είναι γεμάτο από συναισθήματα, αλλά και η τέχνη δεν περιορίζεται μόνο στα συναισθήματα των ανθρώπων αλλά επιδρά δραστικά στην κοινωνική συνείδηση. Η άποψη λοιπόν, συνεχίζει, ότι η τέχνη επιδρά στο συναίσθημα, ενώ η επιστήμη στη λογική δεν έχει βάση γιατί και οι δύο δεν είναι αποσπασμένες από τις δύο ανθρώπινες λειτουργίες, απλώς η κάθε μία τις προσεγγίζει με διαφορετικό τρόπο. Στην ουσία λοιπόν, καταλήγει, τέχνη και επιστήμη όχι μόνο δεν συγκρούονται, αλλά έχουν πολλά κοινά και αμοιβαίες επιδράσεις.

Την παραπάνω θέση ο Ζορμπαλάς τη στηρίζει με τα εξής επιχειρήματα. Καταρχάς λέει, οι στενές σχέσεις τέχνης και επιστήμης απορρέουν πρώτα και κύρια από το ότι και οι δύο αποβλέπουν στο να βοηθήσουν τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει την αντικειμενική πραγματικότητα και να αναπτυχθεί. Επομένως τις συνδέει η κοινή λειτουργική αποστολή.

Το δεύτερο κοινό στοιχείο είναι πως και οι δύο αυτές μορφές κοινωνικής συνείδησης αποβλέπουν στην αποκάλυψη της αλήθειας για τον κόσμο και δίνουν στοιχεία γνώσης. Φυσικά το περιεχόμενο της γνώσης που αποχτιέται από τη μία διαφέρει από την άλλη. Η τέχνη ανταναικλά την πραγματικότητα μέσα από το

ατομικό, το συγκεκριμένο γεγονός, τη συγκεκριμένη μορφή, αλλά δε σταματάει μόνο σε αυτό. Με τον τρόπο της γενικεύει και διεισδύει σε βάθος. Κάθε καλλιτεχνική εικόνα έχει τα δικά της ξεχωριστά στοιχεία και χαρακτηριστικά, όμως ακόμα και αυτά, παίρνουν μια καθολικότερη σημασία, δημιουργούν έναν είδους κανόνα, ένα τυπικό φαινόμενο, δίνουν, όπως τονίζει ο Ζορμπαλάς, την καλλιτεχνική γνώση της πραγματικότητας. (Ζορμπαλάς, 1984, σ.74)

Βέβαια, ανάμεσα στην τέχνη και την επιστήμη υπάρχουν αναμφισβήτητα και διαφορές. Αυτές δεν έγκεινται στο περιεχόμενο, μιας και το περιεχόμενο και των δύο αφορά στην κοινωνική πραγματικότητα, αλλά στον τρόπο επεξεργασίας του περιεχομένου. Η κάθε πλευρά έχει τα δικά της μέσα και τα δικά της εργαλεία προκειμένου να προσεγγίσει το αντικείμενο που θέλει να επεξεργαστεί. Η τέχνη χρησιμοποιεί την εικόνα, τον ήχο, το λόγο, τις μορφές και ότι άλλα οπτικοακουστικά μέσα διαθέτει προκειμένου να απεικονίσει την πραγματικότητα. Ασχολείται με το ατομικό και το ξεχωριστό. Η επιστήμη έχει ως όπλα της τις έννοιες, τις αφαιρέσεις, τις γενικεύσεις. Η επιστήμη προχωράει από το ειδικό στο γενικό. Από όποια σκοπιά όμως κι αν ξεκινάνε και όποιο μέσο κι αν ακολουθούν για να φτάσουν στο στόχο τους, τόσο η τέχνη, όσο και η επιστήμη έχουν σκοπό να αναδείξουν μεγάλες και γενικευμένες θεωρίες σχετικά με την ανθρώπινη φύση και την ανθρώπινη κοινωνία. (Ζορμπαλάς, 1984, σ.75)

Με τη βοήθεια της τέχνης, όπως και της επιστήμης, οι άνθρωποι μπορούν να αναλύσουν τα φαινόμενα, να εμβαθύνουν και να γνωρίσουν καλύτερα την πραγματικότητα. Ότι δίνει η τέχνη δε μπορεί να το δώσει η επιστήμη και το αντίθετο. Όμως το ένα συμπληρώνει το άλλο. Και οι δύο, τονίζει ξανά ο Ζορμπαλάς, προσφέρουν δύο διαφορετικές μορφές γνωστικής δραστηριότητας. «Η τέχνη δεν προκαλεί μόνο αισθητική συγκίνηση και δεν συσσωρεύει μόνο γνώσεις. Βοηθάει τον

άνθρωπο να σχηματίσει καθορισμένες σχέσεις προς τη ζωή, τον βοηθάει στη δημιουργία της κοσμοθεωρίας του και στη σφυρηλάτηση της προσωπικότητάς του...βέβαια η παιδαγωγική λειτουργία της τέχνης... δεν εξαρτάται μόνο από το αντικείμενο, αλλά και από το υποκείμενο, από την ίδια την προσωπικότητα, την προετοιμασία της, το γενικό πολιτιστικό της επίπεδο και το καλλιτεχνικό της γούστο, από τη γνώση των ζητημάτων της τέχνης και της δεκτικότητας...» (Ζορμπαλός, 1984, σ.128)

Συνοψίζοντας από τα παραπάνω, μπορούμε να σημειώσουμε ότι τέχνη και επιστήμη πορεύονται παράλληλα και συμπληρωματικά στο κοινωνικό πεδίο και συντελούν και οι δύο στην προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η κάθε μία ξεκινά από διαφορετική αφετηρία και χρησιμοποιεί ξεχωριστά μέσα και εργαλεία, αλλά καταλήγουν στον ίδιο σκοπό και συμβάλλουν η κάθε μία με το δικό της τρόπο στην αντανάκλαση της πραγματικότητας.

Η τέχνη σαν μια κοινωνική λειτουργία που ξεκινά και καταλήγει στο κοινωνικό πεδίο, δεν είναι αποσπασμένη από τη ζωή. Βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση μαζί της, αντανάκλα τις αλήθειες της ζωής και προσπαθεί να θέσει ερωτήματα και να δώσει απαντήσεις.

2) Η ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ

Η οπτικοακουστική γλώσσα σε σχέση με το γραπτό και προφορικό λόγο, έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες που καθιστούν την ανάλυσή της μια πιο πολύπλοκη και πολύπλευρη διαδικασία. Η επιστήμη της Σημειολογίας που ασχολείται με τη μελέτη της γλώσσας της εικόνας και του ήχου, προσπαθεί να αποδείξει ότι η εικόνα έχει τους

δικούς της κανόνες και τους δικούς της κώδικες. Για να μπορέσουμε λοιπόν να αναλύσουμε μια εικόνα θα πρέπει να είμαστε γνώστες των λειτουργιών που αυτή επιτελεί. Σύμφωνα με την Κορωναίου (2001.σ.37), μια εικόνα μπορεί να αναγνωσθεί σε τρία επίπεδα:

- στο περιγραφικό επίπεδο, που περιλαμβάνει το προφανές, αυτό που ο καθένας μπορεί να δει και να περιγράψει.
- στο ερμηνευτικό επίπεδο, που περιλαμβάνει τις ερμηνείες που δίνουν τα υποκείμενα σε αυτό που βλέπουν. « ...ο δέκτης αποδίδει στην εικόνα συμβολικά, ιδεολογικά, κοινωνικά ή ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία..»
- στο τεχνικό επίπεδο, που περιλαμβάνει την παρατήρηση από μέρους του θεατή διάφορων απλών τεχνικών που χρησιμοποιεί ο δημιουργός της εικόνας και που τον επηρεάζουν στην κατανόηση και στην ερμηνεία της εικόνας.

Ταυτόχρονα με τις παραπάνω λειτουργίες μια εικόνα εκπέμπει και μηνύματα τα οποία διακρίνονται σε μονοσήμαντα, που είναι αυτά που περιέχουν μια συγκεκριμένη πληροφορία και σε πολυσήμαντα, τα οποία περιέχουν διάφορες πληροφορίες και επιθυμούν να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον του δέκτη.

Τέλος, άλλο ένα βασικό στοιχείο της εικόνας, όπως αναφέρει η Κορωναίου, (2001, σ.40-41) είναι τα ακουστικά ή ηχητικά μηνύματα. Αυτά συνήθως απασχολούν το δέκτη λιγότερο καθώς συνηθίζεται να επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην εικόνα, ωστόσο αποτελούν σημαντικό στοιχείο για την πρόσληψη και ερμηνεία της εικόνας. Τα ηχητικά μηνύματα αποτελούνται από τον προφορικό λόγο, τους διάφορους θορύβους και τη μουσική.

Ο κινηματογράφος ως μια από τις βασικότερες οπτικοακουστικές εκφράσεις είναι πάνω από όλα ένας κώδικας, μια ολοκληρωμένη γλώσσα με αναπτυγμένη γραμματική αναφορικά με τη μορφολογία και τον καθορισμό των κανόνων της.

Αναπόφευκτά κάθε απόπειρα προσέγγισης οφείλει να αντιλαμβάνεται τη σημασία αυτής της ιδιότητας η οποία λειτουργεί στα όρια του εκάστοτε μέσου. Η σύνδεση ή ταύτισή της με μια αντίστοιχη γλώσσα που αναφέρεται σε μια άλλη τέχνη, δε μπορεί παρά να επιφέρει προβλήματα στην προσπάθεια προσέγγισης της κινηματογραφικής εικόνας.

3) ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Είναι γεγονός ότι ο κινηματογράφος από την αρχή της εμφάνισής του έχει καταπιαστεί με όλες ουσιαστικά τις εκφάνσεις της ατομικής και κοινωνικής σφαίρας. Δε θα μπορούσε λοιπόν να παραγνωρίσει το διαφορετικό και την ετερότητα εν γένει με όποια έκφραση και αν αυτή εμφανίζεται. Οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες όπως ναρκομανείς, αλλοδαποί, άστεγοι, φυλετικές μειονότητες, αλκοολικοί, ασθενείς που πάσχουν από AIDS, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι, άνεργοι και κάθε λογής πληθυσμιακή ομάδα που βρίσκεται εκτός συστήματος και πέρα και κάτω από τα κέντρα λήψης αποφάσεων, έχουν επανειλημμένα απεικονισθεί στο σελινόιντ. Τα προβλήματα τους έχουν απασχολήσει μεγάλο αριθμό δημιουργών από το παρελθόν μέχρι τις μέρες μας. Άλλοτε αντιμετωπίστηκαν με φροντίδα και σπουδή, ενώ κάποιες φορές οι προσεγγίσεις υπήρξαν επιτόλαιες και ερασιτεχνικές. Σε πολλές περιπτώσεις όπως αναφέρει ο Κυριάκος, (Κυριάκος, 2001, σ.10) «...ο «άλλος» εμφανίζεται ως αντίπαλος της κυρίαρχης ομάδας, η παρουσία του συσπειρώνει τα μέλη της, εγκαθιδρύοντας μεταξύ τους πνεύμα αλληλεγγύης...οι «άλλοι» είναι επίφοβοι εισβολείς γιατί θέτουν σε αμφιβολία τις βεβαιότητες του «εμείς»...η είσοδος του ξένου στοιχείου στην κλειστή κοινότητα μεγεθύνει την έκφραση των φοβιών.»

Από τη θεματολογία του κινηματογράφου δε θα μπορούσε να λείπει η ομοφυλοφιλία. Ως μια κοινωνική ομάδα με έντονα στοιχεία και προβολή που εξακολουθεί ωστόσο να βρίσκεται στο μεταίχμιο της κοινωνίας, οι ομοφυλόφιλοι είδαν πολλές φορές τον εαυτό τους στη μεγάλη οθόνη. Άλλοτε ως πρωταγωνιστής και άλλοτε ως κομπάρσος, η προσωπικότητα του ομοφυλόφιλου (στην προκειμένη περίπτωση που μας ενδιαφέρει η προσωπικότητα της λεσβίας) έχει σκιαγραφηθεί με διάφορους τρόπους, στην πλειοψηφία τους αρνητικούς, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Οι ταινίες ως εμπορεύματα που κινούνται με βάση τα κέρδος και ως ιδεολογικά προϊόντα που καθορίζονται από διάφορους κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες, συντελούν συχνά στη διατήρηση της κυρίαρχης κατάστασης. Ενισχύουν τους κυρίαρχους λόγους περί εξουσίας και συμβάλλουν στη διατήρηση της σταθερότητας και την προβολή της καπιταλιστικής/πατριαρχικής επιβολής. Ο κινηματογράφος αντανakλούσε και συνεχίζει να αντανakλά ότι περιμένει η κοινωνία από τις γυναίκες, καθώς επίσης και τα μοντέλα ρόλων που τους προσφέρει. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια γίνεται και η παρουσίαση των λεσβιών στις κινηματογραφικές ταινίες.

Σύμφωνα με την Seldon, (Seldon, 1991, σ.11) η παρουσία των λεσβιών σε μια ταινία είναι περισσότερο αρνητική από ότι η απουσία τους. Συνήθως ο λεσβιασμός παρουσιάζεται ως παρέκκλιση και αποδίδεται σε ατομικά ψυχο-κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ίδια η γυναίκα. Η Seldon είναι κοινωνική ψυχολόγος, φεμινίστρια και σκηνοθέτης. Στη μελέτη της «Λεσβίες και Κινηματογράφος» καταπιάνεται με θέματα όπως η πορνογραφία και η ομοφυλοφιλία και τα στερεότυπα των λεσβιών στον κινηματογράφο. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε τα κυριότερα σημεία της μελέτης της που σχετίζονται άμεσα με τους

σκοπούς της παρούσας μελέτης και που στο Β' μέρος της, θα μπορέσουν να αποτελέσουν μέτρο σύγκρισης με τα δικά μας ευρήματα.

Η βασικότερη θέση της Seldon είναι ότι η απεικόνιση της λεσβίας στον κινηματογράφο διαμεσολαβείτε από την κυριαρχία του σύγχρονου καπιταλισμού και από την εξουσία του αντροκεντρισμού. Μέσα στο πλαίσιο αυτό η ομοφυλοφιλία χρησιμοποιείται ως προειδοποίηση προς τους παρεκκλίνοντες και ως μέσο ανάσχεσης των αντικοινωνικών τάσεων. Η εικόνα της γυναίκας που προτείνει ο κινηματογράφος είναι αυτή της καλής συζύγου και μητέρας. Η λεσβία συνεπώς μπορεί να είναι η δυνητική πλευρά κάθε γυναίκας, την οποία απωθεί η καπιταλιστική, πατριαρχική κοινωνία. Η ετεροφυλοφιλία στηρίζει τα δύο αυτά κυρίαρχα συστήματα και ως μια βαθιά πολιτική κατηγορία διατηρεί σταθερά τα ερείσματά της στην παρουσίασή της στον κινηματογράφο. Η επιχειρηματολογία της σχετικά με τις λεσβίες αποτελεί μια μικρογραφία της ευρύτερης επιχειρηματολογίας που αναπτύσσεται από το γυναικείο κίνημα κατά της καταπίεσης που ασκείται από την καπιταλιστική πατριαρχική κοινωνία. Ένα μέρος της επιχειρηματολογίας αυτής η Seldon το τοποθετεί στην εξουσία των Μ.Μ.Ε. και στο ρόλο που αυτά καθορίζουν για τη γυναίκα λεσβία.

Ένας από τους ρόλους που καλλιεργείται για λογαριασμό των ομοφυλοφίλων είναι αυτός του εγκληματία. Η εγκληματικότητα της ομοφυλοφιλίας γίνεται ξεκάθαρη κυρίως σε Β monies που απευθύνονται σε περιορισμένο κοινό ταυτίζοντας έτσι την περιθωριοποίηση της ταινίας με το ίδιο το θέμα που διαπραγματεύεται (στην προκειμένη περίπτωση την ομοφυλοφιλία). Η εγκληματοποίηση της ομοφυλοφιλίας αφορά κυρίως στους άντρες ομοφυλόφιλους. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία έχει συνδεθεί κυρίως με το πορνό. Η Seldon τονίζει ότι η διαφορετική αναπαράσταση των δύο φύλων ως προς την ομοφυλοφιλία, δεν προκαλεί καμία έκπληξη, καθώς όπως και πολλοί άλλοι «αντροκεντρισμοί» που υπάρχουν στην κοινωνία θεωρούνται

«φυσικοί». Έτσι η εξήγηση που δίνει για την επικράτηση του λεσβιασμού στην πορνογραφία είναι ότι προέκυψε ως συνέπεια του προσδιορισμού της γυναίκας λεσβίας από τους άντρες σε μια σχέση αντικειμένου προς υποκείμενο. Η λεσβία καθίσταται ένα υπερβολικά φορτισμένο σεξουαλικό αντικείμενο στα μάτια των αρσενικών. Για το λόγο αυτό ο λεσβιασμός είναι ένα ιδανικό θέμα για την πορνογραφική αγορά. Ο άντρας θεατής δημιουργεί μια ηδονοβλεπτική σχέση με τον λεσβιασμό και ικανοποιεί την περιέργειά του ως προς το πώς γίνεται η πράξη. Ταυτόχρονα όμως βλέπει να αποκαθίσταται σχεδόν πάντα η ετεροφυλοφιλική σταθερότητα, καθώς συνήθως στη σχέση των γυναικών εισέρχεται ένας άντρας που «δίνει στη γυναίκα αυτό που πραγματικά θέλει». Επομένως, λέει η Seldon, η πορνογραφία εκμεταλλεύεται το λεσβιασμό και τον θέτει στην υπηρεσία της ετεροφυλοφιλίας. Το ίδιο όμως ισχυρίζεται και για τον συμβατικό κινηματογράφο στον οποίο, αναφέρει, οι λεσβίες δεν παρουσιάζονται ηδονοβλεπτικά παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις όταν αυτές τοποθετούνται ως στοιχεία ενός ευρύτερου περιβάλλοντος.

Το δεύτερο και πολύ σημαντικό θέμα με το οποίο καταπιάνεται στη μελέτη της, η Seldon, είναι η στερεοτυπία με την οποία αναπαρίστανται οι λεσβίες από άντρες σκηνοθέτες, καθώς επίσης και η ματιά των γυναικών σκηνοθετών στην προσέγγιση του λεσβιασμού.

Όσον αφορά την αντρική οπτική στην παρουσίαση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας, η Seldon, διακρίνει τρία κυρίαρχα στερεότυπα. Την ανδροπρεπή/ καταστρεπτική λεσβία που είναι απόλυτα κυριαρχική στις σχέσεις της με άλλες γυναίκες, τη διεστραμμένη λεσβία και τη νευρωτική «κρυφή» λεσβία. Οι λεσβίες παρουσιάζονται ως άτομα συναισθηματικά μειονεκτούντα, χωρίς ερείσματα και απόλυτα επιρρεπή στα συναισθήματά τους. Απομονώνονται από την γυναικεία τους

ταυτότητα και παρουσιάζονται με τρόπο αποκρουστικό που αλλοιώνει την ιδέα της λεσβιακής δυνατότητας και ταυτόχρονα δημιουργεί κλίμα ασφάλειας και καθησυχασμού στο ετεροφυλόφιλο κοινό που βλέπει ότι δεν μπορεί να απειληθεί από αυτές τις γυναίκες που αυτοκαταστρέφονται και καταστρέφει η μία την άλλη. Ένας μύθος επίσης που αναπαράγεται συχνά είναι ότι μια λεσβία έχει ανάγκη έναν άντρα για να μπορέσει να ξεπεράσει τυχόν φόβους ή συμπλέγματα και να δημιουργήσει μια «φυσιολογική» σχέση. Πάντως, η Seldon, μαζί με την αναπαράσταση των λεσβιών τοποθετεί και όλες εκείνες τις γυναίκες που αντιστέκονται στην πατριαρχία και αναφέρει ότι εκτός από τις λεσβίες που για να «συμμορφωθούν» συχνά υφίστανται βία, το ίδιο συμβαίνει και σε μη λεσβίες, αλλά ξεκάθαρα απελευθερωμένες γυναίκες στην κινηματογραφική οθόνη. Μια γυναίκα που θα προτιμήσει την ελεύθερη έκφραση της σεξουαλικότητάς της από το γάμο, θα τιμωρηθεί από την κοινωνία. Και σημειώνει «... παρά την εμφάνιση μιας καινούριας συνείδησης για την ομοφυλοφιλία και το γυναικείο χαρακτήρα, ο κινηματογράφος συνεχίζει την κλισαρισμένη οριοθέτηση και των δύο, δείχνοντας την αρνητική και εν δυνάμει καταστρεπτική τους όψη (είτε για την ίδια την πρωταγωνίστρια, είτε για αυτούς που την περιβάλλουν), με εξαίρεση την περίπτωση που η γυναίκα θα οδηγηθεί στο γάμο με έναν «δυνατό» άντρα και συνεπώς στην ασφάλεια και τη σιγουριά της οικιακής/ οικογενειακής ζωής».

Όσον αφορά τώρα την οπτική των γυναικών σκηνοθετών (ανεξάρτητα του αν είναι λεσβίες ή όχι), η Seldon, αναφέρει ότι και αυτές οι ταινίες υπόκεινται σε περιορισμούς ως προς την παρουσίαση της λεσβιακής και της γυναικείας εικόνας. Ωστόσο, πολλές από αυτές τις ταινίες επέσπραν αυστηρή κριτική και δυσαρέσκεια με τον τρόπο που απέρριπταν την ετεροφυλόφιλη κανονικότητα και παρουσίαζαν το ετεροφυλόφιλο μοντέλο είτε ως καταστρεπτικό και επιφανειακό, είτε ως στερούμενο

ενδιαφέροντος. Σε καμία περίπτωση όμως, καμία από τις ταινίες αυτές, παρά τον περιφρονητικό, αμερόληπτο και γνήσιο φόβο με τον οποίο παρουσιάζονται η συμπεριφορά και οι προσδοκίες των αντρών, δεν οδηγείται στο να προτείνει το λεσβιασμό ως θετική εναλλακτική λύση για τον ορισμό της γυναικείας ταυτότητας.

Συνοψίζοντας, η Seldon καταλήγει, ότι: η εξουσιαστική δομή του κινηματογράφου είναι αυτή που καθορίζει τους ρόλους που θα αποδοθούν στη λεσβιακή εικόνα και έχει εμποδίσει το λεσβιασμό να ειπωθεί με οποιοδήποτε άλλο τρόπο πέραν του σεξουαλικού. Ταυτόχρονα, τα στερεότυπα και οι μύθοι που περιβάλλουν τις λεσβίες αφορούν όλες τις γυναίκες καθώς δεν αποτελούν τίποτα άλλο παρά τη στρατηγική του κινηματογράφου προκειμένου να εδραιωθεί ακόμα περισσότερο η καπιταλιστική/ πατριαρχική κοινωνία . Αναφέρει χαρακτηριστικά: « οι “λεσβιακές ταινίες” γυρίζονται ξεκάθαρα για το ευρύ κοινό και υπηρετούν την επικύρωση των αρνητικών εικόνων του λεσβιασμού- ως τέτοιες, στοχεύουν στη διαιώνιση της υπάρχουσας κατάστασης και ελάχιστες λεσβίες βρίσκουν σε αυτές κάτι για να ταυτιστούν μαζί του... ταυτόχρονα, προειδοποιούν τις γυναίκες να παραμένουν στα πλαίσια της σίγουρης και ασφαλούς ετεροφιλόφιλης οικογενειακής ζωής και να συμμορφώνονται με τις ανάγκες των ανδρών...» Αυτή την τάση εξυπηρετεί η απεικόνιση των λεσβιών, ως άτομα που δεν έχουν να κάνουν τίποτα σημαντικότερο στη ζωή τους πέρα από το να ασχολούνται με τις σχέσεις τους και η δουλειά τους, όταν έχουν, εξυπηρετεί είτε στο να αναδυθεί η διεστραμμένη φύση τους, είτε δεν έχει καμία σημασία για αυτές.

Τέλος, η Seldon, δίνει απάντηση και στο ερώτημα γιατί αν και ένας μεγάλος αριθμός λεσβιών αναμειγνύεται στην παραγωγή και τη δημιουργία ταινιών, ωστόσο δε γίνονται λεσβιακές ταινίες από ομοφυλόφιλες γυναίκες. Η θέση της είναι ότι αυτό οφείλεται αφενός στην έλλειψη μιας ισχυρής λεσβιακής ομάδας με δύναμη και

επιρροή και αφετέρου στην απουσία σημαντικών πολιτικών και κυρίως προσωπικών λόγων.

Τις θέσεις της Seldon σχετικά με τη στερεοτυπία και το ρόλο που επιτελεί για την κυρίαρχη κατάσταση, έρχονται να ενισχύσουν οι απόψεις του Richard Dayer που ασχολήθηκε με τα στερεότυπα των ομοφυλοφίλων στον κινηματογράφο. Και ο Dayer (Dayer, 1990, σ. 59) λοιπόν υποστηρίζει ότι, οι κυρίαρχες ομάδες με στρατηγικές πολύ πιο εσκεμμένες από ότι δείχνουν και με βαθιές πολιτικές συνέπειες, φυσικοποιούν μια σειρά από στερεότυπα που αποδίδουν σε διάφορες κοινωνικές ομάδες, εν προκειμένω στους ομοφυλόφιλους, προκειμένου να διαμορφώσουν την κοινωνία με βάση τη δική τους κοσμοαντίληψη. Με τη στερεοτυπία οι κυρίαρχες ομάδες εφαρμόζουν τις νόρμες τους στις υποτελείς ομάδες καθώς τις παρουσιάζουν με έμφυτα και αμετάβλητα κοινωνικά χαρακτηριστικά με συνέπεια να μειώνουν την ισχύ τους. Ο τρόπος που τα παραπάνω εφαρμόζονται στους ομοφυλόφιλους είναι με την αντιμετώπιση των ομοφυλοφιλικών σχέσεων σύμφωνα με τους ετεροφυλόφιλους σεξουαλικούς ρόλους. Την ύπαρξη δηλαδή του δίπολου άντρας-γυναίκα τόσο στην αντρική, όσο και στη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Μέσω αυτής της τακτικής ενισχύεται το «ιδανικό» της ετεροφυλοφιλίας (που δε μπορεί να ξεπεραστεί ούτε από τους ίδιους τους ομοφυλόφιλους) και στηρίζεται η ετεροφυλόφιλη ηγεμονία. (Dayer, 1990, σ.63)

Οι παραπάνω μελέτες αποτελούν σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη και άνθιση της ομοφυλόφιλης ευαισθησίας (camp), καθώς επίσης συνέβαλαν στην προσπάθεια καλλιέργειας μιας ομοφυλόφιλης συνείδησης γύρω από τον κινηματογράφο. Έδωσαν το ερέθισμα για μια δυναμικότερη παρουσία των ομοφυλόφιλων στα κινηματογραφικά δρώμενα και στη διεκδίκηση μιας πιο αληθοφανούς εκπροσώπησης. Το κατά πόσο αυτό επετεύχθη θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε στο Β' μέρος της μελέτης αυτής. Σε καμία περίπτωση όμως δε θα

μπορέσουμε να μιλήσουμε για γενικά συμπεράσματα, καθώς ο αριθμός των ταινιών που θα αναλύσουμε δεν επιτρέπει παρά μόνο να μια ακροθιγή αναφορά. (άλλωστε δεν αποτελεί βασικό σκοπό της μελέτης αυτής).

Οι μελέτες που αναφέραμε αφορούσαν αποκλειστικά των αμερικάνικο και ευρωπαϊκό κινηματογράφο καθώς οι συγγραφείς τους γεννήθηκαν και έζησαν στην Μεγάλη Βρετανία. Λογικά είναι επομένως να μην έχουν καμία αναφορά στον ελληνικό κινηματογράφο μιας και η παρουσία του ήταν και είναι ισχυρή στο παγκόσμιο καλλιτεχνικό στερέωμα. Για την ελληνική κινηματογραφική πραγματικότητα λοιπόν, σε σχέση με την ομοφυλοφιλία, θα αντλήσουμε πληροφορίες από τη δουλειά ενός έλληνα μελετητή, του Κωνσταντίνου Κυριάκου.

Ο Κωνσταντίνος Κυριάκος στην εξαιρετική μελέτη που έκανε πάνω στην ομοφυλοφιλία και τον κινηματογράφο με τίτλο « Διαφορετικότητα και Ερωτισμός », περιέγραψε με λεπτομέρεια όλες τις εκφάνσεις της ομοφυλόφιλης έκφρασης που παρατήρησε στον ελληνικό κινηματογράφο. Ανάμεσα σε αυτές αναφέρεται και στη γυναικεία ομοφυλοφιλία.

Αυτό που κυρίως τονίζει ο Κυριάκος, είναι ότι η απεικόνιση της ομοφυλοφιλίας στον κινηματογράφο ενώ ξεκίνησε να παρουσιάζεται στη σφαίρα της παθολογίας στη συνέχεια πέρασε στη σφαίρα της διαφορετικότητας. Η κυρίαρχη κουλτούρα δείχνει να ανέχεται απλώς την ομοφυλοφιλία και όχι να την αποδέχεται και να την ενσωματώνει. Ο ομοφυλόφιλος αποτελεί καρικατούρα και παρουσιάζεται ως θηλυπρεπής από την ετεροφυλόφιλη θεώρηση. Αυτή αναφέρεται ως η πρώτη φάση. Η δεύτερη φάση που έχει ως αφετηρία τις αρχές της δεκαετίας του 80' θα χαρακτηριστεί από τα κινήματα απελευθέρωσης των ομοφυλοφίλων και την εμφάνιση ακτιβιστικών οργανώσεων που στηρίζουν τα δικαιώματά τους. Στη φάση αυτή οι αρνητικές με τις θετικές αναπαραστάσεις εναλλάσσονται.

παλιό βιβλίο - διαφορετικό
-ωτά

Μπαίνοντας στη δεκαετία του 90' η θεματική της ομοφυλοφιλίας εμφανίζεται σε ολοένα και περισσότερες ταινίες, άλλοτε ως κεντρικό και άλλοτε ως περιφερειακό θέμα. Η ανταπόκριση των ταινιών αυτών ποικίλλει ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισης του θέματος και με την προβολή που περιβάλλει την κάθε ταινία. Είναι γεγονός πάντως ότι ανεξάρτητα με το πώς αναπαρίσταται η εικόνα του ομοφυλόφιλου στον ελληνικό κινηματογράφο, από τη δεκαετία του 90' και έπειτα το ελληνικό κοινό άρχισε να έρχεται σε ολοένα και πιο μεγάλη επαφή με την ομοφυλοφιλία και να βλέπει το ομοφυλόφιλο άτομο ως μια πιο οικεία παρουσία που υπάρχει και ζει μέσα στην ελληνική πραγματικότητα.

Συγκεκριμένα τώρα για την αναπαράσταση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στον ελληνικό κινηματογράφο, τα λεγόμενα της Seldon φαίνεται να ισχύουν και εδώ. Σύμφωνα πάντα με τον Κυριάκο, και ο ελληνικός κινηματογράφος συνδύασε στις αρχές της δεκαετίας του 70' το λεσβιασμό με το μαλακό πορνό. Ο λεσβιασμός παρουσιάζεται ως μια από τις δύο εν δυνάμει επιλογές μιας αμφιφυλόφιλης γυναίκας που εξαλείφεται μόλις εμφανιστεί η ανδρική παρουσία που θα την καθυποτάξει. Τα στερεότυπα δε λείπουν ούτε σε αυτή την περίπτωση. Η γυναίκα καθορίζει την ταυτότητά της σε σχέση με τον άνδρα, μια γυναίκα τίθεται κάτω από την κυριαρχία μιας άλλης, φοβίες των ανδρών που εγείρονται από την ανατροπή των κανονιστικών προτύπων της θηλυκότητας και κατά συνέπεια την αποσταθεροποίηση της «φυσικής» εικόνας της γυναίκας, αρνητική εικόνα του λεσβιασμού με παρουσίαση λεσβιών που είναι ανδροπρεπής, νευρωτικές, διεστραμμένες, καταπιεστικές. Η ομοφυλόφιλη γυναίκα συνοδεύεται πάντα από αρνητικό χαρακτηριστικό. Μπορεί να είναι ναρκομανής, ψυχικά ασθενής, νυμφομανής, εκκεντρική, δολοφόνος. Σε κάθε περίπτωση αποτελεί απειλή για το ετεροφυλόφιλο καθεστώς και το θεσμό της οικογένειας.

Στο σύνολό τους πάντως οι ελληνικές ταινίες, όπως προκύπτει από την έρευνα του Κυριάκου, δεν ασχολούνται ευθέως και απερίφραστα με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Αντιθέτως, συνήθως ο λεσβιακός έρωτας υπονοείται. Άλλοτε παρουσιάζεται με χυδαίο και σκοτεινό τρόπο και άλλοτε υπάρχει για συμπληρώσει το κυρίως θέμα και να εξυπηρετήσει το απρόοπτο του σεναρίου. Σε καμία περίπτωση δε φαίνεται να αποτελεί συνειδητή επιλογή των γυναικών, παρά προκύπτει πάντα ως απόρροια είτε μιας μη λειτουργικής σχέσης, είτε μιας φάσης στην οποία βρίσκεται η ηρωίδα και η οποία είναι παροδική.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι κατά κύριο λόγο αυτά που ίσχυαν στον παγκόσμιο κινηματογράφο από τη δεκαετία του 60' και έπειτα συνεχίζουν να ισχύουν στον ελληνικό κινηματογράφο του σήμερα. Τα ίδια στερεότυπα εξακολουθούν να αναπαράγονται και η αναπαράσταση του λεσβιασμού τουλάχιστον στην ελληνική πραγματικότητα δεν έχει καταφέρει να ξεπεράσει τα στεγανά και τις προκαταλήψεις του παρελθόντος.

Αυτά βέβαια προκύπτουν από την επισκόπηση της παρούσας βιβλιογραφίας, που για το χώρο του κινηματογράφου τουλάχιστον, είναι αρκετά πλήρης και περιεκτική. Εμείς στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε κατά πόσο εξακολουθούν να ισχύουν τα παραπάνω κυρίαρχα στερεότυπα και αντιλήψεις, αναλύοντας τρεις σύγχρονες ταινίες με διαφορετική χώρα προέλευσης η κάθε μία. Με αυτό τον τρόπο θα αποπειραθούμε να κάνουμε και ένα είδος σύγκρισης αναφορικά με τυχόν διαφορές που μπορεί να υπάρχουν στην αντιμετώπιση και την απεικόνιση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στο σύγχρονο κινηματογράφο.

ΜΕΡΟΣ Β'
Η ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

1) ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ

Οι ταινίες που επιλέξαμε είναι τρεις και προέρχονται από την Ελλάδα, την Ολλανδία και τις Η.Π.Α.:

- « ΡΙΖΟΤΟ » - Ελλάδα : Η ταινία αναφέρεται στην καθημερινή ζωή δύο σύγχρονων παντρεμένων ζευγαριών στην Αθήνα λίγο πριν το 2000. Οι άντρες είναι δύο τυπικοί εργασιομανείς γιάπηδες που κυνηγούν την επαγγελματική και κοινωνική καταξίωση και πιστεύουν ότι όσο προμηθεύουν την οικογένεια με τα απαραίτητα χρήματα, «δικαιούνται» να παραβλέπουν τις γυναίκες τους και τις ανάγκες τους. Οι γυναίκες από την πλευρά τους, προσπαθούν να ανταποκριθούν στους πολλαπλούς ρόλους που επιθυμούν οι σύζυγοί τους και ταυτόχρονα να χτίσουν και μια επαγγελματική καριέρα. Στην προσπάθειά τους αυτή, οι σύζυγοι αποτελούν μόνιμο εμπόδιο. Επιπλέον δε συμμερίζονται τις γενικότερες ανάγκες και δεν τις βοηθούν σε τίποτα σχετικό με το μέγλωμα των παιδιών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι δύο γυναίκες αποφασίζουν να κάνουν την «επανάστασή» τους και λίγο ηθελημένα, λίγο λόγω συγκυριών αναπτύσσουν μεταξύ τους μια ερωτική σχέση.
- «ΑΝΤΟΝΙΑ, Ο ΚΥΚΛΟΣ ΜΙΑΣ ΖΩΗΣ» - Ολλανδία: Η ταινία αυτή έχει ως κεντρικό πρόσωπο την Αντόνια η οποία λίγο πριν το θάνατό της, αναπολεί τις τελευταίες δεκαετίες της ζωής της και μας διηγείται

σημαντικές στιγμές της. Μέσα σε αυτές υπάρχουν πολλά πρόσωπα, αγαπημένα και μη και πολλές ιστορίες που διαπλέκονται και διαδέχονται η μία την άλλη. Σε κάποια από αυτές και συγκεκριμένα στο πρόσωπο της κόρης της θα συναντήσουμε και την ύπαρξη μιας ερωτικής σχέσης ανάμεσα σε δύο γυναίκες. Το μεγαλύτερο μέρος της ταινίας εκτυλίσσεται σε μια αγροτική επαρχία της Ολλανδίας λίγο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

- «ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΔΕΜΕΝΕΣ» - Η.Π.Α : Κεντρικό θέμα της ταινίας αυτής είναι η προσπάθεια των δύο ηρωίδων, που είναι ζευγάρι, να ληστέψουν το σύζυγο της μιας, που ανήκει στη Μαφία και να φύγουν μαζί για μια άλλη πόλη. Η δράση της ταινίας εκτυλίσσεται με φόντο την ανάπτυξη της σχέσης ανάμεσα στις δύο γυναίκες. Παράλληλα γίνονται και αρκετές αναφορές στη δράση και τις σχέσεις που διέπουν τις «οικογένειες» της Μαφίας.

Πρωταρχικός σκοπός την έρευνας είναι να διερευνήσουμε τον τρόπο που παρουσιάζεται η γυναικεία ομοφυλοφιλία στο σύγχρονο κινηματογράφο. Να ανακαλύψουμε τυχόν στερεότυπα που εμφανίζονται σε σχέση με τις ομοφυλόφιλες γυναίκες και να διαπιστώσουμε αν αντιμετωπίζονται με αρνητισμό και προκατάληψη.

Ο λόγος που επιλέξαμε τις τρεις αυτές ταινίες συγκεκριμένα είναι γιατί επιθυμούσαμε να έχουμε ένα δείγμα τόσο από την Ευρώπη και τις Η.Π.Α, όσο και από την Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο πιστεύουμε ότι θα σχηματιστεί μια πιο σφαιρική εικόνα σε σχέση με την παρουσίαση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας από τον κινηματογράφο. Θεωρούμε ότι και οι τρεις χώρες προέλευσης αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα μιας γενικότερης κουλτούρας που υπάρχει στην περιοχή

τους. Φυσικά η ελληνική ταινία επιλέχθηκε για τον επιπρόσθετο λόγο ότι επιθυμούσαμε να διερευνήσουμε συγκεκριμένα τον τρόπο που προβάλλεται η γυναικεία ομοφυλοφιλία στο ελληνικό κοινό.

Δε μπορούμε βέβαια να ισχυριστούμε, ότι οι τρεις αυτές ταινίες, είναι οι αντιπροσωπευτικότερες όσον αφορά την παρουσίαση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας. Υπάρχουν σαφέστατα πολλές άλλες ταινίες οι οποίες μιλούν σχεδόν αποκλειστικά για αυτό το θέμα, με περισσότερη εμβάθυνση, περιστρέφοντας όλη την πλοκή τους γύρω από τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Ο λόγος που δεν επιλέξαμε μια τέτοια ταινία ήταν διότι δε θέλαμε να έχουμε ως δεδομένη τη θετική αντιμετώπιση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας. Σε αυτή την περίπτωση προϋποθέσαμε ότι τα αποτελέσματα θα ήταν εξιδανικευμένα και δε θα ήταν αντιπροσωπευτικά. Με το να επιλέξουμε ταινίες στις οποίες η γυναικεία ομοφυλοφιλία ήταν μέρος της γενικότερης θεματικής, πιστεύουμε ότι μας εξασφάλισε μεγαλύτερη εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Στις επόμενες ενότητες αυτού του κεφαλαίου θα παρουσιάσουμε τις υποθέσεις εργασίας σε σχέση με το υπό έρευνα θέμα και θα προχωρήσουμε στην περιγραφή των κατηγοριών που προέκυψαν.

2) ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Σύμφωνα με το θεωρητικό μας πλαίσιο που σχηματίστηκε με την επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με την ομοφυλοφιλία, καταλήξαμε στη διατύπωση κάποιων υποθέσεων τις οποίες θα παραθέσουμε αναλυτικά και στη συνέχεια θα θέσουμε υπό εξέταση σε αυτό το δεύτερο μέρος της παρούσας μελέτης, με βάση την ανάλυση των κινηματογραφικών ταινιών που έχουμε επιλέξει.

- Η πρώτη από τις υποθέσεις μας βασίζεται στο βασικό μοτίβο που αναφέρεται στη βιβλιογραφία και είναι η αναπαραγωγή, η «μεταφορά» του ετεροφυλοφιλικού προτύπου, στη γυναικεία ομοφυλόφιλη σχέση. Η ύπαρξη δηλαδή ρόλων σε ένα λεσβιακό ζευγάρι, όπου η μία γυναίκα αναλαμβάνει τον ανδρικό ρόλο και η άλλη το γυναικείο. Το δίπτυχο butch-femme (ανδροπρεπής-θηλυπρεπής) αναφέρεται συχνά στη βιβλιογραφία ως μία από τις βασικές αναπαραστάσεις που υπάρχουν για τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Η κυρίαρχη αίσθηση αναφορικά σε ένα λεσβιακό ζευγάρι είναι ότι δεν υπάρχει ισοτιμία ρόλων και συμπεριφορών - και - ότι η ανισοτιμία που υπάρχει σε ένα ετεροφυλόφιλο ζευγάρι αναπαράγεται αυτούσια, επεκτείνοντας και σε αυτή την περίπτωση το πατριαρχικό μοντέλο διαβίωσης, με διαφορετικούς στην προκειμένη περίπτωση φορείς. Η αναπαράσταση αυτή δηλώνεται συχνά και από την ανάλογη ενδυματολογική συμπεριφορά, με την μία γυναίκα να ντύνεται πιο αντρικά και την άλλη να ντύνεται με θηλυκό τρόπο.

- Η δεύτερη υπόθεση που προκύπτει και που συνδέεται με την πρώτη, είναι μια επέκτασή της μπορούμε να πούμε, είναι το γεγονός ότι σε μια λεσβιακή σχέση τα δύο μέλη δεν εισέρχονται αυτόνομα και εν πλήρη συνειδήσει. Επικρατεί η αναπαράσταση της δεσποτικής, κυριαρχικής λεσβίας (που συνήθως είναι και η «αρρενωπή») που είναι απόλυτα συνειδητοποιημένη για την επιλογή της και τη σεξουαλική της ταυτότητα, η οποία ουσιαστικά καταδυναστεύει και χειρίζεται καταπώς επιθυμεί το άλλο μέλος της σχέσης που συνήθως είναι θηλυπρεπής και όχι πλήρως συνειδητοποιημένη για το λεσβιασμό της. Η σύναψη μιας τέτοιας σχέσης για αυτήν δεν είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής, αλλά φαίνεται να εκπορεύεται είτε από συναισθηματική αστάθεια, είτε από προηγούμενη απόρριψη και αποτυχία σύναψης σχέσης με το ανδρικό φύλο. Σε κάθε περίπτωση, μοιάζει με οποιονδήποτε τρόπο εξαρτημένη, συναισθηματικά, οικονομικά, ψυχικά και μπορεί ανά πάσα στιγμή να αναμιχθεί σε έναν ετεροφυλόφιλο έρωτα, κάτι που προσπαθεί να αποτρέψει το άλλο μέλος της σχέσης με κάθε τρόπο, ακόμα και με χρήση απειλής και βίας.
- Η τρίτη υπόθεση που μπορούμε να διατυπώσουμε είναι ότι οι λεσβιακές σχέσεις και οι λεσβίες γενικότερα διακρίνονται από μυστικοπάθεια. Η ομοφυλόφιλη γυναίκα ζει στο σκιά της προσποιούμενης ετεροφυλοφιλίας της. Στο ευρύτερο περιβάλλον της παρουσιάζει ένα ψεύτικο πρόσωπο και προσποιείται ότι συμπλέει με τους ορθόδοξους κανόνες της ετεροσεξουαλικότητας. Αναγκάζεται να κρατάει την πραγματική της σεξουαλική ταυτότητα στο σκοτάδι και

να εφευρίσκει κάθε είδους δικαιολογίες και προφάσεις προκειμένου να διατηρήσει αυτή την κατάσταση. Συχνά αποκρύπτει την ομοφυλοφιλία της και από την οικογένειά της η οποία δεν είναι σε θέση να αποδεχτεί μια τέτοια επιλογή. Ο κύκλος των ανθρώπων που γνωρίζουν την αλήθεια είναι πολύ περιορισμένος και συνήθως συμβαίνει να είναι και οι ίδιοι ομοφυλόφιλοι για να μπορέσουν να το κατανοήσουν. Η ομοφυλόφιλη γυναίκα αναγκάζεται στην ουσία να ζει μια διπλή ζωή την οποία πολύ συχνά δεν καταφέρνει να ξεπεράσει. Η ύπαρξη της κρυφής ζωής γίνεται συνήθεια και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας, χωρίς όμως να σταματήσει να δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην αυτοεκτίμηση και την ταυτότητα του ατόμου.

- Η τέταρτη από τις υποθέσεις μας αφορά στην αριστοποίηση των αντρών από μέρους των ομοφυλόφιλων γυναικών. Υποθέτουμε ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες απορρίπτουν το ανδρικό φύλο στο σύνολό του. Η απόρριψη αυτή αφορά συνολικά την ανδρική υπόσταση, όλες δηλαδή τις εκφάνσεις της ανδρικής παρουσίας, αλλά δεν εκφράζεται συχνά και σε όλες τις περιπτώσεις. Υπάρχει μια εσωτερικευμένη απόρριψη που εκφράζεται με πλάγιο τρόπο συνήθως και που έχει να κάνει με τη γενικότερη απόρριψη της πατριαρχίας. Μέσα σε αυτή οι άνδρες θεωρούνται ως βασικός φορέας και εκφραστής της πατριαρχικής κανονικότητας και κατά συνέπεια υφίστανται την απόρριψη των ομοφυλόφιλων γυναικών κυρίως σε αυτά τα ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με την ανδρική κυριαρχία και την εξουσιαστική της πτυχή. Για τις λεσβίες, η συνδιαλλαγή με το ανδρικό

φύλο δεν εντάσσεται στα πλαίσια του «πρέπει», αλλά σε αυτά του «θέλω», με την έννοια του ότι οι άνδρες δεν αποτελούν ένα αναγκαίο μέσο για την ανάδειξη της γυναικείας τους υπόστασης, αλλά απλά έναν εν δυνάμει (αλλά όχι απαραίτητο) συνδιαλεκτή.

- Η πέμπτη υπόθεση που θα διατυπώσουμε είναι η ύπαρξη της ανδρικής εμφάνισης. Η εικόνα της ομοφυλόφιλης γυναίκας, αυτής τουλάχιστον που θεωρεί τον εαυτό της λεσβία και τον αναγνωρίζει ως τέτοιο, είναι συνυφασμένη με την απόλυτα ανδροπρεπή εμφάνιση. Οι γυναίκες αυτές πιστεύεται ότι έχουν ενσωματώσει πλήρως το ανδρικό ντύσιμο και τους ανδρικούς κανόνες συμπεριφοράς. Μιλούν και συμπεριφέρονται σαν άντρες και έχουν αποτινάξει από πάνω τους κάθε τι που υποδηλώνει τη γυναικεία φύση τους, από το κούρεμά τους μέχρι τον τρόπο που περπατούν και χειρονομούν.
- Τέλος, η έκτη και τελευταία υπόθεση που θα διατυπώσουμε αφορά στη φύση των ερωτικών σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα σε δύο γυναίκες. Συγκεκριμένα υποθέτουμε ότι οι σχέσεις αυτές κυριαρχούνται πρωτίστως από το συναίσθημα και δευτερευόντως από τη σεξουαλική επιθυμία. Εξαιτίας της ιδιαίτερης φύσης των σχέσεων αυτών οι γυναίκες δεν υποκινούνται από μια στεγνή σεξουαλική έλξη, αλλά στηρίζονται πολύ στο συναισθηματική πτυχή της σχέσης η οποία παίζει καθοριστικό ρόλο στη σύναψη και τη διατήρησή της. Κατά συνέπεια, οι σχέσεις των ομοφυλόφιλων γυναικών διακρίνονται από σταθερότητα, καθώς η συχνή εναλλαγή ερωτικών συντρόφων βασίζεται κυρίως στη σεξουαλική έλξη και πολύ λιγότερο στην ύπαρξη συναισθηματικού δεσμού.

Οι παραπάνω υποθέσεις θα αποτελέσουν το βασικό κορμό της ανάλυσής μας. Με βάση αυτές θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να αποκρυπτογραφήσουμε τα κυρίαρχα μοτίβα πάνω στα οποία στοιχειοθετείται μια λεσβιακή σχέση στον σύγχρονο κινηματογράφο. Οι συγκεκριμένες υποθέσεις προέκυψαν από την βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας μελέτης και στηρίζονται ουσιαστικά στα κυρίαρχα στερεότυπα ⁽¹⁶⁾ που διέπουν την εικόνα της ομοφυλόφιλης γυναίκας. Εμείς θα επιχειρήσουμε να δούμε κατά πόσο ισχύουν και συνεχίζουν να αναπαράγονται, μέσα από τις ταινίες που έχουμε επιλέξει να αναλύσουμε.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2) ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Προκειμένου να διερευνήσουμε τις θεωρητικές μας υποθέσεις αναφορικά με την ύπαρξη στερεοτύπων στην αναπαράσταση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στον σύγχρονο κινηματογράφο, προχωρήσαμε στη λεπτομερή ανάλυση των τριών ταινιών που επιλέξαμε. (πιο κάτω θα γίνει μια μικρή αναφορά στην κάθε ταινία ξεχωριστά)

Αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει είναι εάν οι αναπαράσταση των λεσβιακών σχέσεων στον σύγχρονο κινηματογράφο γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ούτως ώστε αυτή η πληθυσμιακή ομάδα να παρουσιάζεται στερεοτυπικά και να καλλιεργείται με αυτό τον τρόπο ένα ρατσιστικό κλίμα εναντίον της, παγιώνοντας ταυτόχρονα μια συγκεκριμένη, δυσφημιστική ίσως, εικόνα.

50) Ως μέθοδος ανάλυσης χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου (content analysis), δηλαδή η κατηγοριοποίηση του ρητού- έκδηλου περιεχομένου και ταυτόχρονα η ερμηνεία του άρρητου- λανθάνοντος περιεχομένου (Κυριαζή, 1999, σ. 282-301). Η συγκεκριμένη μέθοδος συνίσταται στη μετατροπή λεκτικού ή άλλου συμβολικού υλικού σε ποσοτικά ή/και ποιοτικά δεδομένα (στην προκειμένη περίπτωση θα γίνει ποιοτική ανάλυση με την έννοια ότι δεν αποσκοπεί στην επαλήθευση της θεωρίας ούτε στην ποσοτικοποίηση των στοιχείων αλλά στη διεξαγωγή κάποιων γενικότερων συμπερασμάτων. Μια ποσοτική ανάλυση θα ξέφευγε από τους σκοπούς της παρούσας έρευνας και επιπλέον πιστεύουμε ότι θα ήταν αρκετά ελλιπείς) και ανεξάρτητα από τη μορφή του περιεχομένου (οπτική]

εικόνα, γραπτός ή προφορικός λόγος) αποσκοπεί στο να προσφέρει έγκυρη και αξιόπιστη απάντηση στα ερωτήματα που έχει θέσει ο ερευνητής.

Ο Weber (Weber, 1990, σ. 9) αναφέρει ότι η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί ερευνητική μέθοδο που χρησιμοποιεί συγκεκριμένους κανόνες για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων από την ανάλυση γραπτών κειμένων. Τα συμπεράσματα αυτά αναφέρονται είτε στον αποστολέα, είτε στο ίδιο το μήνυμα ή τον παραλήπτη του μηνύματος. Οι κανόνες της μεθόδου διαφοροποιούνται ανάλογα με το θεωρητικό υπόβαθρο και το υπό έρευνα θέμα. Συνεπώς οι κατηγορίες που κατασκευάζονται καθώς και η μονάδα ανάλυσης που χρησιμοποιείται καθορίζονται από τη γενική προβληματική της έρευνας. Η διαδικασία της κατηγοριοποίησης αφορά στη διατύπωση ερωτήσεων από τον ερευνητή και την προσπάθεια εξεύρεσης των απαντήσεων από τα διαθέσιμα, δευτερογενή στοιχεία. (Κυριαζή, 1999, σ. 288)

Αυτή η μορφή εργασίας προϋποθέτει την ύπαρξη ενός εκ των προτέρων καθορισμένου συστήματος κωδικοποίησης, το οποίο επιβάλλεται κατόπιν στα δεδομένα. Συνεπώς οι υποθέσεις της έρευνας είναι προκαθορισμένες και προσδιορίζουν τις εννοιολογικές κατηγορίες που επιβάλλονται ακολούθως στα δεδομένα. Σε αυτή την περίπτωση σκοπός της έρευνας είναι η επαλήθευση ή μη των ήδη διατυπωμένων υποθέσεων. Η θεωρία προϋπάρχει και δεν αναδύεται από τα δεδομένα.

Η ανάλυση περιεχομένου, ως ερευνητική τεχνική και εργαλείο δράσης συνίσταται σε εξειδικευμένες διαδικασίες για την επεξεργασία επιστημονικών δεδομένων και όπως όλες οι ερευνητικές τεχνικές έχει ως σκοπό την παροχή γνώσης και την αναπαράσταση δεδομένων.

Συνοψίζοντας ο Weber, (Weber, 1990, σ. 14) αναφέρει ότι το πνεύμα της μεθόδου ανάλυσης περιεχομένου είναι περισσότερο διδακτικό και επεξηγηματικό,

παρά δογματικό. Δεν υπάρχει απλός και/ή σωστός τρόπος κατά την εφαρμογή της ανάλυσης περιεχομένου. Εναπόκειται στην κρίση του κάθε ερευνητή να επιλέξει τις περισσότερο κατάλληλες μεθόδους για να διερευνήσει το θέμα του. η ευκαμψία της μεθόδου αποτελεί ένα από τα βασικότερα πλεονεκτήματά της.

Η αναζήτηση των χαρακτηριστικών ενός μηνύματος θέτει έναν προβληματισμό σχετικά με τη διερεύνηση των εννοιών που αυτό περιέχει, έχοντας πρωταρχικό ως κεντρικό σημείο αναφοράς το σύστημα κωδικοποίησης που χρησιμοποιεί ο πομπός του μηνύματος. Επιπρόσθετα, ένα μήνυμα αποτελεί προϊόν συγκεκριμένης διαδικασίας και βρίσκεται σε αλληλουχία με τους άλλους παράγοντες της επικοινωνιακής πράξης. Συνεπώς, η ανάλυση ενός μηνύματος αποκτά ουσιαστικό ενδιαφέρον όταν δεν απομονώνει το μήνυμα, αλλά αντιθέτως το τοποθετεί μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο δια μέσον του οποίου αυτό μεταβιβάζεται.

^{5(α)} [Στη συγκεκριμένη έρευνα, η μονάδα καταγραφής αποτελείται από ολόκληρες τις ταινίες, δηλαδή από τα σενάρια, τους διάλογους, που αποτελούν το βασικό κορμό και κύριο φορέα του έκδηλου περιεχομένου, αλλά και από όλα τα υπόλοιπα στοιχεία που συμπληρώνουν την ταινία και αποτελούν την έκφραση του άρρητου περιεχομένου. Τα στοιχεία αυτά αποτελούνται από τον χώρο, τον χρόνο, την εξωλεκτική συμπεριφορά των προσώπων (ενδυμασία, χειρονομίες, συμπεριφορά), τη μουσική επένδυση των σκηνών, την οπτική γωνία που επιλέγει ο σκηνοθέτης για να μας παρουσιάσει την κάθε κατάσταση.]

4) ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ

Ένα από τα δυσκολότερα σημεία στην ανάλυση περιεχομένου και συγκεκριμένα στην ανάλυση που αφορά το περιεχόμενο κινηματογραφικών ταινιών είναι η ανάδειξη των κατηγοριών. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας και της πολυσημίας του μέσου είναι πολύ δύσκολο να διαχωριστούν ξεκάθαρα οι κατηγορίες. Το πρόβλημα αυτό αυξάνεται ακόμα περισσότερο όταν οι κατηγορίες πρέπει να αναδειχθούν μέσα από τρεις ταινίες ταυτόχρονα.

Στην παρούσα μελέτη προσπαθήσαμε να αναδείξουμε τις κατηγορίες μέσα από το κυρίως σώμα των τριών κινηματογραφικών ταινιών (σενάριο, σκηνοθεσία, σκηνικά, πρωταγωνιστές κτλ.) σε συνδυασμό πάντα με τις υποθέσεις εργασίας που διατυπώσαμε. Οι κατηγορίες που διαμορφώθηκαν αρχικά, υπέστησαν συνεχείς επανέλεγχους καθ' όλη τη διάρκεια της επεξεργασίας των στοιχείων και τροποποιήθηκαν όπου ήταν απαραίτητο ώστε να προσαρμοστούν στα δεδομένα του σώματος ανάλυσης.

Κατά τη μετατροπή του περιεχομένου των κινηματογραφικών ταινιών σε κατηγορίες, οι μετρήσεις έγιναν κυρίως με βάση τα κύρια και τα περιφερειακά στοιχεία που σχετίζονταν με την ανάδειξη της παρουσίας της ομοφυλόφιλης γυναίκας στον κινηματογράφο. Σκηνές και διάλογοι που σχετίζονταν αποκλειστικά με τη δράση της ταινίας και δεν παρουσίαζαν κάποια στοιχεία σχετικά με το θέμα μας δεν αναλύονται καθόλου.

Οι κατηγορίες στις οποίες καταλήξαμε είναι οι εξής:

A) Σχέσεις με κοινωνικό περίγυρο

Η κατηγορία αυτή έχει ως στόχο να διαπιστώσει κατά πόσο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζονται να επιθυμούν να ενταχθούν στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον ή αν παρουσιάζονται να είναι «αποκλεισμένες» σε κοινότητες ομοφυλόφιλων ατόμων. Ουσιαστικά δηλαδή επιθυμούμε να διερευνήσουμε κατά πόσο υπάρχει διαντίδραση και συγχρωτισμός με τον κοινωνικό περίγυρο.

B) Αντίδραση από τον κοινωνικό περίγυρο

Η κατηγορία αυτή βρίσκεται σε συνάρτηση με την προηγούμενη κατηγορία και έχει ως στόχο να διαπιστώσει δύο πράγματα σε σχέση με το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και δρουν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες. Πρώτον κατά πόσο το περιβάλλον μπορεί να αναγνωρίσει από εξωγενείς παράγοντες την σεξουαλική προτίμηση των ατόμων αυτών και δεύτερον, αν όταν το περιβάλλον με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο γνωρίζει, κατά πόσο τις αποδέχεται και τις ενσωματώνει. Ο πρώτος στόχος επιθυμεί στην ουσία να διερευνήσει κατά πόσο ορισμένα στερεότυπα εμφάνισης και συμπεριφοράς που αποδίδονται στις ομοφυλόφιλες γυναίκες έχουν περάσει στη συνείδηση της μάζας με αποτέλεσμα να συνδυάζει την ύπαρξή τους με την ύπαρξη λεσβιακής ταυτότητας ή αν αυτά τα στερεότυπα δεν είναι τόσο δυνατά ώστε να σχηματίσουν μια ενιαία εικόνα για την ομοφυλόφιλη γυναίκα από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου.

Γ) Σχέσεις με το οικογενειακό περιβάλλον

Σε αυτή την κατηγορία θέλουμε να διερευνήσουμε τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις ομοφυλόφιλες γυναίκες και στις πατρικές τους οικογένειες. Πρώτο και κυριότερο επιθυμούμε να δούμε αν τα άτομα αυτά ανακοινώνουν την σεξουαλική τους ταυτότητα στο οικογενειακό περιβάλλον και ιδίως στους γονείς και τα αδέρφια τους. Επίσης επιθυμούμε να δούμε κατά πόσο η οικογένεια αποδέχεται το άτομο αυτό όταν γνωρίζει για την ομοφυλοφιλική του προτίμηση στις ερωτικές σχέσεις και τέλος επιθυμούμε να δούμε αν παρουσιάζονται κάποιες ενδείξεις για τυχόν συμβολή της οικογένειας στην διαμόρφωση της ομοφυλόφιλης σεξουαλικής ταυτότητας. Εν γένει η κατηγορία θα καταπιαστεί με το ύψος των σχέσεων που φαίνεται να εδραιώνονται ανάμεσα σε μια ομοφυλόφιλη γυναίκα και την οικογένειά της.

Δ) Μητρότητα

Πως παρουσιάζεται η σχέση της ομοφυλόφιλης γυναίκας με τη μητρότητα; Επιθυμεί να γίνει μητέρα ή η απόκτηση ενός παιδιού δε συμβιβάζεται με την επιλογή που έχει κάνει σε σχέση με τη σεξουαλικότητά της; Η εν λόγω κατηγορία θα διερευνήσει κατά πόσο εμφανίζεται η μητρότητα ως επιθυμία και επιλογή των ομοφυλόφιλων γυναικών ή κατά πόσο κάτι τέτοιο θεωρείται τόσο ασυμβίβαστο με την ομοφυλοφιλία που δεν αναφέρεται καν ως πιθανότητα.

Ε) Στάση απέναντι στις ερωτικές σχέσεις

Στην κατηγορία αυτή θα διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες αντιμετωπίζουν τις ερωτικές σχέσεις με βάση δύο μεταβλητές. Τη σεξουαλική επαφή και το συναίσθημα. Διαχωρίζεται το συναίσθημα από την ερωτική πράξη; Εμφανίζονται να προτιμούν το ένα ή το άλλο στοιχείο ή επιδιώκουν και τα δύο ταυτόχρονα; Υπάρχει ερωτική πράξη χωρίς συναίσθημα ή οι λεσβιακές σχέσεις στηρίζονται περισσότερο στη συναισθηματική επαφή και παραγνωρίζουν τη φυσική; Αυτά είναι τα βασικά ερωτήματα που θα διερευνήσει η παρούσα κατηγορία.

Στ) Στάση απέναντι στο ανδρικό φύλο

Η κατηγορία αυτή επιθυμεί να διαπιστώσει πώς εμφανίζονται οι σχέσεις των ομοφυλόφιλων γυναικών με το ανδρικό φύλο. Κατά πόσο οι σχέσεις τους εμφανίζονται ανταγωνιστικές ή μη και ποια είναι η άποψη που έχουν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες για τους άνδρες. Αποτελούν για αυτές το αντίπαλο δέος και έναν εν γένει εχθρό στον οποίον αναγνωρίζουν ομοιόμορφα και αδιαφοροποίητα κοινά χαρακτηριστικά ή αντιμετωπίζουν τους άνδρες ως ξεχωριστές ιδιαίτερες μονάδες και όχι μέλη ενός ενιαίου και αδιαίρετου όλου;

Ζ) Αποδοχή του εαυτού

Η αποδοχή του εαυτού διαπιστώνεται μέσα από τη συνολική παρουσία του ατόμου στο περιβάλλον στο οποίο είναι ενταγμένος. Στόχος της κατηγορίας αυτής είναι να διαπιστώσει κατά πόσο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες αισθάνονται άνετα με τον

εαυτό τους και με την επιλογή τους. Αν δηλαδή αποδέχονται τον εαυτό τους χωρίς άλλοθι και περιστροφές και αν υποστηρίζουν την επιλογή τους με θάρρος και παρηγορία. Τα στοιχεία που θα μας οδηγήσουν σε μια αντίθετη διαπίστωση θα είναι μεταξύ άλλων η έλλειψη αυτοεκτίμησης και η υποβάθμιση της ομοφυλόφιλης ταυτότητας καθώς και η άρνηση παραδοχής της ταυτότητας αυτής στον ίδιο τους τον εαυτό.

Η) Αυτοδιάθεση

Κάτω από το γενικό όρο αυτοδιάθεση αυτό που ουσιαστικά επιθυμεί να διαπιστώσει η παρούσα κατηγορία, είναι αν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζονται να έχουν επιλέξει συνειδητά την ομοφυλοφιλία τους ή αν αυτή φαίνεται να προκύπτει έπειτα είτε από ψυχολογικές πιέσεις από κάποια άλλη ομοφυλόφιλη γυναίκα, είτε από προσωπικά προβλήματα που βιώνει το άτομο και το οδηγούν με κάποιο τρόπο να καταφύγει σε μια πρόσκαιρη ομοφυλοφιλική σχέση χωρίς να του αποδίδεται πλήρη συνείδηση της επιλογής αυτής. Με άλλα λόγια η κατηγορία αυτή επιθυμεί να διαπιστώσει αν η γυναικεία ομοφυλοφιλία προτείνεται ως μια συνειδητή εναλλακτική σεξουαλική επιλογή για μια γυναίκα ή αν θεωρείται ως ένας ενδιάμεσος σταθμός που απλώς καθυστερεί την πορεία προς την «συνειδητή» ετεροφυλοφιλία.

Θ) Αίσθηση διαφορετικότητας

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το θέμα της αίσθησης της διαφορετικότητας που τυχόν να αισθάνονται οι ομοφυλόφιλες γυναίκες, καθώς από την εμφάνιση ή μη

αυτού του στοιχείου μπορούμε να διαπιστώσουμε κατά πόσο αυτές εμφανίζονται να επιδιώκουν τη διαφοροποίηση τους και επιθυμούν την ένταξή τους σε μια νέα δική τους κατηγορία. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να δούμε δηλαδή αν επιδιώκεται από τις ίδιες της ομοφυλόφιλες γυναίκες η επισήμανση της διαφορετικότητάς τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

1) ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στην παρούσα ενότητα θα ακολουθήσει η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την παρακολούθηση και επεξεργασία των επιλεγμένων κινηματογραφικών ταινιών, ώστε να προκύψει μια γενική εικόνα αναφορικά με το θέμα που έχουμε θέσει υπό διερεύνηση: τη στερεοτυπική αναπαράσταση των ομοφυλόφιλων γυναικών στο σύγχρονο κινηματογράφο. Κάθε κατηγορία που περιγράψαμε παραπάνω θα αναλυθεί ξεχωριστά. Οι συγκεκριμένες κατηγορίες όπως έχουμε ήδη προαναφέρει προέκυψαν από το θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας έρευνας σε συνδυασμό με την επεξεργασία των τριών κινηματογραφικών ταινιών και πιστεύουμε ότι καλύπτουν όσο το δυνατόν πληρέστερα τις διαστάσεις του υπό έρευνα θέματος.

A) ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΥΡΟ

Ο βασικός στόχος της συγκεκριμένης κατηγορίας ήταν να διαπιστώσει κατά πόσο υπάρχει εν τέλει συγχρωτισμός ανάμεσα στις ομοφυλόφιλες γυναίκες και το περιβάλλον τους και αν αυτό είναι επιθυμία και επιλογή των ιδίων. Αυτό που προκύπτει από την επεξεργασία των τριών ταινιών είναι ότι σε καμία περίπτωση δεν εμφανίζεται κάποιο στοιχείο που να δηλώνει το αντίθετο. Και στις τρεις ταινίες οι ομοφυλόφιλες πρωταγωνίστριες βρίσκονται σε πλήρη διαντίδραση με τον κοινωνικό

τους περίγυρο και σε κανένα σημείο δε δείχνουν ότι κάτι τέτοιο τις καταπιέζει ή τους δημιουργεί το ελάχιστο πρόβλημα σε σχέση με την σεξουαλική τους επιλογή. Βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με το κοινωνικό σύνολο. Ζουν με τους φίλους τους και τους γνωστούς τους και έχουν μια συνηθισμένη κοινωνική ζωή. Δεν αποτραβιούνται στην απομόνωση της ιδιωτικής ζωής και δεν ενοχλούνται από την παρουσία των άλλων.

Συγκεκριμένα στην ταινία «Αντόνια» οι δύο ομοφυλόφιλες γυναίκες βρίσκονται σε συνεχή συναναστροφή με τους κατοίκους του μικρού χωριού στο οποίο ζουν. Τους αρέσει να συμμετέχουν σε όλες τις εκδηλώσεις που διεξάγονται και αποτελούν ενεργά μέλη της κοινότητάς τους. Ουσιαστικά στην ταινία υπάρχει μόνο μία σκηνή στην οποία οι δύο γυναίκες εμφανίζονται εντελώς μόνες τους. Σε όλα τα υπόλοιπα πλάνα υπάρχει πάντα η παρουσία και κάποιου άλλου ή άλλων προσώπων, απόδειξη της έντονης αλληλεπίδρασης που ασκείται ανάμεσα στις δύο γυναίκες και στο κοινωνικό περιβάλλον τους. Σε κανένα διάλογο των δύο γυναικών δεν εντοπίζεται η έκφραση οποιασδήποτε απαρésκειας προς τους γύρω τους, ούτε εκφράζουν ποτέ την άποψη ότι αισθάνονται να καταπιέζονται ή να ασφυκτιούν σε ένα ολότελα ετεροφυλοφιλικό περιβάλλον. Αντίθετα εμφανίζονται απόλυτα εναρμονισμένες με αυτό.

Το ίδιο σε γενικές γραμμές ισχύει και στην ταινία «Ριζότο». Και εδώ οι ομοφυλόφιλες πρωταγωνίστριες συναναστρέφονται με τον κοινωνικό τους περίγυρο με απόλυτα άνεση και πλήρη επιθυμία. Τα επαγγέλματα των δύο χαρακτήρων- η μία είναι φωτογράφος και η άλλη στυλίστρια- τις αναγκάζουν εκ των πραγμάτων να συναναστρέφονται με πολύ κόσμο και να κάνουν πολλές γνωριμίες. Αυτό είναι κάτι που δείχνουν να αποδέχονται χωρίς να δυσανασχετούν και χωρίς να προσπαθούν να το αποφύγουν. Αν και σε κάποια σημεία εκφράζεται η επιθυμία της απομάκρυνσης

από τους υπόλοιπους και η πρόσκαιρη «φυγή» για απομόνωση, εντούτοις κάτι τέτοιο εντάσσεται μέσα στη λογική όλων των ζευγαριών που επιθυμούν κάποιες στιγμές απομόνωσης και δεν υποδηλώνει κάτι βαθύτερο για τη σχέση τους με τον κοινωνικό περίγυρο. Αντιθέτως από την αρχή της σχέσης τους επιθυμούν να βρίσκονται συχνά μαζί με άτομα του περιβάλλοντός τους.

Στην ταινία «Παράνομα Δεμένες» δε μπορούμε να πούμε ότι διαπιστώνουμε στοιχεία που να υποστηρίζουν την επιθυμία των ομοφυλόφιλων χαρακτήρων για συνύπαρξη με τον κοινωνικό περίγυρο. Ούτε όμως και το αντίθετο. Το σενάριο τοποθετεί τις δύο γυναίκες σε ένα πολύ κλειστό χώρο δράσης, γεγονός που δεν αφήνει πολλά περιθώρια ερμηνείας των περαιτέρω επιθυμιών και βουλήσεών τους. Οι δύο χαρακτήρες επικεντρώνονται στην προσπάθειά τους να πετύχουν το στόχο τους και να ζήσουν στη συνέχεια μαζί που δεν υπάρχει στην ουσία χώρος για να ασχοληθούν με τη σχέση τους με τον κοινωνικό περίγυρο. Παρ' όλ' αυτά μπορούμε να κάνουμε έναν μικρό διαχωρισμό όσον αφορά τους δύο χαρακτήρες των λεσβιών που έχουμε σε αυτήν την ταινία. Η μία από τις δύο γυναίκες, αυτή που παρουσιάζεται από την αρχή ως ομοφυλόφιλη, κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της δράσης δεν έρχεται σε επαφή με κανέναν δικό της άνθρωπο. Τα μόνα άτομα με τα οποία μιλάει είναι η γυναίκα που γνωρίζει και με την οποία δημιουργεί ερωτική σχέση και αναγκαστικά με το σύζυγο της γυναίκας αυτής. Πέρα από αυτά τα δύο άτομα δεν εμφανίζεται, ούτε όμως και αναφέρεται κάποιο άλλο πρόσωπο να υπάρχει στη ζωή τους. Διαπιστώνουμε από αυτό ότι ο συγκεκριμένος τουλάχιστον χαρακτήρας παρουσιάζεται σχετικά αποκομμένος από το κοινωνικό περιβάλλον του. Η άλλη γυναίκα τώρα που παρουσιάζεται αρχικά ως ετεροφυλόφιλη μιας και είναι παντρεμένη, βρίσκεται να συναναστρέφεται μεν κάποια άτομα, όμως είναι όλα από τον περίγυρο του συζύγου της και δεν είναι δική της επιλογή. Πάντως ούτε η μία

ούτε άλλη δεν αναφέρονται σε κανένα σημείο είτε θετικά είτε αρνητικά σε σχέση με τον κοινωνικό περίγυρο, γεγονός που μπορεί να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι δεν ασχολούνται με τους γύρω τους, μπορούμε όμως κι από την άλλη να υποθέσουμε ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό στην κατάσταση που ζούσαν οπότε σαφέστατα δε μπορούν να βγουν ασφαλή συμπεράσματα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως ως γενική εικόνα, αυτό που προκύπτει είναι ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζονται να εναρμονίζονται με τον κοινωνικό τους περίγυρο και σε καμία περίπτωση να μην τον απορρίπτουν a priori.

B) ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΥΡΟ

Σε σχέση με τους στόχους της παρούσας κατηγορίας που είναι να διαπιστώσει, [πρώτον αν ο κοινωνικός περίγυρος μπορεί να καταλάβει από εξωγενή *πρωτ*], στοιχεία εάν μια γυναίκα είναι ομοφυλόφιλη και δεύτερον αν ο κοινωνικός περίγυρος αποδέχεται και ενσωματώνει μια ομοφυλόφιλη γυναίκα όταν το γνωρίζει,] παρατηρούμε τα εξής: η μόνη ταινία που έχουμε σαφή αναγνώριση της σεξουαλικής προτίμησης της πρωταγωνίστριας από την εξωτερική της εμφάνιση είναι η ταινία «Παράνομα Δεμένες». Σε αυτήν η μία από τις δύο ομοφυλόφιλες γυναίκες, η Κόρι, παρουσιάζεται με κοντά μαλλιά, πολύ γυμνασμένο σώμα και αρκετά ανδρική ενδυμασία (μαύρο δερμάτινο μπουφάν μηχανής, άσπρο φανελάκι και μαύρες μπότες μηχανής). Το επάγγελμα που της αποδίδεται είναι αυτό του υδραυλικού. Η σεξουαλική της ταυτότητα γίνεται αμέσως αντιληπτή τόσο από τη γυναίκα με την οποία στη συνέχεια θα κάνει σχέση, την Βάλερι, όσο και από το σύζυγο αυτής. Όσον αφορά την Βάλερι, είναι φανερό ότι το καταλαβαίνει αμέσως από το γεγονός ότι

αρχίζει να την προκαλεί από την πρώτη κιόλας στιγμή που την βλέπει, ενώ στην αμέσως επόμενη συνάντησή τους, της δείχνει απροκάλυπτα ότι θέλει να κάνουν έρωτα χωρίς η Κόρι, να έχει κάνει καμία κίνηση ή να έχει υπονοήσει κάτι ανάλογο. Καθίσταται σαφές ότι η εμφάνισή της και μόνο οδήγησε την Βάλερι να υποθέσει ότι αυτή είναι ομοφυλόφιλη. Το ίδιο ισχύει και για το σύζυγο της Βάλερι. Σε μια σκηνή που είναι οι δυο τους με την Κόρι και παλεύουν, χωρίς πάλι να έχει γίνει κάποια αναφορά από τη γυναίκα του που ήδη το γνώριζε της λέει: «...έπρεπε να το καταλάβω από την πρώτη στιγμή που σε είδα, όλοι ξέρουν ότι άτομα σαν εσένα δε μπορείς να τα εμπιστευθείς. Παλιολεσβίες, με αηδιάζετε.» Η ίδια αυτή πρόταση, όπως και κάποιες άλλες ανάλογες προσφωνήσεις του συζύγου προς την Κόρι, αλλά και η συνολική του στάση απέναντι σε αυτή και τη γυναίκα του στη συνέχεια, μας δίνουν το στίγμα της ταινίας και όσον αφορά το δεύτερο σκέλος της κατηγορίας μας. Αυτό είναι η γελοιοποίηση ουσιαστικά του λεσβιασμού από την πλευρά των ανδρών και η υποτίμησή του ως κάτι ανούσιο. Ταυτόχρονα η απόρριψή του από τον ετεροφυλόφιλο κόσμο ως ανωμαλία και η απαξίωση των ομοφυλόφιλων γυναικών ως άτομα ανάξια εμπιστοσύνης. Αν και περιοριζόμαστε ουσιαστικά σε έναν και μόνο χαρακτήρα όσον αφορά τη συγκεκριμένη ταινία, εντούτοις δεν πιστεύουμε ότι μειώνεται η αξία του στοιχείου αυτού καθώς εκτός του ότι είναι και ο μοναδικός χαρακτήρας που γνωρίζει για τη σχέση των δύο γυναικών, αποτελεί συγχρόνως και ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα φαλλοκρατικού αρσενικού που θεωρεί τη γυναίκα του ως ιδιοκτησία του. Επομένως, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η στάση του αντιπροσωπεύει ένα σεβαστό ποσοστό ανδρών που απαντώνται στον συγκεκριμένο κινηματογραφικό χαρακτήρα.

Όσον αφορά στις άλλες δύο ταινίες σε σχέση με το πρώτο σκέλος της παρούσας κατηγορίας, δε συναντήσαμε ανάλογα στοιχεία. Αυτό οφείλεται στο

γεγονός ότι και στις δύο ταινίες οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν παρουσιάζονται με κάποιον ιδιαίτερο τρόπο που να τις ξεχωρίζει από τις άλλες γυναίκες. Ούτε η εμφάνισή τους, ούτε η συμπεριφοράς τους, αλλά ούτε και τα επαγγέλματα που τους αποδίδονται υποδηλώνουν κάτι αξιοπρόσεκτο. Κατά συνέπεια δε δίνεται η δυνατότητα στον κοινωνικό περίγυρο να εντοπίσει την ύπαρξη ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς από εξωγενή στοιχεία καθώς αυτά δεν υπάρχουν στις δύο αυτές ταινίες.

Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος της κατηγορίας αυτής οι δύο ταινίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Στην ταινία «Αντόνια» διαπιστώνουμε πλήρη αποδοχή και ενσωμάτωση των ομοφυλόφιλων γυναικών από τον κοινωνικό τους περίγυρο. Το περιβάλλον που ζούνε, ένα πολύ μικρό χωριό κάποιων δεκάδων κατοίκων σε μια επαρχία της Ολλανδίας, γνωρίζει την ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στις δύο γυναίκες και τις αποδέχεται χωρίς κανένα ενδοιασμό και καμία επιφύλαξη. Η ύπαρξη της σχέσης δεν ανακοινώνεται ρητά από τις δύο γυναίκες, ούτε και ο κοινωνικός περίγυρος αναφέρεται σε κάποιο σημείο σε αυτή με ρητό τρόπο. Τα πάντα υποδηλώνονται από τον τρόπο που συμπεριφέρονται τόσο οι δύο γυναίκες όσο και το περιβάλλον τους. Η στάση της κοινότητας δεν παρουσιάζεται να αλλάζει στο ελάχιστο μετά την ανάπτυξη της σχέσης ανάμεσα στις δύο γυναίκες. Αντιθέτως, αποτελούν και οι δύο σχεδόν, το επίκεντρο της ζωής του χωριού. Είναι αγαπητές από όλους και πολλοί προσφεύγουν σε αυτές για βοήθεια και συμπαράσταση. Σε όλες τις σκηνές που εμφανίζονται παρουσιάζονται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των κατοίκων του μικρού χωριού.

Στην ταινία «Ριζότο» τώρα, δεν παρουσιάζονται σημαντικά στοιχεία που να καταδεικνύουν κάποια στάση του κοινωνικού περιγυρου. Η σχέση των δύο γυναικών είναι γνωστή μόνο στους συζύγους τους, η στάση των οποίων είναι ιδιαίτερα

αρνητική βέβαια, αλλά αυτό βασίζεται και σε άλλους παράγοντες και όχι μόνο στην ομοφυλοφιλική τους σχέση. Ωστόσο μπορούμε να διακρίνουμε κάποια ψήγματα μιας γενικότερης αντίληψης σε κάποια πολύ σύντομα στιγμιότυπα. Το βασικότερο σημείο που αξίζει να δώσουμε προσοχή είναι ο τρόπος που αντιδρούν οι δύο σύζυγοι όταν διαπιστώνουν την ύπαρξη της σχέσης ανάμεσα στις δύο γυναίκες. Ο καθένας ρίχνει το φταίξιμο στη σύζυγο του άλλου και υποστηρίζει ότι η γυναίκα του «δεν το πάει το γράμμα» όπως χαρακτηριστικά λέει ο ένας από τους δύο. Θεωρούν ότι υποχρεωτικά πρέπει κάποια από τις δύο να παρέσυρε την άλλη και δε μπορούν με τίποτα να πιστέψουν ότι αυτή θα ήταν η δίκη τους γυναίκα. Γενικότερα δείχνουν να θεωρούν τέτοιου είδους σχέσεις αδιανόητες. Η θεωρία τους ενισχύεται κατά την άποψή τους από το γεγονός ότι οι δύο αυτές γυναίκες είναι και μητέρες. Επίσης, ένα δεύτερο σημείο που μας δίνει κάποιο στίγμα, είναι η ειρωνική διαπίστωση του βοηθού της μίας γυναίκας ότι έχουν αρχίσει να κάνουν πολύ παρέα μεταξύ τους τελευταία, στοιχείο που συνοδεύεται στη συνέχεια από την άκρως φαλλοκρατική στάση του ίδιου ατόμου που για να επιβεβαιώσει την κυριαρχία του επάνω στο γυναικείο φύλο και κατ' επέκταση την υποταγή αυτού στο ανδρικό, προσπαθεί να κατακτήσει τη μία από τις δύο γυναίκες και να ξορκίσει κατά την άποψή μας την «απειλή» απόρριψης του ανδρικού φύλου που πλανάται στην ατμόσφαιρα.

Καταλήγοντας σε σχέση με την παρούσα κατηγορία μπορούμε να πούμε ότι δεν διαπιστώνουμε να αποτυπώνεται μια ενιαία συμπεριφορά του κοινωνικού περίγυρου σε σχέση με την αποδοχή ή μη των ομοφυλόφιλων γυναικών. Περισσότερο φαίνεται, στη συγκεκριμένη πάντα κατηγορία, να αποτυπώνεται μια στάση ανάλογα με το πολιτισμικό περιβάλλον και την κουλτούρα στην οποία εντάσσεται η κάθε ταινία.

Γ) ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Σε αυτή την κατηγορία οι στόχοι μας είναι συνοπτικά να δούμε: αν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες αποκαλύπτουν στην οικογένειά τους την ταυτότητά τους, αν η οικογένεια τις αποδέχεται και αν τυχόν υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι η οικογένεια έχει κάποιο ρόλο στην ανάπτυξη της ομοφυλόφιλης σεξουαλικής ταυτότητας.

Όπως και στην προηγούμενη κατηγορία, έτσι και σε αυτή δε διαμορφώνεται μια ενιαία εικόνα, αλλά έχουμε και εδώ σαφή διαφοροποίηση κυρίως της ταινίας «Αντόνια», σε σχέση με τις άλλες δύο.

Στην παραπάνω ταινία, έχουμε την εικόνα μιας «ιδανικής» θα μπορούσαμε να πούμε αποτύπωσης, της στάσης της οικογένειας απέναντι σε μια ομοφυλοφιλική σχέση ενός μέλους της. Η συγκεκριμένη οικογένεια αποτελείται από τη μητέρα, την κόρη που είναι η ομοφυλόφιλη και την εγγονή. Η σχέση αναπτύσσεται ανάμεσα στην κόρη και τη δασκάλα της εγγονής και εξελίσσεται μπροστά στην μητέρα και την εγγονή με την πλήρη συναίνεση και υποστήριξή τους. Τόσο η μητέρα, όσο και η κόρη αποδέχονται από την πρώτη κιόλας στιγμή την επιλογή της κόρης. Η δασκάλα μετακομίζει στο σπίτι τους και μένουν όλοι μαζί. Δεν υπάρχει κανένας διάλογος που να επιβεβαιώνει ρητά αυτή την αποδοχή. Η συνολική στάση όμως της οικογένειας, από τον τρόπο που υποδέχεται την δασκάλα για πρώτη φορά όπου η εγγονή συμπάσχει με την αγωνία της μητέρας της, ή το χαμόγελο της μητέρας όταν συνειδητοποιεί ότι η κόρη της αγάπησε αυτό το άτομο, καταστούν σαφέστατη την απόλυτη συναίνεση της οικογένειας ως προς την ανάπτυξη αυτής της σχέσης. Η κόρη από την πλευρά της πάλι όχι μόνο δεν κρύβει την προτίμησή της προς το γυναικείο φύλο, αλλά αποκαλύπτεται από την πρώτη κιόλας στιγμή που διαπιστώνει ότι έλκεται ερωτικά από τη δασκάλα και καθιστά αμέσως τη μητέρα της «συνένοχο» αυτών των

αισθημάτων. Ακριβώς το ίδιο κάνει και σε σχέση με τη δική της κόρη. Δεν κρύβεται ούτε στιγμή κι από αυτή και σιωπηρά πάντα της δίνει να καταλάβει ότι πλέον θα είναι μαζί με αυτή τη γυναίκα.

Σε αντίθεση με την παραπάνω ταινία στις άλλες δύο, το «Ριζότο» και το «Παράνομα Δεμένες» δεν έχουμε ανάλογες ενδείξεις. Και στις δύο δεν υπάρχει καθόλου οικογενειακό περιβάλλον από την πατρική οικογένεια. Στην πρώτη ταινία, οι δύο γυναίκες έχουν δική τους οικογένεια. Η κάθε μία έχει ένα παιδί το οποίο όμως είναι σε πολύ μικρή ηλικία, οπότε δεν μπορούμε να μιλήσουμε για τη δυνατότητα ανακοίνωσης σε αυτή την περίπτωση. Ένα μόνο περιστατικό μπορεί να μας δώσει κάποια στοιχεία για την οπτική της ταινίας. Υπάρχει μια σκηνή όπου η τετράχρονη κόρη της μιας γυναίκας τις βλέπει στο κρεβάτι γυμνές να κοιμούνται και τηλεφωνεί αμέσως στον πατέρα της για να τον ενημερώσει. Από αυτό μπορούμε να συμπεράνουμε κατ' αρχάς, ότι δεν είχαν στο μυαλό τους να κρυφτούν και κατά δεύτερον ότι το παιδί αν και σε τόσο μικρή ηλικία, ήταν ήδη εμποτισμένο με τις αρχές της ετεροφυλίας και η εικόνα που αντίκρισε του φάνηκε ασύμβατη με αυτό που είχε που είχε ως τώρα συνηθίσει. Αλλά και σε σχέση με τους δύο συζύγους τους δε δείχνουν να έχουν καμία διάθεση να κρυφτούν. Δεν επιβεβαιώνουν τις υποψίες τους, αλλά ούτε και τις αρνούνται. Θεωρούν απλά ότι δεν τους αφορά. Στην δεύτερη ταινία τώρα, έχουμε παντελή απουσία οικογενειακού περιβάλλοντος για τη μία γυναίκα και μόνο έναν σύζυγο για την άλλη. Και αυτή πάντως δεν κάνει καμία προσπάθεια να κρύψει από το σύζυγό της τη σχέση που ανέπτυξε με την άλλη γυναίκα. Μόλις αυτός το διαπιστώνει το παραδέχεται χωρίς περιστροφές και στηρίζει σθεναρά την επιλογή της.

Στις παραπάνω περιπτώσεις δε μπορούμε να θεωρήσουμε ως οικογενειακό περιβάλλον την οικογένεια που έχουν σχηματίσει οι ίδιες οι γυναίκες. Εξαρχής στη

συγκεκριμένη κατηγορία έχουμε θεωρήσει ως οικογενειακό περιβάλλον την πατρική οικογένεια του κάθε ατόμου. Επομένως θεωρούμε ότι στις δύο αυτές ταινίες έχουμε απουσία οικογενειακού περιβάλλοντος, γεγονός που παρ' όλ' αυτά αποτελεί και αυτό ενδεικτικό στοιχείο της εικόνας που προβάλλεται. Οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζονται αποκομμένες από την οικογενειακή εστία, χωρίς την παρουσία γονέων στη ζωή τους. Δίνουν την αίσθηση της πλήρους αυτονομίας και έχουν διαρρήξει τους δεσμούς με το οικογενειακό περιβάλλον. Δεν έχουμε στοιχεία που να δηλώνουν αν αυτό έγινε με δική τους πρωτοβουλία ή των γονέων, πάντως δεν έχουμε και καμία ένδειξη ότι αυτή η κατάσταση τους είναι στενάχωρη και θα ήθελαν να την αλλάξουν. Η συνολική στάση απέναντι στο ζήτημα γονείς, καθιστά φανερό στις δύο ταινίες ότι οι πρωταγωνίστριες είναι πλήρως απαλλαγμένες από τις οικογενειακές δεσμεύσεις και τα πρέπει που συχνά προστάζει η πατρική οικογένεια και χαράζουν μια ανεξάρτητη δική τους πορεία χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους κάποιον άλλο πέρα από τον εαυτό τους. Διαμορφώνεται δηλαδή η εικόνα ενός «μοναχικού καβαλάρη».

Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι δεν έχουμε κάποιες σημαντικές ενδείξεις ως προς το τρίτο σκέλος της παρούσας κατηγορίας, που είναι η τυχόν συμμετοχή της οικογένειας στη διαμόρφωση μιας ομοφυλόφιλης σεξουαλικής ταυτότητας. Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε το φιλελεύθερο πνεύμα που διακατέχει τη μητέρα της οικογένειας στην ταινία «Αντόνια», ως έναν καταλυτικό παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας της κόρης. [Η πλήρης ανυπαρξία προκαταλήψεων και κοινωνικού καθωσπρεπισμού από την προσωπικότητα της μητέρας] έχει διαποτίσει και την κόρη με συνέπεια να μην έχει και η ίδια αναστολές ως προς την ελεύθερη έκφραση της σεξουαλικότητάς της. Αυτό είναι και το βασικότερο συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να καταλήξουμε από τη συγκεκριμένη ταινία. Από τις άλλες δύο

ταινίες όπως προαναφέραμε δε μπόρεσαν να βγουν καθόλου συμπεράσματα σε σχέση με αυτό το στόχο.

Δ) ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ

Στην κατηγορία αυτή θέλουμε να δούμε τη στάση που προβάλλεται να έχουν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες απέναντι στο ρόλο της μητέρας. Η γενική εικόνα που αποκομίζουμε από την ανάλυση των τριών ταινιών είναι ότι οι λεσβίες παρουσιάζονται να είναι θετικά προσκείμενες προς τη μητρότητα και την απόκτηση παιδιών. Στις δύο από τις τρεις ταινίες που επεξεργαζόμαστε (η ταινία «Παράνομα Δεμένες» δεν έχει καμία σχετική αναφορά στο θέμα) οι ομοφυλόφιλοι χαρακτήρες αποκτούν παιδιά. Και στην ταινία «Αντόνια» και στην ταινία «Ριζότο» οι γυναίκες αποκτούν παιδιά πριν δημιουργήσουν σχέση με μια άλλη γυναίκα. Στο δε «Ριζότο» και οι δύο γυναίκες έχουν ήδη παιδιά πριν γνωριστούν και αναπτύξουν δεσμό. Αυτό μας δείχνει ότι η μητρότητα είναι ένα γεγονός που δε συνδέεται με την σεξουαλική προτίμηση και δεν πηγάζει αποκλειστικά και μόνο μέσα από μια ετεροφυλόφιλη σχέση. Στην «Αντόνια» η ομοφυλόφιλη κόρη δείχνει εξαρχής τον πρωτοποριακό χαρακτήρα της, όταν ανακοινώνει στη μητέρα της ότι θέλει να αποκτήσει ένα παιδί χωρίς να έχει εκείνη τη στιγμή κανένα δεσμό. Και για να το επιτύχει αυτό δε διστάζει να επιλέξει, με τη βοήθεια της μητέρας της, έναν άντρα, προκειμένου να τη βοηθήσει αποκλειστικά και μόνο να κάνει αυτό το παιδί και μετά να μην έχει απολύτως καμία συμμετοχή στην ανατροφή του. Η επιθυμία της για την απόκτηση ενός παιδιού είναι κάτι που πηγάζει από την ίδια και δεν εκπορεύεται από καμία κοινωνική συνθήκη και υποταγή. Την ίδια στάση διατηρεί και στη συνέχεια όταν ερωτεύεται μια άλλη γυναίκα και δεν αφήνει σε καμία περίπτωση η ύπαρξη του παιδιού της να σταθεί

εμπόδιο στην προσωπική της ζωή. Από τη στιγμή εκείνη και μετά συνδυάζει το ρόλο της μητέρας και της συντρόφου χωρίς να υπολείπεται σε κανέναν από τους δύο και χωρίς να προσβάλλει κανένα από τα πρόσωπα που είναι μαζί της. Η επιλογή της μητρότητας ως ένα αυτόνομο γεγονός προβάλλεται ξεκάθαρα στην συγκεκριμένη ταινία και δεν αφήνει κανένα περιθώριο αμφισβήτησης ως προς το ότι αυτή επιλογή δεν αποτελεί επαγωγική συνέχεια ενός γάμου, αλλά μπορεί να είναι επιθυμία και ανάγκη οποιουδήποτε ατόμου ανεξάρτητα από την σεξουαλική του προτίμηση.

Στην ταινία «Ριζότο» η γυναικεία ομοφυλοφιλία θα μπορούσαμε να πούμε ότι προβάλλεται ως ένας εναλλακτικός τρόπος συντροφικότητας που οδηγεί τις γυναίκες να είναι καλύτερες μητέρες. Οι δύο γυναίκες του σεναρίου πιστεύουν ότι όταν είναι με τους συζύγους τους παραμελούν τα παιδιά τους και δεν είναι καλές μητέρες. Αντιθέτως πιστεύουν ότι όταν μένουν οι δυο τους μαζί είναι πιο ισορροπημένες ψυχικά και αυτό έχει θετικό αντίκτυπο και στα παιδιά. Σε καμία περίπτωση πάντως και σε αυτή την ταινία, η μητρότητα δεν παρουσιάζεται ως μια κατάσταση ασυμβίβαστη με την ομοφυλοφιλία.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η μητρότητα προκρίνεται ως ανεξάρτητη επιλογή της κάθε γυναίκας είτε αυτή είναι ομοφυλόφιλη είτε ετεροφυλόφιλη. Παρατηρούμε δε, ότι προβάλλεται όχι μόνο ανεξάρτητα από τη σεξουαλική προτίμηση της κάθε γυναίκας, αλλά ανεξάρτητα και από το αν υπάρχει γάμος ή ένας σύντροφος στη ζωή της γυναίκας. Η μητρότητα δείχνει να αναγνωρίζεται ως αποκλειστική επιλογή μιας γυναίκας στην οποία αν θέλει μπορεί να μην επιλέξει κανέναν ως κοινωνό αυτής.

Ε) ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Στην κατηγορία αυτή σκοπός είναι να εξεταστεί η στάση που έχουν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες απέναντι στις ερωτικές σχέσεις που δημιουργούν, σε σχέση με δύο κύριες μεταβλητές, το συναίσθημα και το σεξ. Αν επικρατεί η αντίληψη ότι στις γυναικείες ερωτικές σχέσεις αυτό που παίζει πρωταρχικό λόγο είναι το συναίσθημα και ότι το σεξ δεν έχει τόση σημασία.

Από την ανάλυση προκύπτει ότι το σεξουαλικό στοιχείο σε καμία περίπτωση δεν υπολείπεται του συναισθήματος. Στην ταινία «Παράνομα Δεμένες» και οι δύο πρωταγωνίστριες εμφανίζονται να θεωρούν το σεξ ουσιώδη παράγοντα στη ζωή τους. Από την πρώτη τους κιάλας συνάντηση ο σεξουαλικός παράγοντας είναι παρόν. Και οι δύο καθιστούν σαφές ότι αυτό που ουσιαστικά τις ενδιαφέρει στην αρχή είναι το σεξ. Δεν γίνεται καμία αναφορά στη δημιουργία σχέσης ή σε συναισθηματική επαφή. Θα λέγαμε ότι και οι δύο αρχικά μπαίνουν σε ένα παιχνίδι αποπλάνησης και ξελογιάσματος, χωρίς να έχουν στο μυαλό τους τη διάρκεια και το δέσιμο μιας σχέσης. Το δέσιμο επιτυγχάνεται στη συνέχεια και κάνει τις δύο γυναίκες να αφηγήσουν τα πάντα προκειμένου να είναι μαζί. Πάντως στην συγκεκριμένη ταινία τονίζεται η σεξουαλική παράμετρος της γυναικείας ομοφυλοφιλίας σε μια χαρακτηριστική σκηνή στην αρχή της. Θέλοντας, κατά την άποψή μας, να τονίσει τη σεξουαλική διάσταση των ομοφυλοφιλικών σχέσεων, τοποθετεί τη μία από της δύο πρωταγωνίστριες στο περιβάλλον ενός gay bar. Εκεί σε μια σύντομη συνομιλία που έχει με μια γνωστή της, όταν τη ρωτάει γιατί βρίσκεται εκεί πέρα, της απαντάει ότι πήγε μόνο για να βρει μια γυναίκα να κοιμηθεί μαζί της το βράδυ. Η στιχομυθία αυτή πλαισιώνεται από ένα ανάλογο σκηνικό, στο οποίο βρίσκονται πολλές ανδροπρεπής ομοφυλόφιλες γυναίκες οι οποίες δείχνουν ξεκάθαρα ότι έχουν πάει στο μπαρ για τον

ίδιο ακριβώς λόγο με την πρωταγωνίστρια. Γενικά είναι διάχυτος ο ερωτισμός ανάμεσα στους χαρακτήρες και θα λέγαμε ότι σε πολλά σημεία απομονώνεται επιδεικτικά από το συναίσθημα.

Δε συμβαίνει το ίδιο με τις άλλες δύο ταινίες. Στην «Αντόνια» παρατηρούμε μια ισορροπία ανάμεσα στην προβολή του συναισθήματος και του ερωτισμού. Η σχέση ανάμεσα στις δύο γυναίκες ξεκινά καθαρά έπειτα από έντονη ερωτική επιθυμία και το σεξ αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Η οπτική της ταινίας είναι ξεκάθαρη ως προς αυτό. Οι ερωτικές σκηνές των δύο γυναικών παρουσιάζονται χωρίς περιστροφές και εμφανίζονται παράλληλα με τις ερωτικές σκηνές των υπόλοιπων ετεροφυλόφιλων ζευγαριών, γεγονός που παραπέμπει στην ομοιότητα όλων των σχέσεων ως προς αυτό το σημείο. Ταυτόχρονα, η ταινία δεν παραλείπει να προβάλλει και το συναισθηματικό δέσιμο των δύο γυναικών με τον τρόπο που τις βάζει να αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις που προκύπτουν στη ζωή τους, αλλά και με την αλλαγή προς το καλύτερο που δείχνει να φέρνει στη ζωή τους η σχέση αυτή.

Σε παρόμοιο κλίμα κινείται και η ταινία «Ριζότο». Αν και η γενική αίσθηση που απορρέει από την ταινία είναι ότι οι δύο γυναίκες έρχονται κοντά και δημιουργούν σχέση κυρίως για συναισθηματικούς λόγους, για να έχουν κάποιον που τους δείχνει προσοχή και φροντίζει για τις ανάγκες τους, εντούτοις δεν παραλείπει να δείξει και τον ερωτικό παράγοντα που υπάρχει στη σχέση, χωρίς όμως να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τον τοποθετεί στο προσκήνιο.

Η εικόνα που μας δημιουργείται σε αυτή την κατηγορία είναι ότι παρουσιάζεται μεν μια ισορροπία ανάμεσα στο συναίσθημα και το ερωτικό στοιχείο στις γυναικείες ομοφυλοφιλικές σχέσεις, όμως μένουμε με την εντύπωση ότι γίνεται μια λανθάνουσα προσπάθεια να αποσυνδεθεί στη συνείδηση του θεατή η λεσβιακή σχέση από τον «αγνό» συναισθηματισμό και να προβληθεί η εικόνα μιας σχέσης

ακριβώς ανάλογης προς την ετεροφυλοφιλική όπου το σεξ παίζει καθοριστικό παράγοντα.

ΣΤ) ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΑΝΔΡΙΚΟ ΦΥΛΟ

Στόχος της κατηγορίας αυτής είναι να διαπιστώσει τη στάση που προβάλλεται να κρατούν οι ομοφυλόφιλες γυναίκες απέναντι στο ανδρικό φύλο. Αν αντιμετωπίζουν τους άνδρες ως μέλη ενός ενιαίου συνόλου ή αν τους αντιμετωπίζουν ως αυτόνομες προσωπικότητες.

Από την επεξεργασία των τριών ταινιών θα λέγαμε ότι αυτό που προκύπτει κυρίως ως στάση προς τους άνδρες είναι η αδιαφορία. Συνολικά και στις τρεις ταινίες οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δείχνουν να μην έχουν χώρο στη ζωή τους για το ανδρικό φύλο. Δεν ασχολούνται καθόλου με την ύπαρξη των ανδρών και δεν καταναλώνουν καμία προσπάθεια στο να τους γνωρίσουν. Μοιάζουν να βρίσκονται σε έναν κόσμο χωρίς άνδρες. Δεν αναφέρονται σε αυτούς και σε κανένα σημείο δεν παρουσιάζεται να είναι αισθητή η απουσία τους στη ζωή των γυναικών. Κάποια στοιχεία ανταγωνιστικότητας διακρίνουμε στην ταινία « Παράνομα Δεμένες» από τη μία πρωταγωνίστρια. Αυτά εντοπίζονται κυρίως μέσα από τον τρόπο που συμπεριφέρεται προς το σύζυγο της ερωμένης της που είναι καθόλα απαξιωτικός, όπως επίσης και από την ανταγωνιστική συμπεριφορά που έχει απέναντι στους πρώην εραστές της συντρόφου της. Είναι διεκδικητική και αναφέρεται σε αυτούς υποτιμητικά. Άλλο ένα στοιχείο που μας οδηγεί προς αυτή την κατεύθυνση της περιφρόνησης των ανδρών από μέρους της είναι το επάγγελμα το οποίο της αποδίδεται και που είναι αυτό του υδραυλικού. Είναι ένα χειρονακτικό επάγγελμα το οποίο συνήθως ασκείται από άνδρες καθώς χρειάζεται αρκετή μυϊκή δύναμη. Η επιλογή του συγκεκριμένου

επαγγέλματος δίνει την αίσθηση αυτονομίας από τυχόν ανδρική βοήθεια. Η γυναίκα αυτή έχει τη δυνατότητα να τα βγάλει πέρα μόνη της σε οτιδήποτε χρειάζεται ακόμα και σε δουλειές που θεωρούνται κατ' εξοχήν ανδροκρατούμενες. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται ακόμα πιο έντονη η παντελής έλλειψη ανάγκης των ανδρών.

Στην ταινία «Ριζότο» η στάση απέναντι στο ανδρικό φύλο είναι μεν αρνητική αλλά υπαγορεύεται από παράγοντες που δεν έχουν σχέση με την ομοφυλοφιλική υπόσταση των δύο γυναικών. Εδώ η αρνητική εικόνα καλλιεργείται κυρίως από τη σκοπιά των γυναικών εν συνόλω, που προσπαθούν να ανταποκριθούν στους πολλαπλούς ρόλους της μητέρας, της εργαζομένης και της συζύγου. Οι γυναίκες της ταινίας είναι εξοργισμένες με το ανδρικό φύλο. Του καταλογίζουν αναισθησία, αδιαφορία προς τις ανάγκες τους, φαλλοκρατισμό και αριθισμό. Γι' αυτό και έχουν ανάγκη από μια σχέση που δεν θα υπάρχουν άνδρες και στην οποία πιστεύουν ότι θα βρουν αυτό που αναζητούν και που το ανδρικό φύλο δε μπορεί να τους δώσει. Οι γυναίκες της ταινίας αντιπαραθέτουν μερικά χαρακτηριστικά των ανδρών με κάποια των γυναικών και προς στιγμή δείχνουν να απορρίπτουν τους άνδρες. Όμως στο τέλος καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι επιθυμούν ένα συνδυασμό των δύο φύλων. Παρ' όλ' αυτά, όσο διαρκεί η ερωτική σχέση μεταξύ τους δεν εμφανίζονται να ενδιαφέρονται στο ελάχιστο για την απουσία των ανδρών.

Παρόμοια αντιμετώπιση προς το ανδρικό φύλο παρατηρούμε και από τις δύο γυναίκες στην ταινία «Αντόνια». Δεν υπάρχει στη ζωή τους και δεν αναφέρονται ποτέ σε αυτό. Η μόνη στιγμή που το ανδρικό φύλο εμφανίζεται ως αναγκαίο είναι όταν η μία γυναίκα επιθυμεί να γίνει μητέρα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση «χρησιμοποιεί» έναν άνδρα για να επιτύχει αυτό που θέλει και στη συνέχεια καθιστά απόλυτα σαφές ότι δεν επιθυμεί να έχει καμία ανάμειξη στη ζωή της. Συνεχίζουν έτσι τη ζωή τους

χωρίς την παρουσία του ανδρικού φύλου σε αυτή και δεν εμφανίζονται σε καμία στιγμή να μετανιώνουν ή να έχουν αμφιβολίες για αυτό.

Η γενική αίσθηση που αποκομίζουμε από τις τρεις ταινίες είναι, όπως προαναφέραμε, ότι δεν υπάρχει χώρος στη ζωή των ομοφυλόφιλων γυναικών για το ανδρικό φύλο. [Με αυτό δεν εννοούμε ότι δε συναναστρέφονται με άνδρες, αλλά ότι στην προσωπική τους ζωή δεν ασχολούνται καθόλου με την παρουσία των ανδρών.] Επίσης προκύπτει ότι στα μάτια τους το ανδρικό φύλο διαπνέεται από κοινά και ομοιόμορφα χαρακτηριστικά τα οποία απορρίπτουν και τα οποία τις οδηγούν να κρατούν μια απόμακρη και τυπική στάση απέναντί τους, αν όχι εχθρική που δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο στην επεξεργασία των ταινιών.

Z) ΑΠΟΔΟΧΗ ΕΑΥΤΟΥ

Η κατηγορία αυτή επιθυμεί να διαπιστώσει κατά πόσο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι συμβιβασμένες με τη σεξουαλική τους ταυτότητα και αποδέχονται απερίφραστα τον εαυτό τους.

Από την ανάλυση των τριών ταινιών καταλήγουμε πως κάτι τέτοιο φαίνεται να ισχύει. Και στις τρεις ταινίες οι πρωταγωνίστριες αποδέχονται τη σεξουαλικότητά τους χωρίς άλλοθι και ωραιοποιήσεις. Συγκεκριμένα στις ταινίες «Παράνομα Δεμένες» και «Αντόνια», οι ομοφυλόφιλες γυναίκες αποδέχονται απόλυτα την ταυτότητά τους. Στην πρώτη ταινία οι πρωταγωνίστριες αυτοχαρατηρίζονται ως λεσβίες και νιώθουν περήφανες για την επιλογή τους. Εμφανίζονται να θέλουν να φαίνονται λεσβίες (το ντύσιμο της μίας είναι χαρακτηριστικό και παραπέμπει εύκολα σε μια ομοφυλόφιλη γυναίκα) και όχι μόνο δεν το κρύβουν αλλά το

ανακοινώνουν ακόμα και σε άτομα που δεν ανήκουν στο κοντινό τους περιβάλλον. Παρουσιάζονται ακόμα και να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποια είναι πιο συνειδητοποιημένη λεσβία και προσπαθούν να το αποδείξουν η μία στην άλλη με κάθε τρόπο. Υπερασπίζονται τη σχέση τους στο σύζυγο της μίας και ρισκάρουν ακόμα και τη ζωή τους για να είναι μαζί.

Την ίδια στάση σε σχέση με τη σεξουαλική τους ταυτότητα έχουν και οι δύο πρωταγωνίστριες της ταινίας «Αντόνια». Από την πρώτη στιγμή καθιστούν σαφή τη σχέση τους. Δεν επιχειρούν να την κρατήσουν κρυφή από κανέναν. Το ίδιο ειλικρινείς στέκονται και απέναντι στον εαυτό τους και τα συναισθήματά τους. Όταν αισθάνονται ότι έλκονται η μία από την άλλη δεν προσπαθούν ούτε στιγμή να καταπολεμήσουν και να καταπνίξουν τα αισθήματά τους, παρά αφήνουν τον εαυτό τους ελεύθερο να βιώσει τα συναισθήματά του.

Στο «Ριζότο» οι πρωταγωνίστριες κρατούν θα λέγαμε μια πιο ουδέτερη στάση. Δεν επιχειρούν να κρατήσουν τη σχέση τους κρυφή, αλλά δεν κινούνται και προς την αντίθετη κατεύθυνση. Χαράζουν μια πιο σιωπηρή πορεία και ως προς τους τρίτους και ως προς τον εαυτό τους. Αποπειράονται να μιλήσουν για αυτό που τους συμβαίνει χωρίς να το ονοματίζουν, ταυτόχρονα όμως και χωρίς να δείχνουν ότι αισθάνονται ενοχές ή τύψεις. Περισσότερο εμφανίζεται να θεωρούν την κατάσταση τόσο φυσιολογική ώστε να μην έχουν λόγο να πουν κάτι γύρω από αυτή.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε ότι η εικόνα που προβάλλεται από τις τρεις ταινίες είναι ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δείχνουν να είναι πλήρως αποστασιοποιημένες από ντροπές και ηθικολογίες του παρελθόντος. Είναι απενοχοποιημένες σε σχέση με την σεξουαλική τους ταυτότητα και παρουσιάζονται να θεωρούν την ομοφυλοφιλία τους ως αυτόνομη επιλογή και όχι ως εναλλακτική λύση απέναντι σε μια αποτυχημένη ετεροφυλοφιλική σχέση.

H) ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ

Η κατηγορία αυτή όπως αναφέραμε στην παρουσίαση των κατηγοριών έχει σκοπό να διαπιστώσει κατά πόσο [η] σύναψη γυναικείων ομοφυλοφιλικών σχέσεων αποτελεί συνέπεια αυτόνομης επιλογής ή είναι αποτέλεσμα συγκυριών και άλλων παραμέτρων.

Από τις τρεις ταινίες αυτή που προτείνει τη γυναικεία ομοφυλοφιλία ως εναλλακτική λύση απέναντι στην ετεροφυλοφιλία είναι η ταινία «Ριζότο». Οι δύο γυναίκες της ταινίας δε σκέφτονται εξαρχής τη προοπτική μιας ερωτικής σχέσης. Είναι απογοητευμένες και οι δύο από το γάμο τους και δεν έχουν την επικοινωνία και την κατανόηση που επιθυμούν από τους συζύγους τους. Προσπαθούν να συνδυάσουν τους πολλαπλούς ρόλους που έχουν αναλάβει, της μητέρας, της εργαζόμενης και της συζύγου και μη έχοντας καμία συμπαράσταση από την πλευρά των συζύγων βρίσκονται σε απόγνωση και αισθάνονται ότι ο γάμος τους έχει πέσει σε τέλμα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τους συζύγους τους και να συγκατοικήσουν. Σε πρώτη φάση με καθαρή πρόθεση να βοηθήσει η μία την άλλη στη φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού έτσι ώστε να μπορούν να είναι συνεπείς στις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις. Η έλξη ανάμεσά τους προκύπτει έπειτα από λίγο διάστημα που έχουν ήδη γνωρίσει καλύτερα η μία την άλλη και βλέπουνε ότι μαζί αισθάνονται πολύ καλύτερα για τον εαυτό τους. Έτσι αναπτύσσουν ερωτική σχέση που παρουσιάζεται ουσιαστικά ως αντιστάθμισμα στον αποτυχημένο γάμο της κάθε μίας. Χωρίς κάτι τέτοιο να αναφέρεται ρητά, είναι ωστόσο προφανές ότι καμία από τις δύο δε θα προέβαινε σε μια ομοφυλοφιλική σχέση αν επικρατούσαν άλλες συνθήκες στο γάμο της. Αν και οι δύο γυναίκες δεν υποτιμούν αυτό που

συμβαίνει ανάμεσά τους, ωστόσο το συγκυριακό του πράγματος φαίνεται από το γεγονός ότι στην πρώτη δυσκολία η σχέση κλονίζεται σοβαρά και ουσιαστικά διαλύεται.

Σε αντίθεση με την παραπάνω ταινία, οι άλλες δύο, το «Αντόνια» και το «Παράνομα Δεμένες» παρουσιάζουν τη γυναικεία ομοφυλοφιλία ως απόλυτα αυτόνομη και συνειδητή επιλογή, ανεξάρτητη από οποιαδήποτε παράπλευρη κατάσταση που μπορεί να βιώνει το άτομο. Και στις δύο αυτές ταινίες, οι πρωταγωνίστριες ξέρουν εξαρχής τη θέλουν και το επιδιώκουν. Δεν παρουσιάζεται σε κανένα σημείο κάποιος άλλος παράγοντας που να ωθεί κάποια από τις γυναίκες αυτές προς τη δημιουργία μιας ομοφυλοφιλικής σχέσης χωρίς αυτή να είναι συνειδητοποιημένη σε σχέση με αυτή. Ούτε παρουσιάζεται το άλλοθι κάποιας συναισθηματικής απογοήτευσης από ετεροφυλοφιλική σχέση, αλλά ούτε πάλι το στερεότυπο της σκληροπυρηνικής λεσβίας που «παρασύρει» μια ετεροφυλόφιλη κατ' ουσία γυναίκα που έχει αδύναμο χαρακτήρα και την εκμεταλλεύεται. Οι ομοφυλοφιλικές σχέσεις και των δύο αυτών ταινιών παρουσιάζονται ως μοναδική και απόλυτη επιλογή των προσώπων που δεν θεωρούν την ομοφυλοφιλία τους ως δεύτερη επιλογή αλλά ως μία και μοναδική.

Θ) ΑΙΣΘΗΣΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η παρούσα κατηγορία έχει σκοπό να διαπιστώσει κατά πόσο οι ομοφυλόφιλες γυναίκες έχουν την τάση να αυτοπεριθωριοποιούνται. Να διαχωρίζονται από το κοινωνικό σύνολο, τονίζοντας και προτείνοντας τη διαφορετικότητά τους.

Από την ανάλυση των τριών ταινιών δε μπορούμε να πούμε ότι προκύπτει κάτι τέτοιο. Και στις τρεις ταινίες οι ομοφυλόφιλοι χαρακτήρες είναι όπως έχουμε

ήδη αναφέρει πλήρως ενταγμένοι στο κοινωνικό σύνολο. Δεν αποφεύγουν τη συναναστροφή με τον κοινωνικό τους περίγυρο και δεν κλείνονται στα στενά όρια της προσωπικής τους σχέσης. Δεν εμφανίζονται να θέλουν να επαδείξουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα με κάποιο ιδιαίτερο τρόπο. Χωρίς να κρύβονται και με πλήρη συνείδηση της επιλογής τους, δείχνουν να αισθάνονται πολύ άνετα με τον εαυτό τους και δεν έχουν ανάγκη να περιχαρακωθούν μέσα σε κλειστά γκέτο για να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους. Μοναδική σκηνή στις τρεις ταινίες που εμφανίζει μια εικόνα γκετοποίησης είναι μια σκηνή στην ταινία «Παράνομα Δεμένες». Σε αυτή εμφανίζεται η μία από τις δύο γυναίκες να μπαίνει σε ένα gay bar. Το μπαρ παρουσιάζεται να είναι μόνο για ομοφυλόφιλες γυναίκες, στο οποίο δεν επιτρέπεται η είσοδος σε άνδρες και στο οποίο πηγαίνουν όσες γυναίκες επιθυμούν να βρουν γυναικεία συντροφιά και είναι μόνο μέσα σε απόλυτα γυναικείο περιβάλλον. Η εικόνα αυτή παραπέμπει σαφώς σε κάποια μορφή αυτοπεριορισμού μέσα σε ένα ειδικό περιβάλλον, αλλά σε καμία περίπτωση δε μπορεί να αποτελέσει στοιχείο για περαιτέρω γενίκευση μιας τέτοιας διάθεσης. Εξάλλου είναι αρκετά διαδεδομένη η ύπαρξη τέτοιων χώρων για ομοφυλόφιλα άτομα, γεγονός που προκύπτει κατά την άποψή μας περισσότερο ως απόρροια της εχθρικής μεταχείρισης που αντιμετωπίζουν οι ομοφυλόφιλοι από το ετεροφυλόφιλο κοινό και της καταπίεσης που υφίστανται η σεξουαλικότητά τους σε μη gay μαγαζιά, παρά από ίδια ανάγκη των ομοφυλοφίλων να περιχαρακωθούν και απομονωθούν σε αυστηρά gay χώρους.

Κατά συνέπεια, αναφορικά στην κατηγορία αυτή, διαπιστώνουμε ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζονται να μην προτείνουν τη διαφορετικότητά τους γιατί πολύ απλά δε δείχνουν να αισθάνονται ότι έχουν κάτι διαφορετικό για να προβάλλουν. Η όλη αυτή εικόνα συνοψίζεται πολύ απλά σε μία φράση που λέει η

ανδροπρεπής λεσβία στη «θηλυκή» σύντροφό της στην ταινία «Παράνομα Δεμένες»:

« Ξέρεις ποια είναι η διαφορά μας Βαλ;. Ούτε κι εγώ...»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

1) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων και έπειτα από την ολοκλήρωση της παρουσίασης των κατηγοριών, έχουμε καταλήξει σε ορισμένα συμπεράσματα τα οποία σχετίζονται με τις υποθέσεις που είχαμε θέσει αρχικά. Θα δούμε λοιπόν στη συνέχεια αν υπάρχει επαλήθευση ή διάψευση των αρχικών μας υποθέσεων και θα συμπεράνουμε κατά πόσο η ανάλυσή μας, μας έδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα, κατά πόσο δηλαδή απέδωσε κάποια οφέλη.

Η πρώτη μας υπόθεση αφορούσε στην ύπαρξη μιας στερεοτυπικής αναπαράστασης ενός γυναικείου ομοφυλόφιλου ζευγαριού που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία εμφανίζεται να αποτελείται από μία ανδροπρεπή γυναίκα, αυτή που ονομάζεται butch και μια θηλυπρεπή γυναίκα τη λεγόμενη femme. Από την ανάλυση των τριών ταινιών και όπως διαπιστώσαμε και από την καταγραφή των κατηγοριών η υπόθεσή μας αυτή επιβεβαιώνεται εν μέρει. Το παραπάνω μοντέλο λεσβιακής σχέσης εμφανίζεται σε μία από τις τρεις ταινίες που αναλύσαμε. Αυτό κατά τη γνώμη μας δεν αποδεικνύει ότι μια ανάλογη αναπαράσταση δεν υφίσταται, καθώς όπως έχουμε ήδη αναφέρει το μέγεθος της παρούσας ανάλυσης δε μπορεί να καλύψει ένα πολύ ευρύτερο φάσμα. Σχετικά με την υπόθεσή μας πάντως έχουμε να προσθέσουμε κάποια στοιχεία που έχουμε συλλέξει σε πρόσφατη έρευνα που διεξαγάγαμε, στα πλαίσια του ΜΠΣ «Κοινωνικός αποκλεισμός μειονότητες και φύλο», το φθινόπωρο του 2001. Η έρευνα αυτή διεξήχθη σε gay bars της Αθήνας με τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης. Σκοπός της ήταν μέσα από παρατήρηση και μη

δομημένες συνεντεύξεις, να σχηματίσουμε αφενός μια γενική άποψη για το κλίμα που επικρατεί στα αθηναϊκά gay bars και αφετέρου μια άποψη για την εικόνα του σύγχρονων ομοφυλόφιλων. Τα συμπεράσματα μας από εκείνη την έρευνα συμφωνούν κατά πολύ με την παρούσα υπόθεση. Η άποψη που σχηματίσαμε τόσο από τα άτομα με τα οποία μιλήσαμε όσο και από τη συνολικότερη παρατήρηση που κάναμε, ήταν ότι υπάρχει μεγάλη αφομοίωση του ετεροφυλοφιλικού προτύπου στις γυναικείες ομοφυλοφιλικές σχέσεις. Βέβαια, σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διαπιστώσει την κυρίαρχη εικόνα που παρουσιάζεται στον σύγχρονο κινηματογράφο και όχι το τι ουσιαστικά ισχύει στην καθημερινή ζωή. Εμείς απλώς το παραθέτουμε ως ένα συμπληρωματικό στοιχείο. Σε αυτό που καταλήγουμε από τη συγκεκριμένη ανάλυση και μόνο είναι ότι το στερεότυπο του ετεροφυλοφιλικού προτύπου φαίνεται μεν να είναι υπαρκτό, ωστόσο στο σύγχρονο κινηματογράφο τείνει να περιοριστεί και προτιμάται μια πιο ισορροπημένη παρουσίαση του γυναικείου ετεροφυλόφιλου ζευγαριού.

Η δεύτερη υπόθεσή μας αφορούσε στην παρουσίαση του γυναικείου ομοφυλόφιλου ζευγαριού ως ενός μη ισότιμου ζευγαριού. Με αυτό εννοούμε ότι το ένα μέλος κυριαρχεί και καταδυναστεύει το άλλο. Στη βιβλιογραφία το δεσποτικό μέλος εμφανίζεται να είναι η ανδροπρεπής λεσβία. Η θηλυπρεπής εικάζεται να είναι η πιο επιρρεπής και αυτή που μπορεί να παρασυρθεί εύκολα και να πέσει θύμα των ορέξεων της «συνειδητοποιημένης» λεσβίας. Στην ανάλυση των ταινιών δεν εμφανίζεται κάτι ανάλογο. Η υπόθεσή μας δεν επιβεβαιώνεται σε καμία περίπτωση. Ακόμα και το πιο στερεοτυπικό ζευγάρι από τα υπόλοιπα, που εμφανίζεται στην ταινία «Παράνομα Δεμένες», δεν αποκρίνεται σε αυτή την υπόθεση. Και στις τρεις ταινίες όλα τα άτομα που εμπλέκονται σε μια λεσβιακή σχέση το κάνουν με πλήρη συνείδηση. Είναι απολύτως ισότιμα και καμία από τις γυναίκες δε παρουσιάζεται να

συμμετέχει είτε χωρίς τη θέλησή της, είτε επειδή είναι αδύναμη συναισθηματικά και έχει παρασυρθεί. Κατά συνέπεια, ως προς την παρούσα ανάλυση τουλάχιστον, η υπόθεση που αρχικά διατυπώσαμε δεν επαληθεύεται.

Η τρίτη κατά σειρά υπόθεση αφορούσε στη ενδεχόμενη μυστικοπάθεια που μπορεί να διακρίνει ένα γυναικείο ομοφυλόφιλο ζευγάρι. Από τη βιβλιογραφία είδαμε ότι η αποκάλυψη της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας αποτελεί ένα πολύ ευαίσθητο σημείο για μια ομοφυλόφιλη γυναίκα. Μια τέτοια πράξη θα μπορούσε να επιφέρει πολλά προβλήματα τόσο στην προσωπική της ζωή, όσο και στην επαγγελματική. Παρ' όλα αυτά ούτε αυτή η υπόθεση μπορούμε να πούμε ότι επιβεβαιώνεται. Σε καμία ταινία από τις τρεις που επεξεργαστήκαμε δεν παρουσιάζεται κάτι ανάλογο. Οι ομοφυλόφιλες γυναίκες των ταινιών μας δε ντρέπονται για την ταυτότητά τους και δε έχουν καμία απολύτως πρόθεση να κρυφτούν από κανέναν. Ούτε από το φιλικό και επαγγελματικό περιβάλλον, αλλά ούτε και από το οικογενειακό. Από την άλλη όμως, σε δύο από τις ταινίες, στο «Ριζότο» και στο «Αντόνια» δεν υπάρχει και κάποιο στοιχείο το οποίο να δηλώνει ρητά ότι οι γυναίκες αυτές είναι ομοφυλόφιλες. Ναι μεν δεν προσπαθούν να το κρύψουν, αλλά δεν είναι και κάτι που δηλώνουν ανοιχτά και απερίφραστα. Περισσότερο μπορούμε να πούμε ότι συμπεριφέρονται ελεύθερα χωρίς να έχουν στο μυαλό τους να μην αποκαλυφθούν και αφήνουν τον καθένα να το ανακαλύψει αν μπορεί μόνος του. Εν ολίγοις το παραδέχονται σε όποιον το αντιληφθεί και δεν το διατυμπανίζουν σε όποιον δεν το καταλαβαίνει. Αντίθετα στην ταινία «Παράνομα Δεμένες» οι δύο γυναίκες είναι απολύτως ανοιχτές ως προς τη σεξουαλικότητάς τους και προς τους άλλους και προς τον ίδιο τους τον εαυτό. Όχι μόνο το παραδέχονται σε τρίτους αλλά επιθυμούν και να το ξέρουν. Συνολικά λοιπόν από τις τρεις ταινίες βγάζουμε ως συμπέρασμα ότι η υπόθεση που διατυπώσαμε δεν επαληθεύεται στο ουσιαστικό της μέρος.

Η τέταρτη υπόθεση που διατυπώθηκε αφορούσε στην απόρριψη που τυχόν δέχονται οι άνδρες από τις ομοφυλόφιλες γυναίκες. Θεωρήσαμε ότι ένα από τα κυρίαρχα στοιχεία στην αναπαράσταση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας θα ήταν η απέχθεια και η αδιαφορία απέναντι στο σύνολο του ανδρικού φύλου. Η υπόθεσή μας αυτή πιστεύουμε ότι επιβεβαιώνεται στο σύνολό της. Όπως παρουσιάστηκε και στην ανάλογη κατηγορία που προέκυψε από την ανάλυση, οι τρεις ταινίες εμφανίζουν τις ομοφυλόφιλες γυναίκες να βρίσκονται σε βίους ασύνδετους με τους άνδρες. Η στάση τους απέναντί τους κυμαίνεται από την αδιαφορία (που είναι και η κυρίαρχη εικόνα), μέχρι την αντιπαλότητα που παρουσιάζεται σε κάποιες στιγμές. Η αίσθηση που αποκομίζει κανείς είναι ότι το ανδρικό φύλο δεν έχει καμία απολύτως θέση στη ζωή μιας ομοφυλόφιλης γυναίκας. Σαφέστατα και συναναστρέφεται με άνδρες, αλλά αυτό φαίνεται να γίνεται από κεκτημένη ταχύτητα. Δεν επιλέγει από μόνη της τους άνδρες για να συνδιαλεχθεί. Υπάρχουν στη ζωή της γιατί απλώς υπάρχουν. Φαίνεται όμως ότι θα μπορούσε και χωρία αυτούς, καθώς παρουσιάζονται να μην έχουν κανένα σημείο επαφής. Αυτή είναι η γενική εικόνα που προκύπτει από την ανάλυση των ταινιών και το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι ότι πράγματι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν έχουν χώρο στη ζωή τους για τους άνδρες. Όπως και αν ονομάσουμε τη στάση τους, απόρριψη, αποστροφή, απέχθεια, αδιαφορία, πιστεύουμε ότι δεν αλλάζει το κλίμα που παρουσιάζεται και κατά συνέπεια θεωρούμε ότι η αρχική μας υπόθεση επαληθεύεται.

Η πέμπτη υπόθεσή μας αφορά στην εμφάνιση των ομοφυλόφιλων γυναικών. Υποθέσαμε ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες θα αναπαρίστανται από τον κινηματογράφο με ανδρική ενδυμασία και πολλά αρρενωπά χαρακτηριστικά στις κινήσεις και τη συμπεριφορά τους. Και αυτή η υπόθεση επιβεβαιώνεται μερικώς. Μόνο σε μία από τις τρεις ταινίες έχουμε στερεοτυπική αναπαράσταση για την εικόνα

μιας λεσβίας, στην ταινία «Παράνομα Δεμένες». Εκεί όπως έχουμε αναφέρει παρουσιάζεται η μία από τις δύο γυναίκες να είναι πολύ αρρενωπή, με ανδρικό ντύσιμο και κοντά μαλλιά, να ασκεί ένα θεωρητικά ανδρικό επάγγελμα, αυτό του υδραυλικού και γενικά να έχει πολύ σκληρή και αρρενωπή συμπεριφορά. Οι υπόλοιπες ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν παρουσιάζονται ανάλογα. Δεν τους αποδίδονται κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ούτε ανδρικά, αλλά ούτε και υπερτονισμένα θηλυπρεπή. Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε και πάλι να αναφερθούμε στην έρευνα που διεξαγάγαμε το φθινόπωρο του 2001 στα πλαίσια του ΜΠΣ «Κοινωνικός αποκλεισμός, μειονότητες και φύλο» στα αθηναϊκά gay bars, και να σημειώσουμε ότι η εικόνα που συναντήσαμε σε σχέση με τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ανταποκρίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στο υπάρχον στερεότυπο. Η πλειοψηφία είχε πολύ ανδρική εμφάνιση και η γενικότερη συμπεριφορά παρέπεμπε πολύ εύκολα στις γενικότερες συμπεριφορές των ανδρών. Και πάλι όμως πρέπει να τονίσουμε ότι αναφερόμαστε στην έρευνα αυτή καθαρά ενημερωτικά, καθώς εδώ ενδιαφερόμαστε για την ύπαρξη η μη στερεοτυπικών αναπαραστάσεων από την πλευρά του κινηματογράφου. Καταλήγουμε επομένως σε σχέση με την αρχική μας αυτή υπόθεση ότι επαληθεύεται εν μέρει, εφόσον έχουμε μια ανάλογη παρουσίαση αλλά όχι συνολικά.

Τέλος, αναφορικά με την έκτη και τελευταία μας υπόθεση που αναφερόταν στην παρουσίαση των λεσβιακών σχέσεων ως βασιζόμενων κυρίως στο συναίσθημα και όχι στο σεξ, συμπεραίνουμε τα εξής. Η αρχική μας υπόθεση ούτε επιβεβαιώνεται ούτε όμως και διαψεύδεται. Ο τρόπος που παρουσιάζονται οι γυναικείες ομοφυλοφιλικές σχέσεις και στις τρεις ταινίες δεν δίνει περισσότερο βάρος στον έναν ή τον άλλο παράγοντα. Παρουσιάζονται και οι δύο να υπάρχουν σε ίση δόση προκειμένου να επιτύχει μια σχέση. Οι ερωτικές σκηνές των ζευγαριών δεν είναι

πολλές, ούτε και επικεντρώνονται οι ταινίες γύρω από τη σεξουαλική τους ζωή, όμως καθιστούν σαφή την ερωτική έλξη και το ερωτικό στοιχείο της κάθε σχέσης. Ταυτόχρονα δεν παραγνωρίζεται σε καμία περίπτωση το στοιχείο του συναισθήματος. Το δέσιμο και η συναισθηματική επαφή είναι εμφανής, απλώς δεν υπερτονίζεται. Πιστεύουμε λοιπόν ότι Δε μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η αρχική μας υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται καθώς έχουμε κάποια στοιχεία που την στηρίζουν. Από την άλλη δε, δε μπορούμε και να υποστηρίξουμε ότι επαληθεύεται πλήρως καθώς έχουμε και στοιχεία που δείχνουν το αντίθετο. {Θεωρούμε κατά συνέπεια ότι δεν έχουμε ισχυρά στοιχεία ούτε για επαλήθευση, αλλά ούτε και για διάψευση της υπόθεσής μας. }

2) ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ

Έπειτα από την επιμέρους επεξεργασία και ανάλυση των κινηματογραφικών ταινιών, με τη διαμόρφωση και ανάλυση των κατηγοριών, θα προβούμε στην παρούσα ενότητα σε μια συνολική αποτίμηση της κάθε ταινίας ξεχωριστά., με σκοπό να διαμορφώσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα και να μπορέσουμε να δούμε ορισμένα στοιχεία συγκριτικά.

Κατ' αρχάς έχουμε την ταινία «Αντόνια, ο κύκλος μιας ζωής». Η ταινία αυτή όπως έχουμε ήδη αναφέρει προέρχεται από την Ολλανδία. Μια χώρα όπως όλοι γνωρίζουμε με ιδιαίτερα φιλελεύθερους νόμους και μεγάλη ανοχή προς κάθε είδους «παρέκκλιση» από τα καθιερωμένα. Δε μπορούμε λοιπόν να θεωρήσουμε εντελώς συμπτωματικό το φιλελεύθερο και άκρως πρωτοποριακό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η ταινία το θέμα της γυναικείας ομοφυλοφιλίας. Η ταινία όπως είδαμε από την ανάλυση των κατηγοριών, παρουσιάζει τη γυναικεία ομοφυλοφιλία με απόλυτα θετικό τρόπο. Αντιμετωπίζει το ομοφυλόφιλο ζευγάρι χωρίς ίχνος προκατάληψης και μεροληψίας. Το τοποθετεί μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον ισότιμα με οποιοδήποτε άλλο ζευγάρι ετεροφυλόφιλων και δεν καταφεύγει σε καμία ρητή ή άρρητη δήλωση της «ιδιαιτερότητα» τους. Σε πολλά σημεία δείχνει να «φωτίζει» ηθελημένα την ομοφυλόφιλη σχέση, μέσα από τον τρόπο που την προβάλλει και ως θεατές έχουμε την εντύπωση ότι αυτό είναι το είδος της σχέσης που προκρίνει και ο ίδιος ο σκηνοθέτης. Σε καμία περίπτωση δεν ισχυριζόμαστε ότι προπαγανδίζει τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Κάτι τέτοιο θα ήταν άδικο για την ταινία και τον τρόπο που χειρίζεται το συγκεκριμένο θέμα, καθώς κατά την άποψή μας το μεγάλο συν αυτής της ταινίας είναι η παντελής απουσία πρόθεσης να υποδείξει τι είναι «καλό» και τι είναι «κακό». Η αρχή, η ανάπτυξη και η εξέλιξη της

ομοφυλοφιλικής σχέσης παρουσιάζεται μέσα από τη ροή του σεναρίου με τρόπο καθόλα φυσιολογικό, χωρίς να φαίνεται ότι επιβάλλεται για να εξυπηρετήσει κάποιο απώτερο στόχο. Ο λόγος που επισημαίνουμε το παραπάνω είναι για να καταστήσουμε σαφές ότι το στοιχείο της ομοφυλοφιλίας στη συγκεκριμένη ταινία, επειδή δεν εξυπηρετεί κάτι σεναριακά και θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί για τη σκοπιμότητά της παρουσίας του, έρχεται να προστεθεί στο γενικότερο προοδευτικό κλίμα της ταινίας και να ενισχύσει την άποψή της ότι ο έρωτας είναι ένα συναίσθημα που βιώνεται ανεξαιρέτως από όλους. Αυτό είναι ουσιαστικά το απαύγασμα της ταινίας αυτής και το επισφραγίζει με όλα τα ζευγάρια τα οποία παρουσιάζει, ένα εκ' των οποίων είναι και αυτό των δύο γυναικών. Βλέπουμε ζευγάρια αλλόθρησκων, ατόμων με ειδικές ανάγκες, ατόμων με διαφορετικό παρελθόν κ.α. Όλα αυτά αποτελούν ένα μόνο μέρος της τεράστιας ποικιλίας που υπάρχει στις σχέσεις των ανθρώπων και αυτό ακριβώς θέλει να περάσει η ταινία. Μια ερωτική σχέση ανάμεσα σε δύο γυναίκες δεν αποτελεί είδηση για τον «κόσμο» της ταινίας και το ίδιο θέλει να μας δείξει θα πρέπει να συμβαίνει και για τον κόσμο εκτός αυτής. Συμπερασματικά λοιπόν, δε μπορούμε να μιλήσουμε ούτε για ψήγμα στερεοτυπικής αναπαράστασης αναφορικά με τη γυναικεία ομοφυλοφιλία από τη συγκεκριμένη ταινία. Το ζήτημα του λεσβιασμού κατέχει μία θέση στους πολλούς προβληματισμούς της ταινίας, όχι όμως περισσότερο ή λιγότερο σημαντική από αυτόν της μητρότητας, της χειραφέτησης της γυναίκας, της μονογονεϊκής οικογένειας, της παράδοσης, της φιλίας, της συντροφικότητας και άλλων που επίσης πραγματεύεται η συγκεκριμένη ταινία.

Η δεύτερη ταινία που επεξεργαστήκαμε είναι η ταινία «Παράνομα Δεμένες». Προέλευση αυτής της ταινίας είναι οι Η.Π.Α. Χώρα πολυσυλλεκτική και

πολυπολιτισμική. Με την ύπαρξη πολλών ρευμάτων στους κόλπους της κοινωνικών, θρησκευτικών, πολιτισμικών αποτελεί ένα σύγχρονο «πύργο της Βαβέλ». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δε θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε τη συγκεκριμένη ταινία ως εκπρόσωπο των Η.Π.Α. Οποιαδήποτε γενίκευση προς τη γενικότερη στάση των Η.Π.Α απέναντι στη γυναικεία ομοφυλοφιλία σαφώς και δε θα είχε αντίκρισμα. Η ταινία έχει ως επίκεντρο της πλοκής της το γυναικείο ομοφυλόφιλο ζευγάρι. Όλη η δομή της ταινίας περιστρέφεται γύρω από αυτό και οι υπόλοιποι χαρακτήρες έχουν δευτερεύοντα ρόλο. Ακόμα και ο σύζυγος της μίας που φαινομενικά πρωταγωνιστεί στην ουσία η σημασία του ρόλου του επικαλύπτεται από την σχέση των δύο γυναικών, αυτές είναι η κινητήριος δύναμη της υπόθεσης και η δική τους ιστορία είναι αυτή που απασχολεί το θεατή. Ο σκηνοθέτης στερεοτυπεί αρκετά στην παρούσα ταινία. Σε αντίθεση με την «Αντόνια», για αυτόν υπάρχει διαφορετικότητα. Τουλάχιστον ως προς την εμφάνιση. Αν και ρητά δε δηλώνεται, υπάρχει άδηλη παρουσίαση του λεσβιασμού. Για τη συγκεκριμένη ταινία μια ομοφυλόφιλη γυναίκα έχει σκληρή εμφάνιση, αυστηρή και ανδροπρεπή που δε σηκώνει πολλά-πολλά. Ασκεί ένα φαινομενικά ανδρικό επάγγελμα, αυτό του υδραυλικού και πηγαίνει σε gay bars προκειμένου να ικανοποιήσει τις σεξουαλικές της ανάγκες. Εκτός από αυτό έχει εκτίσει και ένα χρονικό διάστημα ποινή φυλάκισης για κλοπή. Είναι αυτόνομη και ατρόμητη και δε δείχνει να φοβάται ή να διστάζει ούτε στιγμή μπροστά στον οποιοδήποτε κίνδυνο. Αυτά όμως ως προς την ανδροπρεπή λεσβία, αυτή που ονομάσαμε «butch». Γιατί η ταινία στερεοτυπεί και ως προς την ύπαρξη θηλυκού-αρσενικού προτύπου σε μια γυναικεία ομοφυλοφιλική σχέση. Έτσι παρουσιάζει και τη θηλυκή εκδοχή ως ένα απόλυτο pin-up girl. Μια γυναίκα «γατούλα», ναζιάρα, αγαθή και ευαίσθητη η οποία έχει παντρευτεί εξ ανάγκης και που παρουσιάζεται ότι ανέκαθεν ήταν λεσβία και απλώς δε μπορούσε να ξεφύγει από το γάμο αυτό. Και εδώ

μπαίνει στη ζωή της η άλλη γυναίκα η «out of the closet» λεσβία για να της δώσει το κίνητρο που χρειαζόταν για να διαλύσει το γάμο της και να ξεφύγει από τη μίζερη έως τώρα ζωή της. Για να γίνει αυτό όμως θα πρέπει να επιτύχουν στο σχέδιο κλοπής που ετοιμάζουν. Καθώς η πλοκή εκτυλίσσεται οι δύο γυναίκες δε διστάζουν να προβούν σε χρήση βίας και να απειλήσουν με όπλο με χαρακτηριστική άνεση, χωρίς να εμφανίζουν ίχνος δισταγμού και αναποφασιστικότητας. Αυτά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στην ταινία σε σχέση με την παρουσίαση των ομοφυλόφιλων γυναικών. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει κατά την ανάλυση των επιμέρους κατηγοριών η γενικότερη αίσθηση που απορρέει από την ταινία δεν είναι αρνητική για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες. Αν και ομολογουμένως εμφανίζονται πολλές στερεοτυπίες, εντούτοις δε μπορούμε να παραγνωρίσουμε ούτε τη δόση αλήθειας που αυτές εμπεριέχουν, αλλά ούτε και τα πολλά θετικά στοιχεία που αποδίδει ο σκηνοθέτης στους ομοφυλόφιλους χαρακτήρες του. Το γεγονός αυτό μας κάνει να αντιμετωπίζουμε καλοπροαίρετα τα όποια στερεότυπα αποδίδονται στις ομοφυλόφιλες γυναίκες από τη σκοπιά της ταινίας και κυρίως να μη θεωρήσουμε την οπτική της ως μέρος μιας ευρύτερης οπτικής που υπάρχει για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες από την πλευρά των Η.Π.Α.

Η τρίτη ταινία που επεξεργαστήκαμε είναι η ταινία «PIZOTO». Η προέλευση αυτής της ταινίας είναι η Ελλάδα. Είναι μια σύγχρονη ταινία που γυρίστηκε στο τέλος της δεκαετίας του '90 και όπως προαναφέραμε περιγράφει την καθημερινότητα δύο σύγχρονων ζευγαριών με παιδιά. Η κύρια προβληματική της ταινίας περιστρέφεται γύρω από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι στις προσωπικές τους σχέσεις, αλλά και γύρω από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η σύγχρονη γυναίκα στην προσπάθειά της να ανταποκριθεί σε όλους τους ρόλους που αναλαμβάνει χωρίς

να χάσει τη ψυχική της ισορροπία. Η ταινία δεν είναι επικριτική ούτε αποδοκιμαστική προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες. Όπως είδαμε δεν ασκεί κριτική στη σχέση που δημιουργείτε ανάμεσα στις δύο γυναίκες. Την παρουσιάζει χωρίς να την σχολιάζει. Το ίδιο όμως κάνει και στις σχέσεις των δύο γυναικών με τους συζύγους τους. Παρ' όλ' αυτά, η ταινία δεν ξεφεύγει από αρκετές συμβατικότητες. Αυτές αφορούν και τους αρσενικούς χαρακτήρες και τους θηλυκούς. Οι άνδρες εμφανίζονται ως οι απόλυτοι κυρίαρχοι των σχέσεων, από τους οποίους ουσιαστικά εξαρτάται η πορεία της σχέσης. Μπορεί να βάζει τις γυναίκες να κάνουν την επανάστασή τους, αλλά δεν αφήνει σε κανένα σημείο την εντύπωση ότι μπορεί τελικά να είναι αυτές που θα έχουν τον τελευταίο λόγο. Αν οι άνδρες βάλουν κάτι στο μυαλό τους σε σχέση με τις γυναίκες, η ταινία πιστεύει ότι θα το καταφέρουν. Αλλά και αυτά που κάνουν οι γυναίκες εμφανίζονται ως επενέργεια της δράσης των ανδρών. Ως αφορμή για αλλαγή στη ζωή τους και η ανάπτυξη της ερωτικής σχέσης μεταξύ τους, εμφανίζεται να είναι η άσχημη συμπεριφορά των συζυγών, η οποία σημειωτέον χρειάζεται να φτάσει στο απροχώρητο για να κινητοποιήσει τις γυναίκες. Οι γυναίκες παρουσιάζονται ως άτομα καταπιεσμένα στα οποία δίνεται η δυνατότητα για μια περιστασιακή «απελευθέρωση» και μόνο. «Απελευθέρωση» την οποία και οι ίδιες δε φαίνεται ούτε να επιθυμούν τελικά πολύ, αλλά ούτε και να την αντέχουν. Η παρουσία των ανδρών στο τέλος αποδεικνύεται εκ των ουκ άνευ. Παρ' όλο που ουσιαστικά παραδέχονται ότι δεν υπάρχει συναισθηματική επαφή και επικοινωνία με τους συζύγους τους, εντούτοις επιλέγουν να υιοθετήσουν μια μεσοβέζικη λύση, σύμφωνα με την οποία συγκατοικούν οι δύο γυναίκες, αλλά τυπικά και σεξουαλικά εξακολουθούν να βρίσκονται με τους συζύγους. Απόλυτα συμβιβαστική λύση κατά την άποψή μας η οποία υποβιβάζει υποσυνείδητα τη γυναικεία ομοφυλοφιλία αν και όχι εμφανώς. Πάντως η κατάληξη της ταινίας δε μας αφήνει την εντύπωση ότι

προκρίνει τη γυναικεία ομοφυλοφιλία ως ανεξάρτητη επιλογή, παρά μόνο ως υποκατάστατο μιας ανεπιτυχούς ετεροφυλοφιλικής σχέσης. Το γεγονός αυτό αν το εντάξουμε στα πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας κατανοούμε ότι είναι απόλυτα φυσιολογικό, αν λάβουμε ως δεδομένη την απόλυτα πατριαρχική αντίληψη που υπάρχει στην ελληνική κοινωνία. Αυτή σε συνδυασμό με την ακόμα έντονη θρησκοληψία που επικρατεί στις περισσότερες ελληνικές οικογένειες, καθιστά απαγορευτική την παρουσίαση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας ως μια απόλυτα φυσιολογική και αποδεκτή κατάσταση την οποία μπορεί να επιλέξει η κάθε γυναίκα. Ανεξάρτητα από τις προθέσεις της ταινίας που μπορούμε να υποθέσουμε ότι θα ήταν να απενοχοποιήσει τη γυναικεία ομοφυλοφιλία, θεωρούμε ότι δε μπόρεσε να ξεφύγει από θεσμούς που είναι πολύ βαθιά ριζωμένοι στην ελληνική νοοτροπία και να τους υπερκεράσει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με την παρούσα εργασία θέλουμε να πιστεύουμε ότι καταφέραμε να προσφέρουμε στον αναγνώστη που ενδιαφέρεται για τη γυναικεία ομοφυλοφιλία μια γενική εικόνα για τον τρόπο που αυτή παρουσιάζεται στον σύγχρονο κινηματογράφο.

Ασφαλώς δεν τρέφουμε αυταπάτες ως προς τη σπουδαιότητα και τη συμβολή μιας μελέτης τόσο περιορισμένης έκτασης. Οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματά της δε θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να γενικευθούν. Θεωρούμε όμως ότι μια ανάλογη έρευνα που θα γινόταν σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα, με τη συμμετοχή όλων των ταινιών αυτής της θεματολογίας και την αναλυτικότερη επεξεργασία τους, θα είχε πολλά να προσφέρει στο χώρο των σπουδών περί ομοφυλοφιλίας. Σε αυτή την περίπτωση θα μπορούσαν να υπάρξουν γενικευμένες διαπιστώσεις που θα παρουσίαζαν μια πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα για την αναπαράσταση της γυναικείας ομοφυλοφιλίας στο σύγχρονο κινηματογράφο.

Οι μελέτες γύρω από την ομοφυλοφιλία βρίσκονται σε συνεχή αύξηση, γεγονός που αποδεικνύει το μέγεθος της θεατότητας που αυτή πλέον απολαμβάνει σε σημείο που δεν μπορεί πια να παραγνωρίζεται υποκριτικά και από την άλλη δείχνει την αδιαμφισβήτη παραδοχή της από την κοινωνία σιωπηρά ή μη.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η δική μας προσπάθεια να αναδείξουμε κάποιες εικόνες της γυναικείας ομοφυλοφιλίας που εμφανίζονται στον κινηματογράφο. Επιπλέον, θεωρούμε ότι υπάρχει ακόμα πολλή δρόμος μέχρι την αναγνώριση της ομοφυλοφιλίας εν γένει και της γυναικείας ομοφυλοφιλίας ειδικότερα, ως μιας καθ' όλα επιτρεπτής επιλογής. Η φυσικοποίηση της ετεροφυλοφιλίας και της μητρότητας, η επιβολή της πατριαρχίας ως μοναδικού καθεστώτος μέσα από το οποίο μπορούμε να υπάρχουμε και η παρά τις όποιες

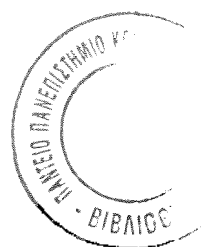
προσπάθειες εξακολουθούμενη υποβάθμιση της γυναικείας ύπαρξης, διαμορφώνουν ένα δύσκολο περιβάλλον για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες, οι οποίες χρειάζεται να αντιπαραέλθουν πολλά εμπόδια για να αρθρώσουν λόγο και να δηλώσουν την παρουσία τους. Η λεσβιακή υπόσταση βρίσκεται έξω από τους κυρίαρχους λόγους αλήθειας. Η πραγματικότητα αυτή καθίσταται ακόμα πιο εμφανής στην ελληνική κοινωνία και κατά συνέπεια το έργο των ελληνίδων λεσβιών για να ακουστεί η φωνή τους γίνεται ακόμα πιο δυσχερές.

Η παρουσίαση μελετών με θέμα την γυναικεία ομοφυλοφιλία θεωρούμε ότι μπορεί να αποτελέσει εφαλτήριο για την ανάπτυξη της ομοφυλόφιλης έκφρασης και σταδιακά να την καταστήσει πιο οικεία στο ετεροφυλόφιλο κοινό. Σε καμία περίπτωση πάντως, δεν πιστεύουμε ότι ο αντικειμενικός σκοπός των ομοφυλόφιλων ατόμων θα πρέπει να είναι η αποδοχή τους από τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Κάτι τέτοιο θα μας τοποθετούσε ανάμεσα σε αυτούς που θεωρούν την ομοφυλοφιλία άλλη μια παρέκκλιση που πρέπει να ενσωματωθεί στους κόλπους της κοινωνίας μέσα στα πλαίσια του προοδευτισμού και της ανεκτικότητας. Δεν υποστηρίζουμε αυτή τη θέση. Η θέση μας είναι ότι η ομοφυλοφιλία εν γένει δεν εξυπηρετούσε ποτέ και δεν εξακολουθεί να εξυπηρετεί τους εγκαθιδρυμένους θεσμούς και για αυτό το λόγο η φωνή της καταπνίγεται. Τα ομοφυλόφιλα άτομα δε χρειάζεται να ζητήσουν άδεια ύπαρξης από κανέναν. Αυτό που πρέπει να κάνουν είναι να διεκδικήσουν το χώρο που τους έχει σκόπιμα αφαιρεθεί στην εξέλιξη του κοινωνικού γίγνεσθαι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Bell, J. (1997), *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*, Gutenberg, Αθήνα
- Ζορμπαλάς, Στ. (1984), *Τέχνη και Κοινωνία, «Σύγχρονη Εποχή»*, Αθήνα.
- Ζωγράφου, Λ. (1998), *Από τη Μήδεια στην Σταχτοπούτα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.*
- Κορωναίου, Αλ. (2001), *Εκπαιδεύοντας εκτός Σχολείου, Μεταίχμιο, Αθήνα.*
- Κυριαζή, Ν. (1999), *Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.*
- Κυριάκος, Κ. (2001), *Διαφορετικότητα και Ερωτισμός, Αιγόκερως, Αθήνα.*
- Λαμπροπούλου, Ε. (1997), *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.*
- Μαλινόφσκι, Μπ. (1976), *Σεξουαλικότητα και Καταπίεση στην Πρωτόγονη Κοινωνία, Καστανιώτης, Αθήνα.*
- Μύλντορφ, Μπ. (1980), *Σεξουαλικότητα και Θηλυκότητα, Καστανιώτης, Αθήνα.*
- Νούλας, Δ.Κ. (1998), *Το Ερωτικό στον Κινηματογράφο, Αιγόκερως, Αθήνα.*
- Παπαταξιάρχης Ε., Παραδέλλης, Θ. (1992), *Ταυτότητες και Φύλο στη Σύγχρονη Ελλάδα. Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις, Καστανιώτης-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα.*
- Σελντον, Κ. Ντάιερ, Ρ. Μπαπμούσιο, Τζ. (1991), *Κινηματογράφος και Ομοφυλοφιλία, Αιγόκερως, Αθήνα*

ΒΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ablove, H., Barale, M.A., Halperin, M.D. (1993), *The Lesbian and Gay Studies Reader*, Routledge, New York London.
 - De Lauretis, T. *Sexual Indifference and Lesbian Representation*, p. 141-158
 - Rich, A. *Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence*, p. 227-254.
 - Scott, W. J. *The Evidence of Experience*, p.397-415
 - Sedgwick Kosofsky, E. *Epistemology of the Closet*, p.45-61.

- Douglas, D. J. (1970), *Observations of Deviance*, University Press of America, Washington.

- Duberman, M.B. Vicinus, M. Chauncey, G. Jr. (1989), *Hidden from History*, New American Library, USA.
 - Benstock, S. *Paris Lesbianism and the Politics of Reaction, 1900-1940*. p. 332-346.
 - Brown, C. J. *Lesbian Sexuality in Medieval and Early Modern Europe*, p. 67-75.
 - Newton, E. *The Mythic Mannish Lesbian: Radclyffe Hall and the New Woman*, p. 281-293.
 - Rupp, J. L. " *Imagine my Surprise*": *Women's Relationships in Mid-Twentieth Century America*, p. 395-410.
 - Saslow, M. J. *Homosexuality in the Renaissance: Behavior, Identity and Artistic Expression*, p. 90-105.
 - Smith- Rosenberg, C. *Discourses of Sexuality and Subjectivity: The New Woman 1870-1936*, p. 264-280.
 - The San Francisco Lesbian and Gay Project, " *She even Chewed tobacco*": *A Pictorial Narrative of Passing Women in America*. p. 183-193.

- Haskell, M. (1973), *From Reverence to Rape*, The University of Chicago Press, Chicago & London.

- Kaplan, E. Ann. (2000), *Feminism and Film*, Oxford University Press, Surrey.

- Kitzinger, C. (1987), *The social Construction of Lesbianism*, SAGE Publications, London-Newbury Park-Beverly Hills-New Delhi.

- Magee, M. Miller, C.D. (1997), *Lesbian Lives*, The analytic Press, London.

- Ponse, B. (1978), *Identities in the Lesbian World*, Greenwood Press, Westport, Connecticut- London, England
- Skeggs, B. (1997), *Formations of Class and Gender*, SAGE Publications, London.
- Weber, R. P. (1990), *Basic Content Analysis*, SAGE Publications, USA.
- Wolf Goleman, D. (1992) *The Lesbian Community*, University of California Press, Berkeley.

